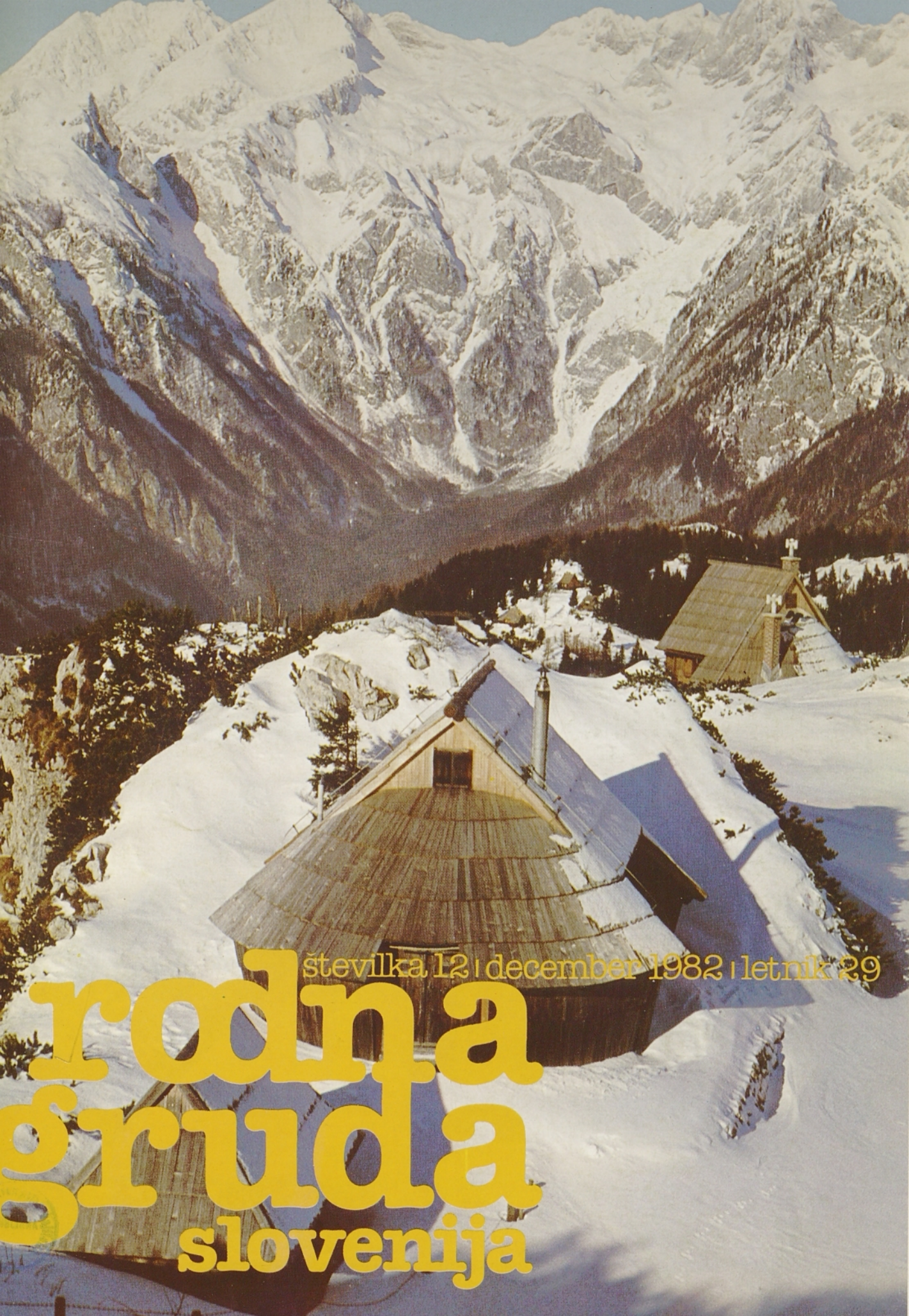

številka 12 | december 1982 | letnik 29

rodna gruda slovenija

emona globtour
turistična agencija – travel agency

61000 Ljubljana, Šmartinska 130, Slovenija, Jugoslavija

telefon: (061) 444-177, 441-325, 441-595, 443-992

p. p. 57

telegram: Globtour

teleks: YU Globtu 31-146

žiro račun: 50100-601-12253

PRIHAJATE NA OBISK V DOMOVINO?

Za vas imamo pripravljen posebni
program

8-dnevna tura po Štajerski, Gorenjski,
Primorski, Notranjski in Dolenjski z ogledi
vinskih kleti in kulturnih znamenitosti

rodna gruda slovenija

U 130327

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet – Sedmi vrh neuvrščenih	6
Domače jedi – kulturna dediščina	8
Kostanjeviške razglednice	12
Kako harmoniki vzdihniti dušo	14
800 let Žalca	15
Dr. Ivan Podobnikar	16
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu	22
Ljudske šege na Slovenskem	24
Korenine – Pesem luči, ki preganja temo	26
Naši po svetu	28
Vaše zgodbe – Veronika	32
Umetniška beseda – Pavle Zidar	34
Za mlade po srcu	36
Nove knjige.	39
Materinščina	40
Mislimo na glas	42

Slika na naslovni strani:

Velika planina, ena od najlepših slovenskih visokogorskih planot. Danes je tod veliko počitniških hišic, ohranjeno pa je tudi značilno stavbno izročilo. Prek pašnikov se nam pogled ustavi na mogočnih Grintovcih

Foto: Peter Skoberne

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Oblikovanje naslovne strani:

Irena Majcen

Uredniški odbor

Marko Kern, Zvone Kržišnik, Tadej Labernik,
Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Ina Slokan,
Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž Vizjak,
Janez Zrnc

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch,
Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija
420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM,
Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija
13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr,
Švica 20 Sfr, ZDA – U.S.A. 11 US \$,
Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-
2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poštšina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

V pomladanskih mesecih letošnjega leta ste v eni od številčk naše revije prejeli tudi anketna vprašanja o naši reviji. Z anketo, podobno kot to delajo pri drugih revijah, smo skušali ugotoviti, ali ste z revijo zadovoljni, ali vam zadostuje obseg revije, kakšne predloge imate za v prihodnje in podobno. Nekaj mesecev so se za tem izpolnjene ankete vračale na naslov našega uredništva. Konec koncev smo s številom prejetih anketnih listov zadovoljni, čeprav smo jih pričakovali nekaj več, vendar menimo, da je bil zastavljeni cilj dosežen. Ko smo urejali podatke iz ankete, smo – na splošno rečeno – ugotovili, da našo revijo radi berete, da jo večina od vas prebere v celoti in da imamo tudi bralcev več kot naročnikov, saj skoraj vsak izvod poleg naročnika prebere še več sorodnikov ali drugih rojakov. Največ odgovorov smo prejeli iz Združenih držav Amerike, posamezni odgovori pa so prihajali iz vseh držav, kjer imamo naročnike. Približno polovica odgovorov je bila v angleščini, kar pomeni, da je tudi naša angleška priloga za prekmorske države zelo brana. S tem v zvezi naj še povem, da se jih je od prejetih odgovorov več kot polovica odločila za to, da bi bila potrebna tudi angleška izdaja Rodne grude, sicer pa je večina zadovoljna tako s kvaliteto člankov kot z obsegom celotne revije. Vsekakor največ zanimanja pa je med bralci za vse, kar se dogaja v Sloveniji, doma, za tem v celotni Jugoslaviji, o slovenskem izročilu, zgodovini, o Slovencih po svetu, kar pomeni, da je naša revija tudi močan povezovalni dejavnik, nemalo pa je bilo tudi dodatnih predlogov za popestritev vsebine naše revije. Med temi naj omenim, da so bili v anketi predlogi, naj bi redno objavljali tečaj slovenskega jezika, več zgodovine narodnoosvobodilne vojne, slovenske kuharske recepte, križanke, podatke o cenah posameznih predmetov pri nas in tudi kako daljšo slovensko povest v nadaljevanjih. O vseh vaših predlogih, ki ste nam jih nasuli, bomo v prihodnje razpravljali tudi na sejah uredniškega odbora in sveta in tako bomo oblikovali revijo, ki bo brez dvoma še bolj kot doslej po vaših željah. Vsem naročnikom, vsem bralcem ter vsem rojakom po svetu in doma želim – srečno novo leto 1983!

Jože Prešeren

Poletna šola slovenščine v Kranju

Preteklo je že nekaj časa, odkar smo se mi štirje odpeljali iz Kranja in se poslovlili od slovenske poletne šole, sodelavcev in vodstva. Šola je bila zelo zanimiva v vseh ozirih. Veliko smo pridobili na znanju slovenskega jezika in slovenske literature. Naša naloga je, da to pridobljeno znanje sami izpopolnimo s tem, da čim več govorimo po slovensko in tudi slovensko beremo ter pišemo.

V šoli smo imeli tudi veliko ekskurzij in smo spoznali skoraj vso Slovenijo.

Tem potom se zahvaljujemo vsem, ki so na katerikoli način omogočili in organizirali to šolo. Posebno pa bi se radi zahvalili lektorici za prijeten in prijateljski način poučevanja in vzgojitelju doma, kjer smo se prav dobro počutili.

Presenečeni smo bili, da so časopisi toliko poročali o tej šoli, prav tako pa tudi radio in televizija. Sami potomci slovenskih izseljencev smo imeli možnost spoznati tudi druge potomce slovenskih izseljencev, ki bivajo na raznih delih sveta. Vzdušje med učenci je bilo zelo dobro. Upamo, da bomo nadaljevali stike in ostali v pismeni zvezi. Slovenska izseljenska matica je s to poletno šolo napravila prvi poskus nove oblike sodelovanja z drugo in tretjo generacijo slovenskih izseljencev. Ta poskus je uspel. Vsem mladim Slovincem lahko priporočamo, da v prihodnosti obiščejo to šolo. Izkoriščamo to priložnost in pozdravljamo vse učence tega tečaja in vse sodelavce pri poletni slovenski šoli.

Milenka Dela Haye, Franc Drenovec,
Sonja Drenovec,
Desirée Kurent, Limburg, Nizozem-
ska

Sreča in osamljenost

Precej časa je že poteklo, odkar mi je sestra Pavla B. iz Ljubljane naročila Rodno grudo. Leto za letom mi tako prihaja revija kot darilo od sestre. Zelo sem hvaležna njej kakor tudi vsem, ki urejajo in pripravljajo to lepo revijo. Zelo rada jo berem in večkrat imam solze v očeh. Ko berem pisma rojakov z vseh strani sveta, imam večkrat solze v očeh. Nekateri so v tujem svetu našli srečo in zadovoljstvo, drugi pa razočaranje in osamljenost. Zato ni čudno, da imamo vsi Slovenci, ki beremo Rodno grudo, občutek, da nas povezuje, da nam nudi nekaj, česar nam tuje revije ne morejo dati – ljubezen

Svet se spreminja

Rodna gruda nam prinaša veliko razvedrila in zabave. Nam Slovincem po svetu je pomemben stik z domovino in dogodki doma. Res je – svet se spreminja, stare navade in noše pa ostajajo vedno lepe. Če je mogoče, objavite kdaj kakšno lepo sliko s prelepe Dolenjske, zlasti iz Novega mesta.

Maria Pistotnik, Vancouver, B. C. Kanada

Sprememba

Prosim vas, da mi sporočite, kako dolgo imam plačano, ker ne bi rada ostala brez te lepe revije. Berem že bolj težko, pa vendar vedno preberem vso revijo do zadnje vrstice. Ko berem Rodno grudo, se mi zdi, da se pogovarjam z vami in z vsem svetom, zlasti pa zvem, kaj se dogaja v moji domovini.

Spremenila sem naslov, prodati sem morala hišo in zdaj stanujem drugje. Prosim, da mi revijo pošiljate na novi naslov.

M. Skusek, Milwaukee, Wi., ZDA

Prijeten dopust

Tudi letos smo preživeli prijeten dopust na Jadranskem morju v Jugoslaviji. Bili smo v Crikvenici v počitniškem domu rudarjev. Vse je bilo zelo lepo, strežno osebje je bilo prijazno, simpatično, hrana je bila dobra. Vsem se lepo zahvaljujem.

Alojz Kurent, Pas de Calais, Francija

Za čisto slovenščino

Čast vam je, da je slovenščina v Rodni grudi res slovenščina brez tujih spak. Po zadnji vojni se v prenekaterih slovenskih listih pojavljajo spakedranke, ki niso razumljive v nobenem jeziku, pa vendar se dnevno vrivajo v slovenski tisk. Slovenščina je bolj čista le še v koroškem in primorskem tisku. Nekateri rojaki, ki smo se izselili pred 60 leti, še vedno beremo slovensko besedo, ki nas jo je naučila mati, ne razumemo pa te najnovejše slovenščine. Samo mimogrede naj omenim nekaj takih spak, ki sem jih našel v nekem slovenskem tedniku: iniciativa, kompromis, analizirati, konkretne, definicije, dokumentacija, subtilnih, parol, platforma, koncept, konstituirati, reakcionarne, voluntarizem, investicije, mistificirati itd.

Matt Pechaver in John Sever, Ross-
land, B. C. Kanada

Ravne na Koroškem

Rodno grudo imam zelo rad, ker mi enkrat na mesec prinaša spomine iz domačih krajev in lepe slike. Želel bi, da bi enkrat objavili tudi sliko Raven na Koroškem.

Prav tako bi rad, da mi ob priliki pošljete kaj gradiva o folklornih plesih, ker smo v slovenskem domu v Windsorju začeli delati z našo mlado folklorno skupino in nam je potrebna vsaka pomoč. Naročam tudi knjigo, ki je pred kratkim izšla z naslovom »Naši na tujih tleh.«

Lepo pozdravljam vse rojake in upam, da boste nadaljevali z dobrim delom pri urejevanju Rodne grude.

J. Petrič, Windsor, Ont., Kanada

Cirkovčani v Milwaukee

Ko prebiram revijo, berem dopise in gledam slike iz raznih krajev, mi je to zelo všeč. Tudi jaz bi rada videla sliko moje rojstne vasi Cirkovci na Dravskem polju. Cirkovška fara je ena največjih na Dravskem polju. Imamo veliko 6 razredno šolo. Zidati so jo začeli leta 1900, odprli pa leta 1901. Zdaj so odprli tudi otroški vrtec. Dobro napredujejo, zdaj zidajo še samopostrežno trgovino. Po vojni so pozidali celo novo vas. Ko sem jaz obiskala Slovenijo, po vojni leta 1950, je tam stala ena hiša, zdaj pa je zrasla tam cela vas, ki je bila priključena Cirkovcem. Zelo bom hvaležna, če boste lahko ustregli moji želji. Nas je kar precej tukaj v Milwaukee iz te fare in bodo vsi veseli, če bodo videli v Rodni grudi sliko svojega kraja.

Kristina Podjavoršek, Milwaukee, Wi., ZDA

Spominski dom na Floridi

Zakasnila sem se z naročnino, ker sem upala, da bo odšla v stari kraj moja prijateljica in odnesla s seboj tudi mojo obnovo naročnine. Žal pa ji je pred dvema mesecema umrl mož in ni mogla na pot. Tako prilagam denar.

Pred nekaj tedni mi je umrla tudi sorodnica Josephine Vraneža, ki je pred več leti obiskala tudi urad Rodne grude.

Obveščam vas tudi, da bomo v juniju 1983, če bo šlo vse po sreči, Slovenci dobili slovensko čitalnico ali spominski dom, ki je sicer majhen, vendar ga že težko čakamo. Takrat bom zanj naročila nekaj knjig. Srčen pozdrav iz vroče Floride!

Josephine Vogrin, New Smyrna Bch, Fla., ZDA

Srečno novo leto 1983 želi vsem bralcem

Uredništvo Rodne grude
Slovenska izseljenska matica

Foto: Janez Zrnec

Za boljše gospodarjenje

Slovenska skupščina je konec septembra razpravljala o osnutku sprememb in dopolnitev družbenega načrta Slovenije za obdobje 1981–1985. Dosedanji razvoj v tem obdobju je pokazal, da so rezultati slabši od predvidevanj družbenega načrta. Obseg industrijske proizvodnje smo povečali povprečno za 1,5 odstotka na leto, kmetijske proizvodnje pa za 2,5 odstotka. Načrt je predvideval 3,5 odstotno rast družbenega proizvoda.

Osnovni poudarek je v spremembah dokumentov namenjen izvozu. Izvoz naj bi se povečal po stopnji 8 odstotkov na leto, medtem ko je bilo v načrtih predvidenih 7 odstotkov.

Manj tujih turistov

Po podatkih, ki jih je objavilo splošno združenje turističnega gospodarstva Jugoslavije, je bilo v prvih osmih mesecih letošnjega leta v naših turističnih središčih za 3 odstotke manjše število nočitev kot v enakem obdobju lanskega leta. Število domačih turistov se je povečalo za 5 odstotkov, število prenočitev tujcev pa je padlo za 12 odstotkov. Poleg tega je bil precej slabši kot lani tudi devizni priliv.

Rekord v pridelovanju koruze

Letošnji pridelek koruze v Jugoslaviji ocenjujejo na 10,2 do 10,5 milijona ton, kar je precej več kot lani. V Jugoslaviji smo letos zasejali koroza na 2,238.000 hektarih. Največ koruze so pridelali v Vojvodini, slovenski pridelek koruze pa znaša 261.000 ton. Celotne slovenske potrebe po korozi so okrog 400.000 ton, kar pomeni, da moramo manjkajočo uvoziti iz drugih jugoslovanskih republik.

Ljubljana–Naklo v septembru 1984

Republiška skupnost za ceste je sprejela investicijski program za dvopasovno avtomobilsko cesto Naklo–Ljubljana, ki bo dolga 29,11 kilometra. Promet po tej cesti bo predvidoma stekel v septembru 1984. S temi načrtovanimi cestnimi deli začenja Slovenija uresničevati povezavo predora skozi Karavanke s »transjugoslovan-

Pred nekaj meseci, ko je končeval svoje delo organizacijski odbor mednarodnega simpozija o življenju in delu ameriško-slovenskega pisatelja Louisa Adamiča – simpozij je bil lansko jesen na ljubljanski univerzi –, je obiskala Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani predsednica tega odbora Vida Tomšič ter ob tej priložnosti izročila knjižnici več Adamičevih del v izvirniku. Knjige so bile zbrane s pomočjo nekaterih ameriških rojakov, zlasti članic organizacije Progresivne Slovenke Amerike. Študentje in drugi preučevalci Adamičeve literarne zapuščine imajo tako na voljo dokaj popoln pregled pisateljevega dela. Na sliki z leve: Tomo Martelanc, ravnatelj Narodne in univerzitetne knjižnice, Jaro Dolar, svetnik, Vida Tomšič, Marko Pogačnik, tajnik SIM, in Matjaž Kovačič.

Velika dvorana Cankarjevega doma ob začetku koncertne sezone (foto: Janez Zrnc)

sko» cesto, ki vodi proti Djevdjeliji, medtem ko se en krak pri Ljubljani odcepi proti Jadranskemu morju.

Obsežna dela v Iraku

Podpredsednik zvezne vlade Zvone Dragan se je pred kratkim vrnil z uradnega obiska v Iraku, kjer se je pogovarjal o nadaljnji širitvi vseh oblik gospodarskega sodelovanja. Jugoslovanski letošnji izvoz v Irak bo predvidoma dosegel vrednost 700 milijonov dolarjev, poleg tega pa jugoslovanske delovne organizacije opravljajo v Iraku investicijska dela, ki so vredna več milijard dolarjev. Skupno je na teh delih v Iraku okrog 20.000 jugoslovanskih delavcev.

Jugoslavija uvaža iz Iraka zlasti nafto, vendar pa je zaradi znanih težav zaradi pomanjkanja konvertibilnih deviz uvozila znatno manj, kot je bilo prvotno dogovorjeno.

Sodobna elektronika

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je bila v začetku oktobra mednarodna razstava elektronike, telekomunikacij, avtomatizacije, računalništva in nukleonike z naslovom »Sodobna elektronika '82«. Na razstavi je sodelovalo 540 razstavljalcev iz 21 držav, od teh jih je bilo 155 iz Jugoslavije.

Na razstavi so bili najmočnejše zastopani izdelovalci profesionalne elektronike, zlasti merilnih in regulacijskih elektronskih naprav, industrijskih elektronskih naprav idr. Domače tovarne so prikazale vrsto novih izdelkov in elektronskih dosežkov, ki bodo nadomestili uvožene izdelke, nekateri pa se bodo lahko uveljavili tudi na tujem trgu.

Koncertna sezona v Cankarjevem domu

Konec septembra se je s slavnostnim koncertom orkestra Slovenske filharmonije pod vodstvom dirigenta Uroša Lajovica začela koncertna sezona v Veliki dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani. Na tem koncertu so izvajali samo dela slovenskih skladateljev: Janeza K. Dolarja, Matije Bravničarja, Marjana Kozine, Pavla Šivica in Primoža Ramovša.

Velika dvorana bo srce Cankarjevega doma. Nastopi v njej so že možni, čeprav dela na velikem odru še vedno potekajo. V novi dvorani bo v letošnji sezoni gostoval tudi veliki orkester Bolšoj teatra iz Moskve. Druga velika pridobitev te dvorane so koncertne orgle, ene največjih v srednji Evropi.

Simpozij o avstralski književnosti in kulturi

Avstralska književnost je bila v Evropi vse do sredine sedemdesetih let malo znana. Šele z Nobelovim nagrajencem za literaturo Patrickom Whiteom se je na stari celine zanj povečalo zanimanje. Profesor ljubljanske Filozofske fakultete Mirko Jurak, ki je pred leti obiskal Avstralijo, pa je začel poučevati književnost te daljne celine tudi v Ljubljani. Tako je ljubljanska Filozofska fakulteta prav v Jugoslaviji uvrstila avstralsko književnost v svoj študijski program.

Od 21. do 25. septembra pa je bil na Bledu, v hotelu Toplice, mednarodni simpozij o avstralski književnosti in kulturi, ki ga je organizirala Filozofska fakulteta univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani v sodelovanju z avstralskim zunanjim ministrstvom in oddelkom za literaturo pri Avstralskem svetu v Sydneyu. Namen tega znanstvenega srečanja je bila osvetlitev jugoslovansko-avstralskih kulturnih stikov ter približanje avstralske književnosti jugoslovanski, pa tudi evropski kulturni javnosti. Na blejskem simpoziju je sodelovalo več kot 50 profesorjev iz Jugoslavije, Avstralije in 16 evropskih držav, predstavnikov različnih univerz in drugih znanstvenih ustanov.

V vrsti predavanj so obravnavali teme iz sodobne avstralske književnosti ter njene ustvarjalce, kot so pesniki David Campbell, James McAuley, A. D. Hope, Chris Wallace-Crabbe, pisatelji Patrick White, David Ireland, Luis Nowra, Stephen Sewall in drugi. Del predavanj in razprav pa je bil posvečen tudi prispevku jugoslovanskih izseljencev avstralski literaturi in kulturi. V tem sklopu je bila obravnavana tudi književnost avstralskih Slovencev, ki jih je, po nekaterih ocenah, skoraj 30 tisoč. Slovenci so v večjem številu prišli v Avstralijo šele po drugi svetovni vojni. Imajo svoje časopise, revije, radijske programe, kulturno-prosvetna društva in domove. Kljub temu, da slovenska literatura v Avstraliji nima »korenin«, razen v literarnem delu

Franka Mlakarja, ameriškega Slovenca, ki je prišel v Avstralijo konec petdesetih let ter dosegel določen ugled in priznanje, se je že pojavilo nekaj pesnikov in pisateljev. Med temi slovenskimi literarnimi ustvarjalci je najbolj viden Bert Pribac, ki je svoje pesmi izdal tudi v knjigi.

Udeleženci simpozija so imeli v času bivanja na Bledu tudi priložnost ogleda nekaterih slovenskih mest in pokrajin. Prav tako pa so bili gostje na sprejemih, ki so jih za njih priredili podpredsednik Izvršnega sveta SR Slovenije Dušan Šinigoj, predsednik Slovenske izseljenske matice Stane Kolman in avstralski veleposlanik v Beogradu Michael Wilson. Na teh srečanjih so v prijetnem razpoloženju komentirali delo simpozija, predvsem pa izmenjavali vtise o Sloveniji oziroma Jugoslaviji, katero so nekateri prvič obiskali. Vsi so si bili enotni v oceni, da je bilo znanstveno srečanje koristno in lepo doživetje.

Avstralski veleposlanik Michael Wilson je v pogovoru s piscem teh vrstic poudaril, da je simpozij del bogatega kulturnega sodelovanja med Avstralijo in Jugoslavijo. »Naši državi imata zelo dobre politične in druge odnose, jugoslovanski izseljenci v Avstraliji pa so pomemben most razumevanja, kajti prav oni, ki so prinesli v Avstralijo svojo kulturo, so ustvarili tudi svojevrstno povezanost med geografsko oddaljenima deželama. Avstralska multikulturna politika pa omogoča tudi jugoslovanskim etničnim skupinam vsestransko uveljavljanje, gojitev kulture in tradicij. Veleposlanik Wilson je tudi dejal, da je simpozij na Bledu združil številne znanstvenike, ki so v svojih razpravah prispevali k proučevanju, kako je zgodovinski razvoj Avstralije, od osamljene izpostave Evrope do razvite multikulturne družbe, odseval v njeni literaturi.

Tadej Labernik

Sedmi vrh neuvrščenih

Vrata kongresnega centra v Bagdadu so ostala zaprta: sedme konference predsednikov držav ali vlad neuvrščeni, ki bi morala biti v začetku septembra letos v glavnem mestu Iraka, ni bilo. Preložili so jo na prihodnje leto, gostitelj pa bo Indija, ki v začetku sedmega vrha sploh ni hotela, saj se je pripravljala na to, da kandidira in organizira osmi vrh leta 1985.

S tem je na začetku jeseni odpadla ena izmed neznank, ki so do tedaj burile duhove v številnih neuvrščenih državah, tudi v Jugoslaviji.

Kajpak tak razvoj malone pri priči zastavlja vsaj eno vprašanje: ali je to dobro za neuvrščenost ali ne, bi bilo mogoče ukrepati tudi drugače?

Odgovor je sorazmerno preprost: to kajpak ni dobro in bilo bi bolje, če bi bila sedma konferenca na vrhu, kot je bilo to sprejeto in potrjeno v Havani septembra 1979, letos v Bagdadu. Toda želje so eno, stvarnost drugo in stvarnost je bila konec avgusta letos taka, da zaradi iraško-iranske vojne konference v Bagdadu žal ni bilo mogoče prirediti. Mogoče bi kazalo biti pri tem natančnejši: v Bagdadu ni bilo mogoče prirediti konference, kakršno neuvrščeni v tem trenutku potrebujejo. To pa pomeni ob polni udeležbi vseh članov na ustrezni ravni (predsedniki držav ali vlad) in ob običajni enotnosti pogledov. Lahko bi sicer, če bi vztrajali za vsako ceno, priredili vrh tudi v Bagdadu, a to bi bil nedvomno hudo okrnjen zbor, na katerem bi bila marsikatera delegacija odsotna, marsikatero pa bi predstavljali zgolj tretjerazredni funkcionarji, ne pa šefi držav ali vlad.

Jugoslavija si je prizadevala za močan in ugleden vrh, konferenco, ki bi imela svojo težo in vpliv. Take konference pa žal v Bagdadu ni bilo mogoče zagotoviti in pripraviti zaradi odločnega nasprotovanja Irana in negotovosti, ki je v zvezi s tem zavladovala v delu neuvrščenih držav.

Iran je že na ministrskem sestanku neuvrščenih v Havani, nekaj mesecev pred napovedanim začetkom sedmega

vrha v Bagdadu, dal jasno vedeti, da nikakor ne bo pristal na sestanek v iraškem glavnem mestu. A ker tedaj še ni bilo mogoče preveriti ne nadaljevanja vojne in ne odločnosti Irana, je ostalo še nekaj tednov upanja, da bo vrh v Bagdadu vendarle mogoč. Izkazalo se je, da je bilo upanje zaman.

Sedmi vrh bo torej v New Delhiju okroglo pol leta kasneje, kot bi moral biti.

Neuvrščeni so se v izbiri med dvema neugodnostima (šibak vrh ob napovedanem času v Bagdadu in močnejši, toda zapoznili v New Delhiju) odločili za manjše zlo in zdi se, da je to bila razumna odločitev.

Zdaj ostaja, da se čas do sedmega vrha v indijskem glavnem mestu zares koristno izrabi in sestanek pripravi, kar se da dobro. Jugoslavija, ki ima v gibanju zaradi svojega ugleda in ustanovitelskega statusa posebej opazno vlogo, si prizadeva, da bi bil New Delhi 1983 tako dober, da bi odtehtal nekajmesečno zamudo in zadrego, ki je nastala zaradi preložitve kraja sestanka.

To pomeni med drugim, da si bomo po najboljših močeh prizadevali tudi za odpravo razlogov, ki so privedli do preložitve sedmega vrha, za povezovanje vseh vidnih in nevidnih niti, ki združujejo veliko družino neuvrščenih in za usklajevanje stališč o najrazličnejših mednarodnih vprašanjih, ki zadevajo posamične ali skupinske interese neuvrščenih.

Nekatera znamenja (na primer približevanje večine arabskih držav po uspešnem sestanku na vrhu v Maroku) kažejo, da se vzdušje v krogu neuvrščenih popravlja, da se gibanje začne razumno in stvarno soočati s problemi, ki jih težijo in (v nekaterih primerih) tudi razdvajajo.

Za jugoslovansko in diplomacijo nekaterih drugih neuvrščenih držav lahko pomeni to olajšanje, čeprav prevladuje zavest, da terjajo zaostreni mednarodni odnosi od nas in drugih prav zdaj izjemne napore.

Janez Čuček

Še tri težka leta

Težko je pisati o zdajšnjem zunanjem likvidnostnem položaju Jugoslavije, nič lažje pa ni zarisati sliko o tem, kakšno je stanje v domačih finančnih tokovih. Podatkov za eno in drugo namreč hudo malo privre na dan, pa vendarle dajo nekateri podatki možnost za oris in napovedi.

Predstavniki zvezne vlade so v zadnjem času ponovno zatrdili, da Jugoslavija redno odplačuje dospele posojilne obveznosti in obresti na ta posojila, kar pa je seveda zanesljiv znak, da je prihajalo do težav pri odplačevanju (in da se te težave neprestano pojavljajo), da pa so bile obveznosti vendarle pokrite, čeprav ob pomoči deviznih rezerv NBJ. Teh obveznosti pa letos ni malo. Odplačati je namreč treba 5,4 milijarde dolarjev, kajti po zadnjih poročilih so tuja posojila pressegla 21 milijard dolarjev. Skoraj polovico od letošnjega odplačila predstavljajo obresti, to pa zato, ker imamo najetih večino takih posojil, za katere veljajo obrestne mere na dan poravnave. Zaradi močnega letošnjega dviga obrestnih mer na svetovnem finančnem trgu, smo morali letos za obresti zbrati precej več, kot bi bilo sicer treba (razlika menda dosega 500 milijonov dolarjev). Zdaj so se sicer gibanja v svetovnem finančnem kapitalu obrnila nam v prid (obresti padajo), toda tudi prihodnje leto bo treba vrniti več kot 5 milijard dolarjev dolgov in obresti bodo spet predstavljale polovico. Toda ker smo od leta 1977 do leta 1980 najeli skoraj za 10 milijard dolarjev posojil v tujini (torej je zadolževanje teklo v teh letih zunaj vseh razumnih in opravičljivih okvirov), bo treba enake vsote kot letos zbrati za odplačila tudi leta 1984 in 1985. Kolikšno finančno breme bo to, ne kaže posebej poudarjati. Kaže pa vendarle reči, da so letos znižali devizne rezerve bank in da je NBJ močno posredovala z devizami iz rezerv, kar z drugimi besedami pomeni, da na takšne rezerve v prihodnje ne gre računati in da bo mogoče dolgove odplačevati le s tistim, kar bomo zaslužili z izvozom.

Letos se je torej pokazalo, da smo dolgove sposobni odplačevati. Velike pa so razlike med dolžniki. Tam, kjer je dolžnik sama Narodna banka ali pa nastopa kod garant, so letošnja odplačevanja tekla dokaj normalno, več težav pa je bilo z odplačevanjem dolgov, katere so najele delovne organizacije oz. poslovne banke. Znano je, da sta dve jugoslovanski poslovni banki zašli zaradi tega v hude škripce (Privredna in Stopanska banka). Tuji finančniki so zaradi tega skoraj povsem prenehali poslovati s tema bankama, precej slaba luč pa je bila vržena tudi na celoten jugoslovanski bančni sistem.

JAT – manj potnikov, več blaga

Jatova letala so v osmih mesecih prepeljala 2,470.860 potnikov, kar je 4,5 odstotka manj kot v enakem lanskem razdobju ter 14.908 ton blaga, kar je 22 odstotkov več kot lani. Osemindvajset letal Jatove flote je v tem času naredilo 24,6 milijona avio kilometrov, kar je kljub dvema letaloma več, en odstotek manj kot lani. Na domačih linijah je JAT prepeljal 1,464.040 potnikov ali 9 odstotkov manj kot v lanskih osmih mesecih. Tudi na evrosredozemskih linijah je bil manj potnikov, in sicer 6 odstotkov, na medcelinskih pa 1 odstotek manj. Precej in sicer 26 odstotkov več je bilo potnikov na čarterskih poletih. Bolje je bilo s prevozom blaga. Tega so Jatova letala na domačih linijah prepeljala 24 odstotkov več, na evrosredozemskih 31 odstotkov, na dolgih progah pa 12 odstotkov več.

Gospodarsko razstavišče v pomembni vlogi gospodarskega posrednika

Gospodarsko razstavišče v Ljubljani si je zadalo nalogo posrednika med proizvajalcem in porabnikom, pa tudi med samimi proizvajalci najrazličnejših vrst blaga v lastni deželi ter med proizvajalci različnih držav. V ta namen naj služijo sejmi in specializirane razstave. Razstava »Sodobna elektronika 82« sodi gotovo med prireditve, ki naj seznanijo porabnika z najnovejšim napredkom v tej gospodarski panogi, ki zadobiva v vsakdanjem človeškem življenju pa tudi v industriji čedalje važnejše mesto; da svoje izdelke

primerjajo z izdelki domačih in tujih izdelovalcev. Ta primerjava je proizvajalcem gotovo v spodbudo in hkrati opozorilo, da ne zaostanejo za drugimi.

Jugoslavija je svojo elektronsko industrijo po vojni nepričakovano naglo razvila. O tem pričajo njene velike tovarne, kakor Iskra v Sloveniji, Ei v Nišu in Čajevec ter še druge manjše, ki se morajo za svoje uspehe v ostrem mednarodnem tekmovanju zahvaliti podjetnosti svojih ljudi pa tudi domačim in tujim znanstvenikom.

Naše ladjedelnice med najbolj zaposlenimi

Jugoslovanske ladjedelnice uspešno kljubujejo krizi na svetovnem ladjedelniškem trgu in so skorajda najbolj zaposlene med vsemi ladjedelnicami v svetu. Sklenjenih imajo toliko naročil za gradnjo ladij, da skupna nosilnost presega milijon 462 tisoč ton. Bolj zaposleni so samo še ladjedelničarji z Japonske, LDR Koreje, Španije, Brazilije, Poljske in Velike Britanije.

Naše ladjedelnice so že sklenile pogodbe o gradnji 27 ladij za kupce s konvertibilnega trga. Vrednost teh naročil je 660 milijonov dolarjev. S kupci s klirinškega trga so sklenili pogodbe o gradnji 36 ladij, vrednost teh pogodb pa je 890 milijonov dolarjev. Na podlagi pravkar podpisanega samoupravnega sporazuma z domačimi ladjarji pa imajo naročenih 19 ladij. Vrednost teh pogodb dosega 16 milijard dinarjev.

V pogodbah je predvideno, da bodo letos dogradili 24 ladij. Naročnikom s konvertibilnega trga jih bodo izročili 17 (vrednost 350 milijonov dolarjev), pet ladij bodo naredili za domače ladjarje in dve za kupce iz vzhodnoevropskih držav. Načrtujejo, da bodo prihodnje leto dogradili 24 ladij (skupna nosilnost 650.950 ton). Od tega bodo 15 ladij dobavili kupcem na konvertibilni trg. V naslednjih dveh letih, torej leta 1984, in 1985 bodo vsako leto zgradili po dvajset ladij. Sklenili pa so tudi že pogodbo za gradnjo dveh ladij, kateri bodo kupcu izročili leta 1986.

Sklenjene pogodbe omogočajo ladjedelnicam delo brez zastojev. V drugih ladjedelnicah po svetu prihaja namreč zaradi pomanjkanja naročil do precejšnjih težav. Vendar pa v naših ladjedelnicah opozarjajo, da bi bilo delo lahko precej ogroženo, če preskrba iz uvoza ne bo redna. Zaradi nare-

dne preskrbe bi lahko prišlo do težav predvsem pri gradnji ladij za domače kupce, ker imajo naši ladjarji premalo deviz za nakup opreme.

Teden EGS – Jugoslavija v marcu 1983

EGS in Jugoslavija sta pred kratkim sklenili dogovor o organizaciji »poslovnega tedna« v Beogradu od 7. do 14. marca 1983. Gre za prvo organizirano pobudo v okviru dogovora o gospodarskem sodelovanju med EGS in Jugoslavijo.

Na srečanju »Business week« bodo industriji iz držav Evropske gospodarske skupnosti in predstavniki jugoslovanskega gospodarstva izmenjali predloge in ocenili možnosti za razvoj medsebojnega sodelovanja na področju blagovne menjave, industrijske proizvodne kooperacije in skupnih vlaganj. Za organizacijo srečanja je EGS zadolžila francosko podjetje Demeter S. A. International Marketing.

Jugoslavija je predlagala sodelovanje na naslednjih področjih: stroji za obdelovanje kovin, oprema za kemično in nuklearno industrijo, rezervni deli za avtomobile, kmetijska oprema (traktorji z močjo nad 200 CV), oprema za rudnike, program elektrifikacije jugoslovanskega železniškega omrežja, elektroindustrija in elektronska industrija, telekomunikacije in telematika, izkopavanje rudnin za pridobivanje boksita, bakra, niklja in urana, bazna kemija, anorganska kemija, farmacevtski proizvodi, PVC in polistiren, pohištveni polizdelki in montažne stavbe, surovina za proizvodnjo papirja.

Zaželele oblike sodelovanja so podzakupi, skupna proizvodnja, kooperacija za skupno nastopanje v tretjih državah, nakup industrijskih materialov s kompenzacijo in prenos tehnologije.

Domače jedi – kulturna dediščina

O kulinariki in pripravi jedi je bilo napisanih mnogo knjig. O jedeh na Kranjskem so v minulih stoletjih pisali v nemških kuharskih knjigah, o slovenskih ajdovih žgancih na primer prvič že v letu 1465.

V slovenski preteklosti so kuharske recepte gospodinje sprva ustno prenašale. Kasneje so si začele same zapisovati razne recepte, vendar so se ti zapiski skoraj vsi porazgubili. Nekatere današnje gospodinje na kmetih so podedovale po svojih starih materah recepture starih slovenskih jedi in seveda so ti recepti dragocena dediščina, ki sodi v slovensko folkloro.

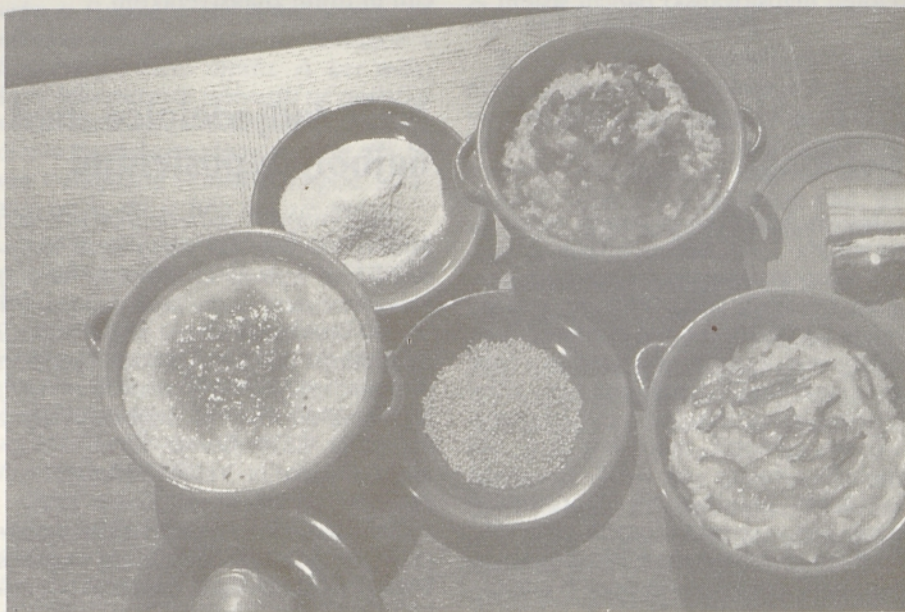
Pisalo se je šele leto 1799, ko je pri založniku Kleinmayru v Ljubljani izšla prva slovenska kuharska knjiga. Bile so to KUHARSKE BUKVE pesnika pa jezikoslovca VALENTINA VODNIKA. Svoj namen je v predgovoru takole pojasnil:

»... Ne le samo navada, ampak tudi spodobnost je, da ženske kuhajo... Torej sim si perzadel začetik ene krajske kuhine v roke dati mojim rojakinam. One imajo čast, da so narejavke zdraveh, dobro dišečeh, inu snažnih jedi, da jo bote v lastnim slovenskim jeziki zastopile, govorile in ohranile...«

Danes je težko ugotoviti, koliko se je Valentin Vodnik točno držal nemškega izvirnika in koliko je kaj prilagajal slovenski kuhinji pri tem svojem prevodnem in priredbenem delu. A naj bo kakorkoli – njegove Kuharske bukve so prvo slovensko napisano navodilo za prehranjevanje in kuhanje.

Pri jeziku seveda ni imel lahkega dela, saj je bilo slovensko kuharsko izrazoslovje v tistem času še neurejeno; v različnih krajih so stvari različno poimenovali, in splošnem pa so se bohotile nemške popačenke. Vodnik je vse to skušal urediti. Prizadevno je iskal stare slovenske izraze in pravi v predgovoru:

»Moje besede v teh bukvah so skoro vse krajskiga slovenskiga roda, s tim samim razločkam, da se povsot v naši deželi negovore. Al ima pa zavolo tiga meni kdo kaj očitati? Bom li drugam hodil imena beračiti, kader jih doma najdem? Nebomo li nikol naš

Medla, mesta, trda kasa

govor popravili? Ako bi ta reč tako naprej šla, bomo doživeli, da se nebo do gorenc, dolenc, inu notrajni eden drugiga zastopili; eden se bo ponemšval, drugi bo sam sebi ostal, tretji bo napol Lah. Kdo bi potle Krajncem bukve pisal?...«

Vodnikove Kuharske bukve so natele na ugoden odmev, saj so bile prvo slovensko delo te vrste. Leta 1834, petnajst let po avtorjevi smrti, je ljubljanski tiskar Jožef Blaznik poskrbel za drugi natis, tretjič so »popravljene« in »pomnožene« izšle leta 1842, leta 1981 pa je Cankarjeva založba v Ljubljani izdala faksimile prve izdaje iz leta 1799 in navdušila ljubitelje lepe knjige.

Imenitne in navadne jedi

Slovenske gospodinje so do leta 1868 kuhale po Vodniku, potem pa je izšla prva izdaja SLOVENSKE KUHARICE s podnaslovom NAVOD OKUSNO KUHATI NAVADNA IN IMENITNA JEDILA. Napisala jo je

– pravilneje rečeno – narekovala jo je MAGDALENA PLEIWEISOVA, roj. Knaffel, doma iz Rožeka na Koroškem, ki je tiste čase slovela v Ljubljani kot odlična kuharica, zato so jo nagovorili za sestavo kuharskega priročnika. Sama ga ni napisala, temveč ga je po njenem nareku in navodilu izoblikovala njena prijateljica Neža Lesarjeva, medtem ko je knjigo jezikovno popravil in pripravil za tisk Nežin brat Anton Lesar, katehet in izprašan učitelj slovenščine na takratni ljubljanski nemški realki, od leta 1865 do smrti pa tudi odbornik in tajnik Slovenske matice.

Pleiweisova je uvodoma takole dejala:

»Želja do napredovanja v kuhariji je tudi v slovenskih dekletih rodila željo po novih kuharskih bukvah, napredovanju primernih, in prav jaz sem bila od mnoge strani že mnogo let nagovarjana, da jih izdam. Nate jih, tu so! V njih Vam popisujem 932 imenitnih in neimenitnih (navadnih) skozi in skozi okusnih, tečnih, zdravih in kar le moč varčno napravljenih jedil, in to po

Telečji »ajmoht« z gorenjskimi ajdovimi žganci

načinu, ktere ga mi je popolnoma potrdila mnogoletna lastna skušnja pri visoki gospodi...«

In ker so v tistih letih začeli razmišljati tudi o zdravi prehrani za manj petične Slovence, je zapisala tudi tole:

»Ker je umetna kuharija imeniten del pri gospodinjstvu in je za vse stanove važna, je potrebno, da se tudi pri nižjih družinah dobro, okusno in pa varčno kuha. Da pa se dobro in kolikor mogoče varčno kuha, gledati je vsaki kuharici, oziroma hišni gospodinjci, da vlada lep red v kuhinji, ker brez pravega reda se na svetu prav nobena reč dovršiti ne more.«

Kljub »nižjim slojem« in »skrbni« zanje pa vsebuje jedilni list za postni dan pri Pleiweisovi »le« 15 točk, recept za dobro pojedino v družinskem krogu ima 17 točk, jedilni list za malce obilnejšo večerjo v prijateljski družbi pa je takle:

»Na rujavi juhi makaroni. Kuhana velika riba z jesihom in oljem. Prašičevostegno s hrenom. Galantin z aspi-

kom. Race v frikandó. Divjega petelina pašteta. Mandelnov narastek (Auflauf). Srna z laško solato. Purman s kompotom. Pustni krofi. Dvoja torta. Dvojna žolica. Punč ala glas.«

S šesto izdajo (tako je bila ta kuharska knjiga priljubljena, bržkone vsem stanovom in »slojem,«) je SLOVENSKA KUCHARICA Magdalene Pleiweisove leta 1912 doživela temeljito preobrazbo. Knjigo je izpopolnila in predelala S. M. FELICITA KALINŠEK, šolska sestra in učiteljica na Gospodinjski šoli v Ljubljani. Zdaj so postale del knjige tudi fotografije, črno bele in barvne, kar je bilo za tisti čas pravo razkošje.

Slovenska kuharica je v naslednjih letih vedno pogostejše doživljala ponatise; desetega je priredila in dopolnila IZABELA GOSAK. Povpraševanje po tej – vedno znova razprodani – knjigi pa je bilo vedno večje, tako da je Cankarjeva založba v Ljubljani SLOVENSKO KUCHARICO avtorice Felicite Kalinšek izdala leta 1980 kot osemnajsti ponatis, takorekoč ponovno razprodan.

Polivka, ali sos, dobra per vseh jedeh

Razbeli srovinga masla v kosi na žerjavci, prmešaj ribaniga kruha, dokler se dobro zarumeni, perli goveje župe, inu vina, perdeni nagelžbic, cukra, drobno zrezaniga lupka od lemon, inu na kolesca zrezane lemone, vse to naj se kuha, dokler se enmalo zagosti.

Kastanova torta

Zreži drobno 14 pečenih luplenih kastanov. Mešaj poldrugo unčo srovinga masla z eno unčo stolčenih mandelnov, z 18 lotmi presjaniga cukra, tri cele jajca, inu pet rumenakov, lemon lupki, inu s kastanjem. Deni vse na pomazani pleh inu obod.

(Iz Vodnikovih KUCHARSKIH BUKOV)

Pehtranovi kuhani štruklji

To so edini kuhani štruklji po starih receptih, ki so sladki. Za nadev potrebujemo: 1/4 litra goste smetane, 3 jajca, 3 žlice zdroba, 2 pesti nasekljanega pehtrana, 10 dkg sladkorja.

Smetano zmešamo z rumenjaki, dodamo zdrob in sladkor. Na koncu vmešamo sneg iz beljakov. S tem nadevom premažemo vlečeno testo in potresemo z nasekljanim pehtranom. Zavijemo v mokro ožeto krpo, potresemo z drobtinami in damo kuhat v krop.

(Inž Pavle Hafner: Ta dobra stara kuha)

Perutninski ražnjiči

Odberemo belo meso s prsi piščancev ali purana in narežemo na koščke, debeline pol do enega centimetra. Koščke nabodemo na lesen ali kovinski raženček, ki je dolg 15 do 30 cm. Po nabadanju ražnjiče posolimo, popopravimo in premažemo z oljem in jih pečemo na mrežici roštilja.

Puranovo meso naj nekaj dni zori v hladilniku v olju ali kvaši. Zraven pijemo od slovenskih vin – briško rebulo, pohorski suhi biser ali istrsko malvazijo, od jugoslovanskih vin pa – slavonsko ali sremsko graševino in mostarsko žilavko.

(Iz Bučarjeve knjige MESO NA ŽARU)

Kuharske knjige s slovenskimi jedmi pričenjajo izhajati tudi v Združenih državah Amerike; pišejo jih naše izseljenke, zbirajo zanje domače recepte in jih posredujejo dalje.

V časopisu ZARJA THE DAWN, ki ga izdaja Slovenska ženska zveza, so vsakič objavljeni recepti za slovenske domače jedi.

ALICE KUCHAR pa je napisala že drugo knjigo z naslovom KUCHARS' CAROUSEL OF RECIPES, in jo izdala v Clevelandu. V knjigi so poleg splošnih in slovenskih receptov tudi poglavja, ki govorijo o navadah ob slovenski veliki noči in božiču, obogatena z ustreznimi prazničnimi recepti.

Kulinarični trg – vedno bogatejši

Po prvi svetovni vojni pa so avtorji slovenskih kuharskih knjig vedno pogosteje mislili tudi na kmečke, delavske in manj premožne meščanske gospodinje. Veliko knjig, namenjenih skromnejšim potrošnikom, je izšlo do pričetka druge svetovne vojne.

Zelo dobrodošle so bile iz leta 1925 KUHARSKE BUKVICE za kmečke žene in dekleta, ki so izšle pri Kmetijski tiskovni zadrugi v Ljubljani. »Te bukvice niso namenjene mestnim go-

še mnoge bolj ali manj zajetne kuharske knjižice, recepti za jedi, slovenske kmečke in meščanske, pa so bili stalno prisotni v vseh ženskih in družinskih revijah.

Kuhaj počasi in z ljubeznijo

Po drugi svetovni vojni je bilo na Slovenskem vedno več organiziranega izdajanja kuharskih priročnikov, predelav predvojnih in povsem novih besedil. Omeniti velja LJUDSKO PREHRANO Viljema Novaka, ki govori o

so Andreja Grum pa Kristina Matjašič, nekajletna Titova kuharica, šefinja kuhinj mariborskega hotela Slavija pa blejskega hotela Golf, ki je spisala tudi dragoceno knjigo SLOVENSKI MENUJI, Marija Remec, Martin Knez (Domača peka kruha), Milena Motoh, Mira Šilc, Anica Šušteršič...

V letu 1982 pa je slovensko javnost čez vse razveselil izid kuharske knjige z naslovom TA DOBRA STARA KUHA, ki jo je spisal inž. PAVLE HAFNER, izdala pa jo je Cankarjeva založba v Ljubljani.

Hafner, ki mu je kulinarika ljubezen, ne pa poklic, opisuje skozi spomine na kuhinjo svoje domačije na Visokem, kjer je gospodinjala njegova stara mati, ne samo jedi, ampak tudi delček življenja naših prednikov.

TA DOBRA STARA KUHA zajema okrog 350 receptov starih domačih jedi, ki jih marsikje komajda še poznajo, in iz hranil, ki so skoraj že pozabljeni: iz prosene ali ajdove kaše na primer.

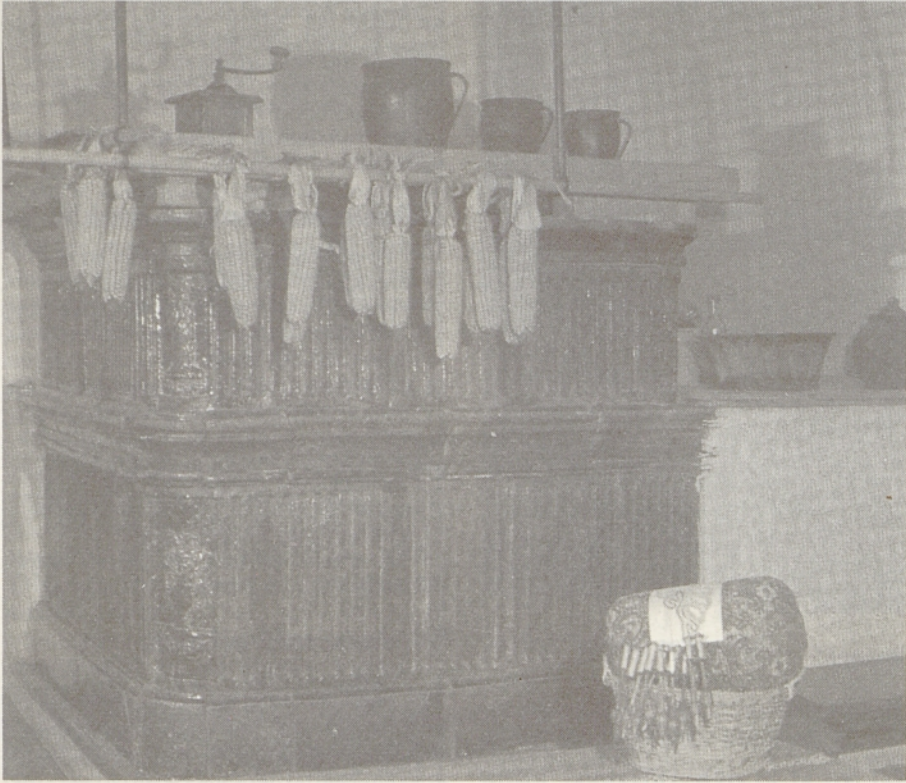
Ta kuharska knjiga, najnovejša na Slovenskem, z izredno lepimi starožitnimi barvnimi ilustracijami, je tudi sicer prijetno branje: poglavja, kjer avtor z ljubeznivo otožnostjo pripoveduje o gospodinjenju na Visokem, o »črni kuhinji« stare Mine pa o njenih prešcah, nas zares ogrejejo tako, da bi tudi sami radi poskusili obogatiti standardne obroke z dobrimi starimi jedmi. Na koncu je nanizanih 38 jedilnikov izpred dobrih sto let, ki so ne le ilustracija minulega časa, temveč tudi ideja za današnjo jedilno mizo.

Zadnje mesece pa je v tisku – spet pri Cankarjevi založbi v Ljubljani – zajetna kuharica velikega formata, ki jo je spisala Olga Markovič in nasloвила z JUGOSLOVANSKA KUHINJA. To bo izboren vodnik skozi ponve in skodele jugoslovanskih narodov in narodnosti z razkošnimi barvnimi ilustracijami. Seveda bo v njej Slovenija dostojno zastopana.

Tako se bo nadaljevala tradicija spoznavanja, ohranjanja in oživljanja slovenskih narodnih jedi, ki se je začela z Vodnikovimi Kuharskimi bukvami, nadaljevala še predvsem z osemnajstimi ponatisi Kalinškove Slovenske kuharice, potem pa še z vsemi ostalimi kuharskimi knjigami, priročniki in brošurami. Knjiga bo ob svojem izidu svojevrsten prispevek k ohranjanju in spoznavanju kulture in tradicij jugoslovanskih narodov; ne le zaradi radovednega tujca, temveč tudi za mlajše rodove, bolj vajene zmrzovalnih skrinj in industrijsko pripravljenih jedi.

Bogata zakladnica domačih jedi je namreč tudi kulturna dediščina, ki jo kaže ohranяти in negovati.

Jagoda Vigele

Stara krušna peč iz druge polovice 18. stoletja z rebrastimi pečnicami

spem in gospodičnam,« je zapisal avtor B. R. v uvodu, »ampak Vam, kmetiške žene in dekleta, ki niste imele prilike hoditi v gospodinjske šole in se tam izobraziti za svoj gospodinjski poklic. In kmetih se nauče dekleta kuhanja od svojih mater, ali pa so od mladosti kot sirote prepuščene same sebi...«

Vendar je avtor pomislil tudi na kmečko gostijo. Takšnale je bila: Juha z rezanci ali žlikrofi, govedina s hrenom, omako in praženim krompirjem, pečena kuretnina s solato in kuhanim sadjem, potica ali štraubi (nekakšni flancati).

Iz tega časa velja omeniti še knjigo z naslovom GOSPODINJSTVO IN SODOBNA MEŠČANSKA SLOVENSKA KUHINJA avtorja Andreja Pčeljnikova, ki so jo bili tiskali v Mariboru; do leta 1941 pa so izhajale

prehranjevanju po starem v Prekmurju (s to knjižico si je avtor prislužil doktorat), pa Gobje jedi Marinke Pečjakove, Dietno kuhinjo in Vitki živijo dlje (to je že dokaz, da smo se znašli v prehranbenem blagostanju in da je treba misliti na zdravje) avtorja dr. DRAŽIGOSTA POKORNA, prvega slovenskega (in jugoslovanskega) diplomiranega zdravnika, ki se poklicno ukvarja z zdravo prehrano; organizirano pa so se z izdajanjem kuharskih priročnikov pričele ukvarjati marsikatero slovenske založbe, predvsem založba Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva v Ljubljani (njeni vsakoletni Gospodinjski koledarji so imeniten pripomoček zaposleni in nezaposleni slovenski gospodinji, soprogi in materi), Mohorjeva družba, založba Kmečki glas, predvsem pa Cankarjeva založba. Ne moremo mimo imen kot

V delovno organizacijo INGRAD je združenih 14 temeljnih organizacij združenega dela s 3700 delavci.

Seдем je temeljnih organizacij gradbene operative, na njih temelji glavina naše dejavnosti: izvajanje vseh vrst objektov visokih in nizkih gradenj po najsodobnejši tehnologiji. S svojimi zmogljivostmi pokrivajo tržne potrebe v republiki Sloveniji, dela pa izvajajo tudi v drugih republikah Jugoslavije.

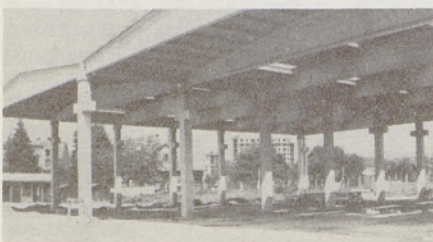
Gradbeno industrijsko podjetje »INGRAD« ima zunanjetrgovinsko registracijo za projektiranje in izvajanje gradbenih del v inozemstvu, uvoz opreme in reprodukcijkega materiala. Dela smo izvajali v Zvezni republiki Nemčiji, v Republiki Avstriji, v Demokratični republiki Nemčiji, sedaj pa gradimo tudi v Iraku.

Proizvodnja temeljnih organizacij gradbene operative je usmerjena v tri osnovne specializacije:

- **STANOVANJSKA GRADNJA**, ta dejavnost predstavlja skoraj polovico vrednosti vse proizvodnje. Letna zmogljivost je izgradnja 1200 stanovanj. Gradnjo stanovanj izvajamo pretežno po sistemu litega betona s tunelskimi opaži Outinord. Ta sistem smo razvili in izpopolnili tudi z lastnimi projekti in elementi. Naše rešitve so široka izbira tako po obliki kot funkcionalnosti.

Ingrad gradi stanovanja po vsej Sloveniji

Zidava industrijskih objektov po montažnem sistemu

Poslovni center Ingrada v Celju, Lava 7

Zgradili smo velike stanovanjske sosese v Celju, Ljubljani in v drugih krajih republike Slovenije in Črne gore.

- **IZVEDBA INDUSTRIJSKIH IN DRUGIH OBJEKTOV VISOKE GRADNJE**. Razen klasične gradnje vseh vrst objektov, kot so hoteli in drugi turistični objekti, upravne in poslovne zgradbe, šolski centri, bolnišnice, veleblagovnice, športne dvorane in stadioni, smo razvili svoj »odprt« montažni sistem, uporaben za industrijske objekte, za šole in vrtce, za trgovske hiše, za kmetijske objekte pa tudi za upravno poslovne zgradbe.

Montažni sistem INGRAD omogoča raznovrstne konstruktivne zasnove in ohranja polno svobodo oblikovanja. Omogoča visoko stopnjo prilagajanja željam investitorja v mejah osnovne modularne mreže, omogoča fazno graditev objektov, dodatno montažo ali demontažo, omogoča gradnjo objektov do treh etaž. Letna zmogljivost izgradnje po montažnem sistemu je 80 tisoč površinskih metrov objektov.

- **GRADNJA MOSTOV IN VIADUKTOV**. Gradimo monolitne armiranobetonске mostove in viadukte po sistemu premičnih opažev (Hünnebeck), uvedli pa smo že najnovejšo sodobno tehnologijo taktovne gradnje betonskih mostov brez podpiranja z vzdolžnim pomikom. Tako zmoremo zadovoljiti najzahtevnejše tovrstne gradnje. Letna zmogljivost gradnje mostov je 3000 tekočih metrov.

Razen gradbene dejavnosti, INGRAD opravlja tudi druge dejavnosti, za katere so s svojimi zmogljivostmi vključene ostale

temeljne organizacije, združene v INGRAD. S povezanostjo in združevanjem dela vseh temeljnih organizacij je šele sklenjen celoten delokrog.

Opremljeni smo s sodobno mehanizacijo in prevoznimi sredstvi, imamo lastne zmogljivosti za izvajanje vseh vrst gradbeno obrtnih, instalacijskih in zaključnih del.

Za potrebe naše proizvodnje imamo svoje kamnolome in peskokope, tovarno armiranobetonских elementov montažnega sistema Ingrad, tovarno betonskomontažnih trafo postaj, obrat betonskih oken, betonskih votlakov, cevi, cestnih robnikov, plošč in drugih betonskih izdelkov.

INGRAD se povezuje in združuje svoje delo z drugimi delovnimi organizacijami s ciljem, da pri poslovanju dosega čimboljše rezultate. Tako je INGRAD član GIPOSS Ljubljana in poslovne skupnosti RUDIS Trbovlje. Skupaj s poslovno skupnostjo FARMIN izvajamo kmetijske farme s prilagojenim montažnim sistemom Ingrad.

V sklopu Gradbeno industrijskega podjetja INGRAD deluje Projektivni biro, ki je pooblaščen za izdelovanje tehnične dokumentacije in projektov s področja visokih in nizkih gradenj, vključno z objekti, ki so v konstruktivnem pogledu zelo zahtevni. Pri projektiranju sledimo sodobnim tehnologijam tako na področju stanovanjske kakor tudi industrijske izgradnje ter pri objektih splošnega družbenega pomena.

Zavedamo se, da razvoj in tempo našega časa zahteva stalno strokovno izpopolnjevanje, zato skupina inženirjev v oddelku za razvoj nenehno študijsko zasleduje razvoj gradbene tehnologije doma in v svetu ter izsledke uvaja v proizvodnjo gradbeno industrijskega podjetja INGRAD.

Most čez Savo v Tomačevem, Ljubljana

Dom upokoencev Kozleziya v Ljubljani

Kostanjeviške razglednice

Za Kostanjevico na Krki je znano, – da je mesto z najmanj prebivalci na Slovenskem, kar pomeni, da je tudi najmanjše slovensko mesto, ki ima 559 prebivalcev;

– da je omenjena v starih, danes zaprašenih listinah že v 13. stoletju, natančneje leta 1252, ko ji je podelil mestne pravice koroški vojvoda Henrik Goriško-Tirolski, tako da štejemo te mestne pravice za najstarejše v Sloveniji; mnogo kasneje so jih dobili Metlika, Črnomelj, Novo mesto, Kočevje in Lož.

– Z vsemi svojimi hišami je kostanjeviško mesto zasedlo prostor na edinstvenem otoku, ki ga – kot pravi umetnostni zgodovinar Dragutin Horkič, navdušen nad mestecem, – »umiva bistra in zelena reka Krka«, zaradi česar se mesto tudi uradno imenuje Kostanjevica na Krki.

– Zaradi svoje izjemne lege, lepote, starinskih spomenikov je Kostanjevica kot mesto v celoti zavarovana in razglašena za kulturni spomenik I. vrste na Slovenskem.

Drobci zgodovine

Znana slovenska etnologinja dr. Marija Makarovič takole na kratko pojasnjuje daljno kostanjeviško zgodovino:

»Sledovi predzgodovinskih selišč v Slinovcih in Globočicah nam pričajo, da je bilo tukajšnje ozemlje naseljeno že v prazgodovini. V hallstadskem obdobju naseljuje ozemlje ilirsko pleme Japodov, o čemer nam pričajo gomile z značilno keramiko in nakitom, izkopanimi v Sajevcih, medtem ko so odkrili na Dobah rimska grobišča, predilirske grobove in ilirske gomile.«

Staro jedro naselja je na otoku sredi Krke z deloma nanizanimi in sklenjenimi hišami. »Težišče Kostanjevice je na Kambičevem trgu, od koder se je zadnji čas pomaknilo proti poslopju krajevnega urada,« pravi domačin Andrej Smrekar, umetnostni zgodovinar. »Novejše hiše so zrasle v smeri proti Pršnicam in Klostru, ker se naselje zaradi močvirnih tal in poplavnih terenov ne more širiti drugam.«

In nadaljuje:

»Pravih kmetov je tukaj danes le še sedem. Posest imajo v bližini; izjema so vinogradi, ki jih imajo Kostanjevičani v Vinjarju pri Frlugi, Zavóдах, Jerovcu, na Bočju in v Zajčkah...«

Številne arheološke najdbe pričajo o davni naseljenosti sedanjega kostanjeviškega mesteca. Leta 1938 je univ. prof. dr. Srečko Brodar ob obzidju samostana izkopal sonde, ki dokazujejo sledove pračloveka. V bližini so našli tudi prazgodovinski

čoln, na dvorišču posestnice Kosove so trčili na keltsko zapestnico, pri podiranju župnijskega skednja pa na ostanke rimskih nagrobnikov. V vrtnem zidu samostana ob cesti je bil vzdignjen pokrov sarkofaga, v notranjosti tako imenovanega svetega dela samostanskega kompleksa pa kamen z reliefom trte. Več drugih prazgodovinskih in rimskih predmetov iz Kostanjevice pa je razstavljenih v Narodnem muzeju v Ljubljani in tudi drugod.

Kostanjevica je uspevala do turških vpadov. V 17. stoletju sta mestece močno prizadeli kuga in lakota, za nameček pa še huda povodenj. V času velikega kmečkega punta leta 1573 je baron Thurn zbral v Kostanjevici grajsko in najeto uskoško vojsko, jo povedel proti Leskovcu pri Krškem in potolkel kmečko vojsko. To je bila znana bitka na Krškem polju, ki sta jo naslikala Tone Kralj in Gojmir Kos. Kostanjevica se je oddolžila temu spominu z odkritjem monumentalnega spomenika leta 1973. Izklesal ga je Tone Kralj ter obsega poleg skulpture še štiri velike reliefe iz zgodovine kmečkih uporov na Slovenskem.

V času narodne prebuje je bila tu ustanovljena Narodna čitalnica, pozneje dve

hranilnici in posojilnici, do zadnje vojne pa so tu obratovala tovarna usnja, mlekar-
na, sirarna, parna žaga in lekarna.

Samostan je dragocenost

Zunaj mestnega otoka je v Kostanjevici prvovrsten kulturni spomenik – bivši cistercijski samostan, ki ga domačini nazivajo Grad ali Klošter. Že v 12. stoletju ga je ustanovil Bernard Spanheim, da bi z njim utrdil pravkar osvojene posesti, ki jih je bil iztrgal Madžarom. Samostan je sezidan v obliki štirikotnika in premore nič manj kot 234 arkadnih lokov, ki obdajajo velikansko dvorišče, eno izmed največjih te vrste v Evropi.

V nešteti sobah tega poslopja, ki ga obnavljajo že dobrega četrto stoletja, kajti med zadnjo vojno je poslopje pogorelo, so med drugim našli svoj prostor: – na daleč sloveča galerija Novomeščana, slikarja in grafika Božidarja Jakca

– stalna razstava najpomembnejših likovnih del slovenskih slikarjev Jožeta Gorjupa, ki je leta 1932 umrl star komaj 25 let, a bi po delih lahko človek sodil, da je živel vsaj enkrat toliko, in Toneta Kralja.

– tu pa je v novejšem času tudi zbirka slik starih mojstrov iz znamenitega samostana Pleterje.

Razen tega sta tu še lapidarij, torej muzejska razstava najlepših klesarskih izdelkov srednjeveške arhitekture, medtem ko je na prostem okrog gradu razvrščena enkratna galerija Forma viva, ki je znana po vsem svetu. Na prostem, sredi zelenih travnikov je razstavljenih več kot sto kiparskih del, izdelanih iz hrastovine iz bližnjega Krakovskega gozda, skulptur, ki jih je od leta 1961 pa do letos izklesalo 82 kiparjev iz Jugoslavije in številnih dežel sveta.

V nekdanji kostanjeviški samostan prihajajo vsak dan šolske ekskurzije na ogled likovnih umetnin

Stari del mesteca je – zlasti ob lenobni Krki – še vedno zasanjan v nekdanje čase (vse slike: Janez Zrnec)

Šola je v ponos

Po drugi svetovni vojni je Kostanjevica na Krki ponovno oživila. Prebivalci imajo pošto, krajevno skupnost, župni urad, milico, lekarniško in zdravstveno postajo, številne družbene organizacije, zelo dobre domače gostilne, zlasti pa je imenitna osnovna šola s svojimi osmimi razredi. Njen dolgoletni ravnatelj je Lado Smrekar, mož, ki je bil tudi pobudnik Forme vive v Kostanjevici, odličen šolnik, ki je pred mnogimi leti obesil prve umetniške slike po šolskih hodnikih, da so se počasi – vedno v večjem številu – razrasle v pravo galerijo. Nobena šola na Slovenskem, razen kostanjeviške, ni hkrati tudi galerija. Šolska galerija v Kostanjevici ima danes dela 173 domačih in tujih avtorjev in šteje že blizu 2000 enot. Med umetniki, ki imajo svoje slike v galeriji, so tudi najbolj znana imena jugoslovanskega slikarstva. Šola je danes skupaj z Dolenjskim kulturnim festivalom soorganizatorica jugoslovanskega bienala otroške grafike, v njej pa imajo tudi lepo urejen grafični kabinet.

Kostanjeviška šola je letos slavila svojo 75-letnico. Ob tej priložnosti so ob začetku letošnjega šolskega leta izročili namenu novo in prenovljeno šolsko poslopje, ki se s svojim videzom lepo vključuje v najmanjše slovensko mesto, imenuje pa se po najznamenitejšem rojaku, slikarju Jožetu Gorjupu. Slovesnosti ob otvoritvi so trajale dva dni: po akademiji, ki so jo pripravili malčki prav tako novega otroškega vrtca in učenci osnovne šole, je pred šolo slikar Božidar Jakac odkril dragoceni kip Ivana Meštrovića Materam in ob tem zbranim spregovoril o tem svojem prijatelju, največjem jugoslovanskem kiparju. Zbranim je zatem namenil nekaj besed še akademik Josip Vidmar, ki je šolo tudi odprl in ob tem izrazil prepričanje, da bo ustanova še v večji meri kot doslej vzgajala kulturne ljudi in prispevala h kulturnemu utripu Kostanjevice.

Posebnost novega dela kostanjeviške osnovne šole pa je 188 kvadratnih metrov

velik mozaik, s katerim je akademski slikar Ivo Seljak-Čopič upodobil boj kmečkih upornikov na Krškem polju leta 1573. To je hkrati največja mozaična površina v Jugoslaviji, ki jo je prišel postaviti znani italijanski mojster Alfio Tambosso.

»Mnogi se v teh težkih gospodarskih časih sprašujejo in z začudenjem gledajo, kako to, da smo si v Kostanjevici omislili to stensko dekoracijo,« pravi ravnatelj šole Lado Smrekar. »V socialistični družbi bi po mojem mnenju že zdavnaj morala obstajati potreba, da bi pri vsaki gradnji javne stavbe namenili določena sredstva za umetniško opremo.« V Kostanjevici so na umetniško opremo stavbe mislili že pred začetkom zidave in ker so materiale za mozaik kupili že pred leti, je čas, vsaj kar zaveda finančno plat, delal za njih.

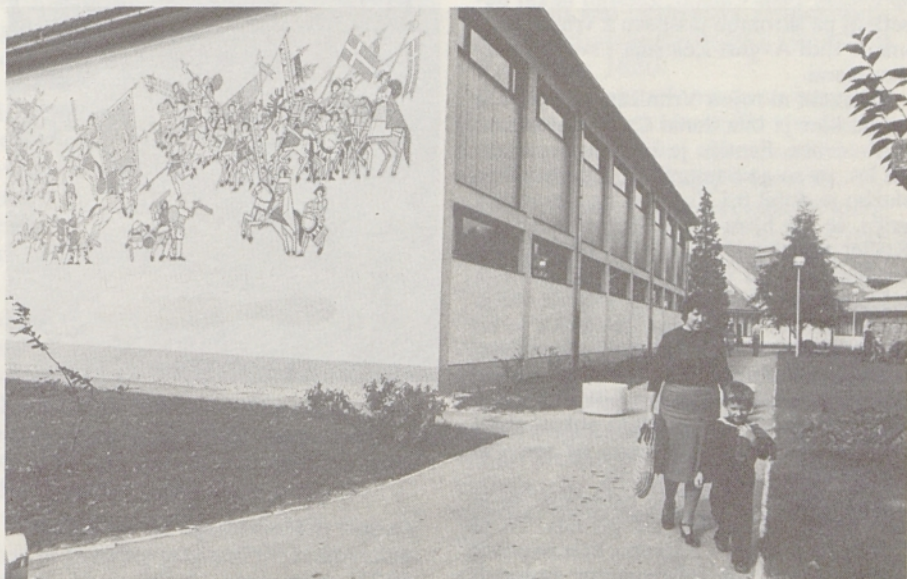
V Kostanjevici imajo danes svoje obrate Gozdno gospodarstvo Brežice, Splošno obrtno podjetje Krško, Splošno mizarstvo Krško, podjetje Iskra, Agrokombinat Krško pa ima tukaj kmetijsko posestvo z

vinarsko zadrugo in polnilnico znamenitega cvička.

Vedno več je tudi društev, med njimi so zlasti dejavna turistično, ki je lepo uredilo čolnarno na Krki, planinsko, ki oskrbuje kočjo na Opatovi gori, prosvetno, jamar-sko, lovsko in ribiško.

In še nekaj najbolj znamenitih imen za služnih mož velja zapisati, ki so od tu doma: to so najprej Ivan Belè, strokovnjak v vinarstvu in sadjarstvu, ki ima pred gradom spominsko obeležje, Jože Jankovič, kulturnoprosvetni delavec, pobudnik mnogih kulturnih akcij v rojstnem kraju, Mirko Kuhelj, javni delavec in publicist v ZDA, ki je med zadnjo vojno propagiral pomoč Jugoslaviji ter mnogo pisal o bojih Slovencev za svobodo, Jože Likar, strokovni pisec, enolog, ki se je zavzel za sloves cvička, pa Anton Makovic, strokovni pisec, ki je položil temelje slovenskemu babištvu in šolstvu in je bil tudi sodelavec Antona Tomaža Linhartarja.

J. V.

Novi del obnovljene kostanjeviške osnovne šole, na katerem je velik mozaik akad. slikarja Ivana Seljaka Čopiča »Boj kmečkih upornikov na Krškem polju«

V Kostanjevici na Krki se lahko postavijo z veliko, sodobno urejeno lekarno

Železnik: Kako harmoniki vdihniti dušo

Vsak kraj ima kako znamenitost, pa naj bo iz preteklosti ali iz današnjih dni. Vrhniki na primer so temelje postavili že Rimljani, kasneje pa je bila pomembna postojanka ob poti iz notranjosti k morju, z mnogimi gostilnami in mogočnimi hlevi, kjer so poskrbeli za voznike in živino pod klanci, ki dvigajo cesto na Logaško planoto. Z besedo je Vrhniki postavil neizbrisen spomenik Ivan Cankar, zadnjih nekaj desetletij pa skromno prispeva k vrhniškemu imenu tudi Avgust Železnik s svojimi harmonikami.

Železnik ni rojen Vrhnčan, pač pa je iz kraja, kjer je bila doma Cankarjeva mati, iz Vrzdenca. Fantiču je že od malega ugal les, pa so ga namenili za mizarja. Prvo službo je dobil pri Kuclerju na Drenovem griču, še kar blizu doma. Nedvomno je bil Kucler takrat največji slovenski izdelovalec harmonik in je potreboval pomočnika iz lesne stroke, da bi mu delal lesena ohišja za harmonike. Mlademu Železniku je bil za poklic tako všeč, ne le lesena ohišja, marveč celoten izdelek, da se je sklenil posvetiti izdelovanju harmonik. Ko se je vrnil od vojakov, je moral še enkrat skozi vso učno dobo pri Kuclerju, na srečo le formalno, da je dobil papirje.

Kot izučen izdelovalec harmonik, se je ozrl takrat na najvišji vrh pri nas. To je bila firma Šnajder v Zagrebu, kjer so poleg izdelovanja raznih instrumentov zastopali tudi tovarno Hohner v Jugoslaviji. Tam ga je zalotila tudi druga svetovna vojna in triinštiridesetega leta je postal sumljiv ustašem. Zaprli so ga in določili za zloglasno taborišče Jasenovac. Tokrat je posredoval Šnajder, ki je hotel rešiti dobrega pomočnika. Upravniku zapora je podaril eno takrat najboljših Hohnerjevih harmonik, s čimer je dosegel izgon Železnika v Slovenijo.

Prva povojna leta je mojster Železnik na Vrhniki le popravljaval harmonike in se spopadal s težavami okrog materiala. Ko pa je spet pridobila na veljavi stara frajtonerica, jih je začel tudi izdelovati. Kaj ne bi, saj so prav take delali pri Kuclerju, kjer se je učil in bil pomočnik.

Zdaj bi lahko že deset let užival zasluženi pokoj pa mu naročniki kar ne dajo miru, tako da večino časa kot penzionist spet preživi v delavnici.

»Hodili so k meni po nasvete in še hodi, razni ljudje, da bi si sami napravili glasbilo,« je pravil, »da bi imel vaje, pa se vsa leta ni zgodilo.«

»Ja, ko bi imel pomočnika, bi naročnikom ne bilo treba po pol leta čakati na instrument.«

Mojster Avgust Železnik z vnukinjo v svoji delavnici

Železnikove harmonike niso navaden obrtniški izdelek. V vsaki je duša, ki pride do izraza z izvežbanostjo in znanjem godca. Žalostnemu v srcu mora zapeti žalostno in ga tolažiti, veselemu zapoje prešerno, da poslušalce zasrbijo podplati.

Ironija pa je, da se mojster Železnik v vseh letih, kar je delal harmonike in jim vdihoval duše, na harmoniko ni naučil igrati. Kako melodijo, pesmico še spravi iz nje, da pa bi igral kot izkušeni godci, to pa ne. No, vsi za vse niso, saj je dovolj tako harmoniko, ki že meji na umetnino, napraviti.

Delal je že vse sorte naročnikom. Takim, ki so jim harmonike na oko všeč, a se morajo še učiti začetne glasbene abecede, pa tudi mojstrom, ki iz nje iztisnejo vse, kar je mogoče. Napravil je harmoniko Avseniku, ki je sicer bolj doma na klavirski harmoniki, pa celo kralju ameriške polke Franku Jankoviču. Lojze Slak ima menda kar deset Železnikovih harmonik, če se jih ni naveličal in prodal, ali pa so pod njegovimi hitrimi prsti dotrpele, kar je malo verjetno.

Pred nekaj leti so frajtonerice postale slavne tudi v Ameriki, kjer jih poznajo

pod imenom »Button box«. Marsikaka Železnikova je odromala preko luže in zdaj poje našim ljudem v Ameriki pa tudi v Avstraliji. Pred nekaj leti jim je sledil tudi sam mojster, v Ameriko na obisk. S ponosom je pokazal izrezke iz naših ameriških časopisov, ki so njegov obisk dostojno zabeležili, kar priča, da njegovo delo tudi v ZDA uživa velik ugled.

Z njim vred je menda v Sloveniji pet izdelovalcev teh harmonik in seveda tovarna Melodija iz Mengša. V preteklosti je bil najbolj znan Kucler z Drenovega griča, pri katerem se je Železnik tudi izučil. Med vojno so vsi Kuclerjevo družino pobili Italijani. Drugo slavno ime je bil Lubas iz Dravograda. Bil je železarski delavec pa mu je ob neki nesreči v železarni odtrgalo nogo. Nekaj ga je moralo že pred to nesrečo vezati na harmoniko, saj jim je potem kot invalid posvetil vse življenje.

Avgust Železnik ni zbiralec harmonik, nekaj starih pa le ima pri hiši. Nedvomno je najstarejša z letnico 1865, ki so jo tudi napravili na Vrhniki v nekdanji tovarni harmonijev. To je dokaz, da je nekaj glasbenega na Vrhniki že tradicija.

Takale harmonika je narejena iz več kot tisoč različnih kosov. Samo »štirim« je trikrat štiriinštrideset, če je tri tonska. Les je resonančen, jelša, oreh ali smreka, včasih, ko je bilo moderno, so harmonike oblačili v celuloid, kar jih je kvečjemu zadušilo, zato so že davno zavrgli tako modo. Gumbi za base so iz govejih rogov, ovčja koža pa za notranje jezičke. Tudi meh je iz finega ovčjega ali kozjega usnja. Ohišje je seveda leseno, furnirano z vloženimi intarzijami, kar poleg svetlih kovinskih delov da harmoniki posebno lepoto in privlačnost že na pogled.

Ko sem ga obiskal, je delala mojstru družbo v mali delavnici vnukinja Tina, ki je malo za družbo malo za nagajivost. Kot otroku se ji zdi dedkov posel sila zanimiv, poln čiračar in skrivnosti. Da bo tudi ona delala harmonike, ko bo velika, je dejala. Ko bi bilo le res, saj doslej stari mojstri tega slovenskega glasbila niso imeli preveč posnemovalcev.

Janez Zrnec

800 let Žalca

Med slovenskimi mesti, ki so v letu 1982 proslavila obletnice obstoja oziroma prvega znanega zapisa o obstoju oziroma podelitvi mestnih pravic, je tudi slovenska hmeljarska metropola Žalec, osem stoletij staro, pa vendar mladostno živahno štajersko mesto, ki pa je dobilo status mesta šele pred nekaj leti.

Na mestu, kjer danes stoji Žalec, je bila po ugotovitvah zgodovinarjev naselbina že v rimski dobi, zametki današnje naselbine pa segajo v zgodnji srednji vek. Dober dokaz za to naj bi bilo tudi ime, ki je eno od najstarejših med imeni slovenskih krajev. Ponosni domačini radi povedo, da je srednjeveški Žalec v marsičem prednjačil celo pred Celjem. Zapiski o žalski zgodovini nas dalje pouče, da je dotedanje posestnike Askviniče na začetku 12. stoletja nadomestil grof Bernhard Spannheimski. Ko je padel v drugi križarski vojni, je bogato stričevo posestvo prevzel štajerski mejni grof Otokar III. Žalska posest je s tem prišla pod okrilje štajerske dežele in Žalec je postal deželnoknežji. Za mnogimi grofi in groficami so v letih 1363 do 1456 nad njim bdeli celjski grofje.

Prvi zanesljivi podatki o naselju izvirajo iz leta 1182, ko je bil v Žalcu sedež deželnoknežjega urada. Ta letnica je tudi temelj, iz katerega izhaja proslavljanje jubileja. Tiste čase se je Žalec že ponašal s trškimi pravicami in okoli leta 1265 tudi s svojim sodiščem. Kraj je bil torej že takrat zelo pomemben in so ga nekateri že takrat šteli za mesto. Da bi se obrnili pred turškimi vpadi v letih 1471 in 1480, so Žalčani postavili obrambni zid s štirimi stolpi, od katerih eden stoji še danes. Spomenikov naslednji stoletij je še več, zlasti pa iz prve polovice 19. stoletja, ko je staro mestno jedro dobivalo današnji videz. Posebna znamenitost tistega časa je skoraj štiri sto let stara hiša nasproti spomenika hmeljarju, bolj znana kot Zotlova kovačnica. V času reformacije so se v njej zbirali žalski protestanti in mnogi jo štejejo za prvo žalsko šolo.

Ena od značilnih žalskih hiš je bila tudi dom Janeza Hausenbichlerja. Bil je organizator slovenskega tabora v Žalcu, začetnik savinjskega hmeljarstva, ustanovitelj savinjske posojilnice, pospeševalec konjereje in turizma, slovenski rodoljub in žalski župan. Za časa njegovega županovanja so v Žalcu uredili kanalizacijo, tlakovali ulice, zgradili farno cerkev, novo osnovno šolo, hmeljarno in elektrarno. Leta 1902 se je pridružil ustanoviteljem zadruge Hmeljarna, načeloval je domačemu gasilskemu društvu in napisal »vežbenik slovenskega poveljevanja v gasilstvu«. V njegovi domačiji sta v letih 1869 in 1901 delovali tudi prvi narodni čitalnici.

Žalska krajevna skupnost šteje okrog 5000 prebivalcev, od katerih so mnogi vse premalo seznanjeni z bogato preteklostjo kraja. Sama krajevna skupnost pa posveča veliko skrb ohranjanju zgodovinsko zanimivih objektov oziroma ohranitvi celotne podobe starega mestnega jedra.

Žalčani so od zgodovinskih dogodkov še posebej ponosni na 2. slovenski tabor, ki je bil 6. septembra 1868.

Tabore, ki sodijo med najpomembnejše dogodke slovenske zgodovine pred prvo svetovno vojno, so prirejali v narodno prebujenih krajih s čvrstim gospodarskim položajem in z uglednimi osebnostmi. Na njih so pozivali k zedinjeni Sloveniji, k povezovanju z drugimi južnoslovanskimi narodi, zahtevali popolno enakopravnost slovenskega jezika. Tak je bil tudi žalski tabor, »dan množične demokratične manifestacije narodne misli«, kot ga je imenoval Edvard Kardelj.

V novejši žalski zgodovini ima poseben pomen hmeljarstvo, obrt, trgovina in turizem. Josip Bilger, ki naj bi bil na pobudo kneza Salma leta 1865 prinesel v Savinjsko dolino prve sadike hmelja, si gotovo ni mogel misliti, da je z njimi poskrbel za zaščitni znak Savinjske doline, ki trdno velja še danes. Pred Bilgerjem je menda s hmeljem poskušal že lastnik žalske pivovarne Franc Žuža, prvi pravi zametki savinjskih in slovenskih hmeljišč pa naj bi bili sad delovanja Južnoštajerskega hmeljarskega društva s sedežem v Žalcu leta 1880.

Žalec pa vendarle ni samo hmeljarsko mesto. Poleg Hmezada z veliko in sodobno kmetijsko proizvodnjo je tam še Juteks, Feralit, Montana, Savinjski magazin in še več drugih industrijskih organizacij, ki so zrastle v zadnjih desetletjih. Poleg tega je mesto dobilo osnovnošolsko in športno središče, mnogo novih stanovanj, trgovin, zdravstveni dom, hotel, avtobusno postajo ter številne potrebne komunalne naprave. V mestu deluje tudi več kot dvajset različnih društev, ki zajemajo veliko število prebivalcev ter jih tako vključujejo v prizadevanja za vsestranski napredek kraja tudi v prihodnje.

J. K

Moderna blagovnica v Žalcu (foto: Ančka Tomšič)

Dr. Ivan Podobnikar proti kroničnim bolečinam

»Ves čas, odkar sem v tujini, živim bolj po slovensko. Marsikaj, kar sem odkril, bi lahko patentiral, tako kot to delajo drugi, vendar menim, da je to last vseh ne samo last ene osebe.«

Tako mi je ob koncu pogovora dejal dr. Ivan G. Podobnikar, star 64 let, zdravnik z vrsto specializacij, ustanovitelj in direktor Centra za zdravljenje bolečin in stresa v Columbusu, Ohio, v Združenih državah Amerike (The Ohio Pain and Stress Treatment Center) in še treh drugih medicinskih centrov. Njegova predavanja na svetovnih zdravniških kongresih so vzbudila pozornost mednarodne javnosti, zato ga pogosto vabijo na predavanja v številne svetovne znane medicinske centre. Prihaja tudi v rojstno domovino – zato, da bi obiskal svoje brate in sestre pa tudi zaradi predavanj jugoslovanskim zdravnikom, ki jim nesebično posreduje svoje bogate izkušnje in odkritja. Tudi ta najin pogovor je potekal v stanovanju njegove sestre v Ljubljani. Bil je že večer, dan ali dva pred odhodom v ZDA.

»Sem najstarejši od osmih otrok, doma iz Brezja pri Horjulu. Oče je bil znan in izredno sposoben drevosničar, samouk, v vsem izreden človek. Prav njemu izredno veliko dolgujem, saj je v mladostnih letih oblikoval mojo notranjo človeško podobo. Naučil me je biti potrpežljiv in vztrajen. Tako kot pri vzgoji dreves tudi pri mojem delu ni takojšnjih uspehov. Kot najstarejši otrok sem bil z očetom zelo veliko časa. Tudi mene je zanimalo drevosničarstvo, vendar ne toliko, da bi temu posvetil svoje življenje. Očetovo delo pa še danes nadaljuje moj brat...« je začel pripovedovati dr. Ivan Podobnikar. Družinsko življenje je kmalu prekinila vojna. Ivan je končal ljubljansko klasično gimnazijo in razmišljal o študiju medicine. Takrat pa so prišli na njihov dom Italijani ter zgrabili očeta, Ivana in brata. Ivan jim je ušel, očeta in brata pa so odpeljali na Rab. Brata so pozneje od tam odvlekli še v Renicci, konec vojne pa je dočakal v Buchenwaldu, od koder se je vrnil v avgustu 1945. Ivan pa je šel potem svojo pot. Odpravil se je v Padovo, kjer se je vpisal na eno najstarejših medicinskih fakultet na svetu, in tam diplomiral leta 1945. Pri študiju, da ne pozabimo povedati, mu je bila v pomoč tudi njegova prva velika ljubezen – glasba. Že leta 1939 je na jugoslovanskem prvenstvu v igranju harmonike osvojil zlato medaljo in sloves jugoslovanskega prvaka mu je povsod veliko pomagal. Skupno je osvo-

Dr. Ivan Podobnikar v času razgovora med obiskom v stanovanju njegove sestre v Ljubljani

jil tri zlate medalje na raznih tekmovanjih. Ob začetku zdravniške kariere mu je neki kirurg, ki ga je slišal igrati na harmoniko, napovedoval lepe uspehe.

Že v Italiji je opravil specializacijo iz kirurgije. V tistem času je imel nekaj časa tudi že zasebno prakso. Ob neki priložnosti je spoznal nekega pacienta, Američana italijanskega rodu, ki naj bi bil potreben operacije. Dr. Podobnikar ga je pregledal in ugotovil, da operacija ni bila nujno potrebna, zato ga je zdravil konservativno, brez operacije. Pacient mu je bil za to skrb hvaležen, zato ga je povabil v Združene države Amerike. In res ga je pritegnila Amerika. Vendar pa ni znal angleškega jezika, zato je najprej delal kot strežnik v neki bolnišnici v Philadelphiji, tam pa si je priboril priznanje tako za delo strežnika kot pozneje tudi priznanje zdravniške diplome. Postal je »stažist« na kirurgiji. Kirurški staž je opravljal v bolnišnici Jackson Park Hospital v Chicagu, od tam pa je odšel na prvo zdravniško delovno mesto v

Ameriki, v rudarsko mesto Butte, Montana. Postal je drugi zdravnik nove, moderne bolnišnice in tam ostal šest let. O tem obdobju svojega življenja pripoveduje:

»Pogosto sem delal skupaj z drugimi znanimi kirurgi in na tem področju dosegal lepe uspehe. Vedno pa mi je več kot tehniška pomenil odnos do pacienta. To sem imel v sebi iz vrste razlogov. Ta odnos je izvirал še iz mojega življenja doma, iz same osebnosti, nanj pa je nedvomno vplivala tudi glasba. Veliko je pomenilo tudi to, da sem bil takrat še sam in sem živel v živem stiku s pacienti, ker sem stanoval v bolnišnici, se srečeval s sorodniki pacientov... Doživljal sem številne vzpone in padce v razvoju pacientove bolezni.

Začel sem razmišljati o bistvu zdravljenja in ozdravljenja... « V želji po nadaljnjem izpopolnjevanju je zaprosil za sprejem na eno najboljših bolnišnic na svetu – Bellevue, ki deluje v sklopu New York University. Sprejet je bil leta 1956 in ostal tam eno akademsko leto. To je bilo trdo leto študija, ki mu je odprlo nove možnosti delovanja. Seznanil se je s psihiatrijo, ugotovil, kako pomemben je psihični moment pri zdravljenju. Položil je državni izpit za Ohio in Maine in v teh državah bi lahko odprl zasebno prakso. Vendar pa ga je vleklo naprej – čeprav je bil reven in zadolžen, se je odločil za nadaljevanje študija. V Columbusu, Ohio, je leta 1958 začel študij nevropsihiatrije kot kliničnega študija. Delal je v moderni bolnišnici, ki je lahko sprejela 2700 pacientov. Celotna specializacija v nevrologiji in psihiatriji običajno traja pet let, vendar je že po treh letih, 1961, dosegel doktorat iz psihiatrije. V naslednjih letih je v tej bolnišnici postal vodja oddelka specializantov, obenem pa je bil nadzornik vseh medicinskih sester, poučeval zdravnike, sestre, pripravljaval seminarje, kongrese ipd. Usmerjal je študij cele vrste mladih zdravnikov, izmed katerih dva delujeta tudi v Zagrebu.

Leta 1965 je Ivan Podobnikar začel z zasebno prakso v Columbusu in z zasebnim konsultacijskim delom v več drugih mestih v Ohio. Ob tem delu se je seznanjal s številnimi psihiatričnimi in psihosomatskimi problemi. Velikokrat je moral nastopati tudi kot izvedenec, s katerim so se posvetovali odvetniki. Vse bolj je ugotavljal, da je pri nekem pacientu kirurg sicer uspešno opravil svoje delo, zdravljenje pa ni bilo dokončano. Začel je razmišljati o tem, zakaj sicer ozdravljen bolnik ne more

telesu naravno produkcijo morfijskih sekrecij ali z Laskerjevo nagrado nagrajeno odkritje, da so beta endorfeni blokirani v človeškem telesu, vse dokler se ne znajdejo v pacientovem sistemu umetna zdravila. In zapornice v človekovi hrbtenici: leta 1965 je bila objavljena teorija, da se te zapornice lahko odpre s posebnimi neimplantiranimi elektrodami.

»Opazil sem, da so bili nekateri pacienti že pravi narkomani po zdravniških navodilih, prenasršeni z zdravili,« pripoveduje dr. Ivan Podobnikar, »zato je bilo eno od mojih osnovnih načel, da bo vsak pacient detoksificiran, da mu ne bomo dajali nobenih zdravil. S tem sem si nakopal precejšnjo jezo drugih zdravnikov in izdelovalcev zdravil. Poleg tega so naši pacienti stanovali v hotelih. Vsi pacienti so opustili ogromne količine zdravil in imeli nismo niti ene komplikacije. Naslednje naše načelo je bilo, da mora biti vse – okolje, ki pacienta obdaja, odnosi med pacienti in zdravniškim teamom idr. terapevtično, optimistično, realistično in odkrito. Da bi lahko dosegli uspeh pri tem, je bilo potrebno, da vstopi v terapevtično razmerje tudi 'pomembni drugi', to je oseba, ki je najbolj povezana s pacientom. To mi je dalo novo perspektivo, imeli smo samo eno tarčo. Vedeli smo, kaj se dogaja z življenjem pacienta.

Vse moje osebe mora nastopati enotno, harmonično mora sodelovati s filozofijo direktorja. Zato veliko delam tudi z zdravniki, ki delajo v mojem teamu. Pogoj za nastavitve zdravnika je obvezna praksa v mojem centru. Če jo uspešno prestane, ga sprejemem v center pogojno za eno leto.

Za vse bolnike, tudi za tiste, ki imajo za seboj že vrsto operacij, smo uvedli posebne telesne vaje, ki zajemajo vseh 600 človekovih glavnih mišic. Če se želi pacient rehabilitirati za življenje, sta obvezni fizična in mentalna aktivnost. Bolečine polagoma izginevajo...«

Dr. Podobnikar je imel s svojim načinom zdravljenja velike uspehe, ki niso ostali nezapaženi tako v ZDA kakor tudi drugod po svetu. Skrivnost njegovega uspeha je tudi v tem, kot pravi sam, da je kot direktor tudi sam zdravnik vseh njihovih pacientov. Tudi sam je vključen v pacientovo aktivno stopnjo rehabilitacije.

V Združenih državah Amerike in še posebej v industrijskem Ohio je ogromno število delovnih invalidov, ogromno je tudi bolnikov s poklicnimi boleznimi, za katerih zdravljenje se stekajo v razne bolnišnice ogromne vsote. Delo Podobnikarjevega centra je usmerjeno tudi na to področje – z intenzivnim multidisciplinarnim zdravljenjem in s terapevtičnim miljejem želijo, da bi se delovni invalidi ponovo vključevali v proizvodno delo, v življenje.

Kako pridejo pacienti v Podobnikarjev center?

»Mnogi moji pacienti so se v času svojega zdravljenja srečevali z mnogimi zdravniki, nekateri tudi stotimi, neka pacientka je bila pred tem že stokrat v bolnišnici. Mnoge naše paciente so pregledali zdravniki najbolj priznanih klinik. In zakaj jim ni uspelo? Spoznal sem, da ni bil pravičen sistem njihovega zdravljenja. S pacientom je treba vzpostaviti **razmerje**. Vse naše bolnišnice so prevelike, da bi lahko vzpo-

stavile intimen stik s pacientom. Zato sem se odločil za zdravljenja v manjših enotah. Pri nas sprejememo največ 16 pacientov na intenzivno zdravljenje.

Rezultati pri nas so bili izjemni, saj smo imeli 82 odstotkov pacientov z odličnimi rezultati, pri vseh drugih pa so se ti rezultati pokazali nekoliko pozneje. Poleg tega je naš način zdravljenja izredno ekonomičen, saj stane samo delček tistega, kar bi takšno zdravljenje stalo drugod.

Naš glavni cilj je ves čas, da človeku, našemu pacientu vrnemo njegov jaz, da preženemo depresije, dvome, negotovosti, ki mu jih prinašajo spremembe načina življenja. Uspešno zdravimo herpes zoster, artritis, poškodbe hrbtenice, migreno in vse to zgolj z ohranjanjem človeškega ponosa, upanja, samoodgovornosti.«

Ko je imel dr. Podobnikar velike uspehe pri delovanju prvega centra, je leta 1979 odprl še center za zdravljenje raka, ki deluje po enakih načelih kot prvi. Za tem je odprl še center preventivne medicine. Pod njegovim vodstvom deluje edini ameriški inštitut za vdove in vdovce, saj prav ti predstavljajo pomemben del ameriške populacije. Ti ljudje so zaradi posebnih pogojev, v katerih živijo, kandidati za vse mogoče bolezni. Izguba življenjskega partnerja pogosto povzroči iztirjenje, ki se prej ali slej pojavi kot klinično obolenje. Skupno delujejo na njegovo pobudo in pod njegovim vodstvom štirje inštituti v državi Ohio.

Dr. Ivan Podobnikar je ostal zvest načelom zdravega življenja, načelom, ki mu jih je vcepil v zgodnji mladosti oče v Brezjah pri Horjulu. Njegova konjička sta narava in glasba, še posebej slovenska glasba. Tese je povezan tudi z domovino, še posebej z brati in sestrami, ki jih obišče, kadar koli more. Knjige so prav tako njegove zveste spremljevalke. Rad seže po delih pisatelja Ivana Preglja, ki je bil tudi njegov profesor na ljubljanski klasični gimnaziji, Finžgarja in drugih. Po prezgodnji smrti žene, poročena sta bila od leta 1961 do 1967, mu je ostal sin, ki ga vzgaja sam. Razkazal mu je tudi že rojstno domovino.

Jože Prešeren

nazaj na delo, zakaj ga mučijo kronične bolečine. V tem obdobju je tudi sam doživel nesrečo, ko je neki bolnici hotel preprečiti, da bi skočila pod kamion. Tudi sam je imel pri tem poškodovano hrbtenico in je imel izredno hude bolečine. Vse bolj je spoznaval, da je na svetu ogromno ljudi s kroničnimi bolečinami. Začel se je zanimati za akupunkturo, odšel v London, študiral pri slovitim Felixu Mannu. Začelo se mu je dozdevati, da ima akupunktura več uspeha kot samo psihiatrija. Vedel je, da vpliva tudi na žleze z notranjim izločanjem. Vedel je, da ima to vlogo tudi pri zapiranju zapornic v hrbtenici, kjer potekajo živci za povezavo z možgani.

Poklicno je bil v tistem času že na vrhuncu. Bil je direktor psihiatrije v Grant Hospital v Columbusu, kjer je delalo več kot 500 zdravnikov. Zdelo pa se mu je, da v bolnišnici pacientov ne more zdraviti na načine, kot je želel sam. Začel se je poglabljati v vlogo pacienta, v to, kaj čuti pacient, ko pride v bolnico. Dobi posteljo, ki jo drago plača, pride v sobo skupaj z neznanci, potem pa njegova bolezen stagnira, namesto da bi mu šlo na bolje. Bolnišnica se mu je zazdela kot tovarna, ki želi doseči čim višjo produktivnost, pogosto pa je ne zanima sam učinek zdravljenja. Odločil se je, da bo začel delati na svoje.

Kako začeti, to je dobro vedel. Vendar pa je bila za ta začetek potrebna precejšnja vsota denarja, ki pa ga sam ni imel. Na pomoč mu je priskočil neki pacient, ki mu je razlagal svoje načrte. Bil je šef neke velike družbe, zato mu je svetoval, naj pride k njim in svetu direktorjev (board of directors) obrazloži svoje poglede. Brez velikih pomislekov so mu odobrili začetno investicijo, ko pa je pri delu dosegel uspeh, so mu črtali del dolgova. Tako je ustanovil center za zdravljenje bolečin in stresa – The Ohio Pain and Stress Treatment Center v Columbusu.

Kako deluje ta edinstveni Podobnikarjev sanatorij? Sam mi je pripovedoval, da je pri načrtovanju centra upošteval vrsto načel:

- pacient dobi intenzivno zdravniško, psihiatrično, nevropsihiatrično in pomožno zdravljenje ter globalno in sinergetično zdravljenje,
- upoštevajo vsa najnovejša odkritja o kroničnih bolečinah pri pacientih z rakom in brez raka. Teh odkritij je v zadnjih 20 letih več, kot jih je bilo v vsem času prej.

V centru upoštevajo tudi nekatera novejša odkritja: npr. da imamo v človeškem

Delavci Gradisa bodo še letos opravili gradbena dela za novo celjsko mlekarno v **ARJI VASI**. Zatem bodo na vrsti monterji, instalaterji in drugi, tako da lahko pričakujemo, da bodo ta pomembni objekt živilske industrije prihodnje leto že usposobili za obratovanje. Nova celjska mlekarina bo lahko dnevno predelala do 150 tisoč litrov mleka – deloma za prodajo na drobno, ostanek pa za razne mlečne izdelke.

V **BABINCIH** pri Ljutomeru so pred kratkim pripravili pogostitev za starejše vaščane in krvodajalce. Za to priložnost je krajevna organizacija Rdečega križa v Babincih pripravila tudi krajši kulturni program. Srečanja in pogostitve se je udeležila tudi najstarejša vaščanka, ki je kljub 86 letom čila in zdrava. Rodila se je v Dokležovju; ker je bilo pri hiši več otrok, kruha pa malo, je leta 1914 odšla v Ameriko. Tam je našla tudi svojega moža Ivana, s katerim sta se leta 1931 vrnila v domovino in kupila v Babincih posestvo.

V **BELTINCIH** so se dogovorili, da bodo v tej sezoni pripravili celovečerne predstave, v katerih bodo sodelovale pevka, tamburaška in folklorna sekcija. Z naštudiranim nastopom bodo poleg nastopov doma gostovali v raznih krajih Pomurja. Popestrili bodo tudi dejavnost knjižnice in čitalnice, ki bosta v večernih urah odprti tedensko štirikrat in knjižnica tudi v nedeljo.

Agraria v **BREŽICAH** ima v celotni občini 140 kooperantov in 14 sadjarskih skupnosti, ki so lansko leto pričele izvažati velike količine sadja. Kljub temu, da je toča uničila 20 do 30 odstotkov sadja, je letina dobra in na 80 hektarih pričakujejo kakovostne sadeže. Tovornjaki-hladilniki so že odpeljali v Italijo okrog 160 ton hrušk, do konca letošnjega leta pa bodo izvozili tjakaj še 100 ton najboljših jabolk.

Na **BRDU** pri Lukovici so odkrili doprni kip pisatelja Janka Kersnika in tako počastili spomin na njegovo 130-letnico rojstva. Ob tej priložnosti so uprizorili rokovnjaško noč, člani dramske skupine pa so uprizorili enodejanko iz Jurčič-Kersnikovih Rokovnjačev. Seveda ni manjkalo »pravi« ro-

kovnjaški napad in tudi ne rokovnjaški golaž.

Pri srednji šoli Borisa Kidriča v **CELJU** so odprli nov prizidek s 17 učilnicami. Na šoli je zdaj 840 učencev v 28 oddelkih, ki se izobražujejo v tekstilno tehnološki in cestno-prometni usmeritvi, ob tem pa še ob delu za poklic voznika in prometnega tehnika. Kot je ob tej priložnosti poudaril ravnatelj šole Franc Erjavec, bodo novi prostori omogočili bistveno boljše učne pogoje, saj so doslej imeli pouk kar na šestih lokacijah.

V **GORENJI TREBUŠI** so predali namenu nov obrat tolminskega Metaloflexa. V obratu, kjer bo v končni etapi našlo zaposlitev 30 domačinov, bodo izdelovali termostate za bojlerje.

V okviru prireditev ob novogoriškem občinskem prazniku so v **GRADIŠČU** nad Prvačino predali namenu sodoben dom za ostarele iz novogoriške, tolminske in ajdovske občine. Doslej so ostareli na Gradišču prebivali v neprimernih prostorih stare graščine. Kot zanimivost povejmo, da sanitarno vodo v novem domu ogrevajo s sončnimi kolektorji.

Kmetijska zadruga Litija je posodobila in povečala mlečno farmo na **GRAMAČI** pri Litiji. S to naložbo si je mlečna farma povečala prirejo mleka s sedanjih 490 tisoč litrov na leto na 1.100.000 litrov, kolikor ga bodo predvidoma namolžli leta 1985.

Na **KREMENCI** so slovesno odprli srednješolski center, katerega bodo obiskovali dijaki cerkniške, ilirskobistriške in postojnske občine. V njem bodo nabirali znanje na lesarski, kovinarski, ekonomski in naravoslovno-matematični smeri. V centru bo 38 oddelkov za 1140 dijakov, skupni prostori, 2800 kvadratnih metrov velika športna dvorana, okoli 2000 kv. metrov pa je namenjenih tehničnim delavnicam in prostorom za praktični pouk.

Pri mesni industriji Primorske si pot na tuje tržišče utirajo tudi s prodajo pršutov, da pa bi povečali zmogljivosti (sedaj jih pripravijo letno 65.000), gradijo nove prostore na **KROMBERKU**. Naložba bo potekala v dveh zaključnih etapah. Prva etapa bo po načrtih dokončana do 31. decembra 1983.

Več tisoč planincev iz vse Slovenije se je na **LISCI** udeležilo tradicionalnega 14. dneva planincev. To vsakoletno množično srečanje so slovenski ljubitelji gora združili s počastitvijo 90-letnice rojstva tovariša Tita in treh jubilejev sevniških ter posavskih planincev – 80-letnice Jurkove koče, 50-letnice Tončkovega doma in 30-letni-

ce sedanjega planinskega doma na Lisci.

Središče **LJUBLJANE** je bogatejše za nove prostore, namenjene kulturi: v stavbi Slovenske matice so odprli sodobno opremljeno knjigarno Slovenske matice in Cankarjeve založbe. Poslopje na Trgu revolucije 7 je že dobro stoletje eno žarišč narodove znanstvene, strokovne in literarne misli. Po vojni je bila v pritličju Slovenske matice knjigarna Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Slovensko lutkovno gledališče iz **LJUBLJANE** je odpotovalo na mednarodni lutkarski festival Chantville, ki se ga letos udeležuje 35 držav. Ljubljancani, edini predstavniki iz Jugoslavije, bodo nastopili s Kozlovsko sodbo v Višnji gori.

Na Emonski cesti 20 v **LJUBLJANI** so pričeli s podiranjem stare glasbene šole. Spomladi bodo pričeli na istem mestu graditi nadomestno zgradbo, v kateri bo prostor za okrog 600 učencev in učenk glasbene šole Vič.

V Tovarni avtomobilov Maribor v **MARIBORU** so izdelali prvi prototip tovornjaka, ki ima nosilnost 3,5 tone, skupno maso 6,5 tone in moč motorja 57 kilovatov. To vozilo že preizkušajo. Tik pred izdelavo je tudi prototip tovornjaka z motorjem moči 71 kilovatov, z nosilnostjo 4,5 do 4,7 tone in skupno maso 8 ton. Predvidevajo, da bodo obe vozila začeli izdelovati serijsko v letu 1984.

V **MESTINJU** so odprli nove obrate za predelavo sadja. S tem uresničuje Vital iz Mestinja svoj že pred leti zastavljen cilj, da bi z ureditvijo novih linij za predelavo lahko predelali vse sadje, ki ga je na Kozjanskem veliko.

V **ODRANCIH** so prenovili šolsko poslopje, ki je bilo zgrajeno 1932. leta, še vedno pa je ostala nedotaknjena stavba iz leta 1911, kjer so učilnice za podaljšano bivanje, telesno in tehnično vzgojo, kuhinja, knjižnica... V tem šolskem letu imajo na odranski šoli 221 učencev, prihodnje leto pa jih bo najmanj 17 več. Da so odranski šolarji začeli novo šolsko leto v preurejenem in čistem prostoru, gre zaslužiti tudi vaščankam, ki so priskočile na pomoč in očistile večino prostorov skupaj z nekaterimi učenci in učitelji.

Na **OTOČCU** so proslavili svoj krajevni praznik z velikim številom prireditev. Pričeli so jih s športnimi tekmovanji, sledilo je gasilsko takmovanje pionirjev in mladincev, potem je bil na vrsti nogometni turnir, na katerem so sodelovale ekipe iz Šmarjete, Gaberja, Smolenje vasi in Družinske vasi. Na osrednji slavnosti se je zbralo veliko krajanov, ob tej priložnosti pa so najzaslužnejši prejeli priznanja.

V **PETANJCIH** so odprli obnovljen vaški gasilski dom. Pri preurejanju so vaščani s prostovoljnim delom prihranili precej denarja, saj so opravili nad tisoč delovnih ur. Dom je zdaj urejen, imajo pionirsko, mladinsko in člansko desetino, dva avtomobila in usposobljene ljudi za reševanje s čolnom.

Na **PRVAŠKEM POLJU** na Goriškem se je na 26. republiškem tekmovanju oračev in 10. tekmovanju mladih združnikov zbralo 82 najboljših, med njimi kar 22 žena. Med mladimi združniki je zmagala ekipa iz Ljubljane, med ženskimi ekipa iz Pomurja in med člani prva ekipa oračev iz Pomurja. Najboljši posamezniki so bili mladi združniki Branko Levičnik iz Ljubljane, med ženami Stanka Šoštarčič iz Maribora in član Anton Geder iz Pomurja.

V **PTUJU** so bile devete vinogradniške igre, na katerih so merili svoje moči delavci kmetijskih organizacij iz Slovenske Bistrice, Lenarta, Radgone, Maribora, Ormoža, Ljutomera in Ptujja. Letos so se mladi vinogradniki pomerili med seboj na športnem področju. Vsa tekmovanja so bila na stadionu ob Dravi v Ptujju.

V **PTUJU** so imeli razstavo o 20-letnem plodnem sodelovanju 11 občin iz Slovenije in s Hrvaške. Pobudniki za sodelovanje z nazivom Bratstvo in prijateljstvo so bili občinski sveti zveze sindikatov, gre za sodelovanje na kulturnem, športnem in gospodarskem področju. Tako so se konec oktobra odgovorili o bodočih načrtih, sklenili pa so tudi tesneje sodelovati na področju kmetijstva.

Kolektiv delovne organizacije Radenska v **RADENCIH** praznuje letos 100-letnico zdraviliške dejavnosti. Visok jubilej so počastili najprej s svečano sejo centralnega delavskega sveta, potem pa še s kopico športnih in kulturnih prireditev. Ves kolektiv se je za zaključek zbral pri lovskega domu, znanem kot nekdanje gostišče Jež, in se zabaval do poznih nočnih ur.

Vas **RAKIČAN**, ki leži blizu Murske Sobote, se je v zadnjih nekaj letih zelo razširila, število hiš pa nenehno raste. Zato so na pobudo vaščanov pred kratkim uvedli ulice in jih poimenovali. Tako imajo zdaj v Rakičanu Zvezno, Prešernovo, Cvetkovo, Pannonsko, Lendavsko, Mladinsko, Partizansko, Cankarjevo, Kotno, Jezersko ulico, ulico Štefana Kovača in ulico dr. Vrtnjaka.

Nedavno so v **RIBNICI** na Dolenjskem odprli vrata novih prostorov veterinarske ambulante, ki je zgrajena na mestu nekdanje konjačije. Zgradili so v njej sprejemne prostore, laboratorij za preiskave mleka, skladišče za

zdravila, sanitarije in kopalnice ter prostor za shranjevanje in zamrzovanje lisic in ostalih kožuharjev. Zaradi boljših pogojev so povečali tudi število zaposlenih veterinarjev.

Ob 10-letnici likovne galerije Domačija v **SELIŠCIH** so imeli slikarsko razstavo, na kateri so razstavljali svoja dela Branko Borko iz Gornje Radgone, Drago Bukovec iz Maribora, Slobodan Ristič iz Beograda, Vlado Sagadin iz Murske Sobote, Miloš Vastič iz Trbovelj in domačin Lojze Veberič. Odkrili so tudi šest skulptur Miloša Vastiča in Lojzeta Veberiča. V kulturnem programu so sodelovali mešani pevski zbor Štefan Kovač iz Murske Sobote ter učenci osnovne šole Videm ob Ščavnici.

Poleg starega mestnega parka, v katerem je znameniti gabrov drevored, so si v **SLOVENSKI BISTRICI** omislili še eno zeleno površino: uredili jo bodo med športnim stadionom, otroškim vrtcem in Tomšičevo ulico, leži pa v krajevni skupnosti Pohorskega odreda. Na zelenicah bodo v spomin na tovariša Tita posadili 88 dreves. V parku bo 53 lip, šest brez, petnajst omorik, pet črnih borov in devet hrastov.

Ob 10-letnici odkritja spomenikov skladateljem Ipavcem so v **ŠENTJURJU** pri Celju imeli Ipavčeve dneve. Začeli so se z otvoritvijo razstave slik Jožeta Ipavca v avli kulturnega doma. Sledil je koncert pevskih zborov, otvoritev cvetlične razstave, v kulturnem domu pa slavnostni koncert. Ob tej priložnosti so odprli tudi spominske sobe in muzej skladateljev Ipavcev.

Pred dnevi so v **VELIKI POLANI** začeli graditi novo osemenjevalnico v neposredni bližini skladišča oziroma kmetijske trgovine. Ker je predračunska vrednost objekta 470 tisoč dinarjev, bodo precej prispevali krajani sami s prostovoljnim delom.

V **VIPAVI** pravkar zaključujejo gradnjo mlekarne, kamor bodo preselili predelavo mleka iz mlekarne v Podnanosu. Stare mlekarne ne bodo zaprli, pač pa jo bodo preuredili za proizvodnjo različnih mlečnih izdelkov.

Po dolgem prizadevanju je gasilsko društvo **VUČJA VAS** prevzelo novo motorno brizgalno. To je bila dolgotrajna želja gasilcev in občanov, saj je staro načel čas in lahko bi se zgodilo, da bi odpovedala pri gašenju.

V **ZGORNJI ŠČAVNICI** so odprli nov vodovod Lenart-Zgornja Ščavnica, dolg okoli 5300 metrov. Pomemben delež so pri zidavi tega vodovoda prispevali brigadirji zvezne mladinske delovne akcije.

osebnosti

Ob dnevu univerze v Mariboru je postal častni doktor te univerze akademik **prof. dr. SVETOZAR ILEŠIČ** zaradi svojega izjemnega znanstvenega in pedagoškega dela.

Njegovo življenjsko pot in dosežke na področju geografske znanosti je ob tej priložnosti orisal promotor dr. Vladimir Bračič, dr. Ilešiču pa je diplomo podelil rektor univerze dr. Dali Djonlagić.

Slovenski slikar **BOŽIDAR JAKAC**, najbolj znani portretist Josipa Broza Tita, predseduje žiriji velike akcije jugoslovanskega lista mladih »Kek«², ki se imenuje »Najlepši portret tovariša Tita«².

»Posebej sem počaščen, da bom predsednik žirije tako pomembne manifestacije ustvarjalnosti mladih Jugoslavije, s čimer se bodo najlepše spomnili devetdesetletnice Titovega rojstva,«² je dejal akademik Jakac. »Kek«² je začel akcijo za najlepši portret tovariša Tita takoj na prvi šolski dan, vanjo pa so vključene tudi številne delovne organizacije, ki bodo mladim avtorjem portretov podelile nagrade.

KATJA ZELINKA, mlada oblikovalka iz Ljubljane, je na letošnjem X. mednarodnem bienalu grafičnega oblikovanja v Brnu prejela za svoj bienalni prispevek srebrno medaljo. Na Bienalu je sodelovalo nad 600 avtorjev iz 53 držav s približno 3000 deli. Iz Jugoslavije je sodelovalo 14 oblikovalcev. Zelinka je razstavila celostni grafični podobi za kemijski inštitut Boris Kidrič iz Ljubljane in gozdarski šolski center iz Postojne.

Umrl je **JOŽE KOŠAR**, profesor in pedagog, zadnji ravnatelj klasične gimnazije v Mariboru, dolgoletni urednik revije Nova obzorja in prav tako dolgoletni ravnatelj založbe Obzorja v Mariboru, kulturni in politični delavec, član društva slovenskih pisateljev in književni prevajalec, vsestransko razgledana osebnost, človek, s katerim je bilo mogoče navezati pristne, človeške vezi. Prevedel je okrog 30 del, med njimi Marxov »18. Brummaire«, »Utopijo«² Thomasa Moora, še zlasti pa Platonovo »Državo«. Za svoje delo je prejel med drugim tudi Prežihov kipec kot priznanje mesta Maribora svojemu kulturnemu delavcu.

Hotel Termal v Moravskih toplicah

Moravske toplice so najmlajše slovensko zdravilišče, saj so se začele razvijati šele leta 1960, ko so pri iskanju nafte v globini 1400 metrov odkrili termalno vodo. Voda ima 72 Celzijevih stopinj in je primerna za zdravljenje lokomotorne sistema, degenerativnih obolenj sklepov, motenj metabolizma ter nekaterih kožnih in ginekoloških bolezni.

Gostom so na voljo štirje bazeni s temperaturo vode od 36 do 38 Celzijevih stopinj, bazen z navadno vodo in kopeli pod zdravniškim nadzorstvom. Prebivajo lahko v lično urejenih hišicah v tipičnem panonskem slogu, kjer je na voljo 150 ležišč, v zasebnih turističnih sobah in v sodobno urejenem kampu.

Sredi letošnjega oktobra pa so v Moravskih toplicah odprli nov hotel, Termal, B kategorije; ima 252 ležišč in je s hodniki funkcionalno povezan z že obstoječimi zdraviliškimi, kopališkimi in gostinskimi objekti.

Ob dograditvi hotela so v Moravcih izdali informativni list formata 21 cm krat 10,5 cm. Na njem je barvna risba novega hotela, kratak opis kraja in njegove turistične ponudbe v slovenščini, nemščini in angleščini, na zadnji strani pa so cene za prenočevanje, polni penzion in polpenzion (v dinarjih,

avstrijskih šilingih, nemških markah in ameriških dolarjih).

Tako velja prenočišče v enoposteljni sobi od 1. januarja do zadnjega aprila 1983 245 av. šilingov, 35 nemških mark ali 17,50 ameriških dolarjev, v dvoposteljni sobi za dve osebi 448 av. šilingov, 64 nemških mark ali 32 ameriških dolarjev, polni penzion je v enoposteljni sobi v istih mesecih 301 av. šiling, 43 nemških mark ali 21,50 ameriških dolarjev, v dvoposteljni sobi pa za eno osebo 280 avstrij. šilingov, 40 nemških mark ali 20 ameriških dolarjev.

Za vse goste, ki bodo v omenjenem hotelu preživel nekaj dni do marca 1983, priznava uprava 10 odstotkov popusta na objavljene cene.

Naslov hotela: Moravske toplice, 69221 Martjanci, tel. 069/72-210.

Na gori Oljki

Dom na Gori Oljki je bil nekaj let dokaj zanemarjen, nekaj časa celo zaprt, tako da se je v njem naselila lesna goba, ki je napravila veliko škode.

V minulem letu so dom po dolgem času dobili v last spet člani planinskega društva Polzela. Čeprav niso imeli kdovekaj denarja, so se zagnano lotili obnove: opravili so več kot štiri tisoč prostovoljnih ur in dom odprli konec septembra, ko so proslavili tudi desetletnico Savinjske poti.

V obnovljenem domu je 150 sedežev, kuhinja, sanitarije, razgledna terasa, devet sob s petnajstimi ležišči in 30 skupnih ležišč. Gora Oljka je pomembna postojanka na Savinjski in Šaleški planinski poti, zato se planinci, ki upravljajo dom, nadejajo številnega obiska. Obljubljajo tudi, da bo dom dobro oskrbovan in vzdrževan, s tem pa bo ta znana točka spet postala priljubljeni cilj kot je bila leta poprej.

Brošura Die Ferienregion Celje

Izletnik Celje in poslovna skupnost za turizem Celje sta pred kratkim izdala brošuro z naslovom Die Ferienregion Celje – ein Reiseerlebnis. V njej so opisana zdravilišča, zimska središča in hoteli na širšem celjskem turističnem območju. V njej so tudi naslovi, kje je moč rezervirati sobe, in skica prometnih povezav med posameznimi kraji.

Publikacija je izšla v nemščini in jo je moč naročiti na naslovu: Izletnik Celje, TOZD Turistična agencija, Celje, Stanetova 2.

Vozni red slovenskih žičnic

KRVAVEC

Krožna kabinska žičnica, vozi vsak dan od 8. do 18. ure vsaki dve uri. Cene: enosmerna vozovnica za odrasle 60 dinarjev, povratna vozovnica za odrasle 80 dinarjev, povratna vozovnica za otroke 60 dinarjev.

MARIBORSKO POHORJE

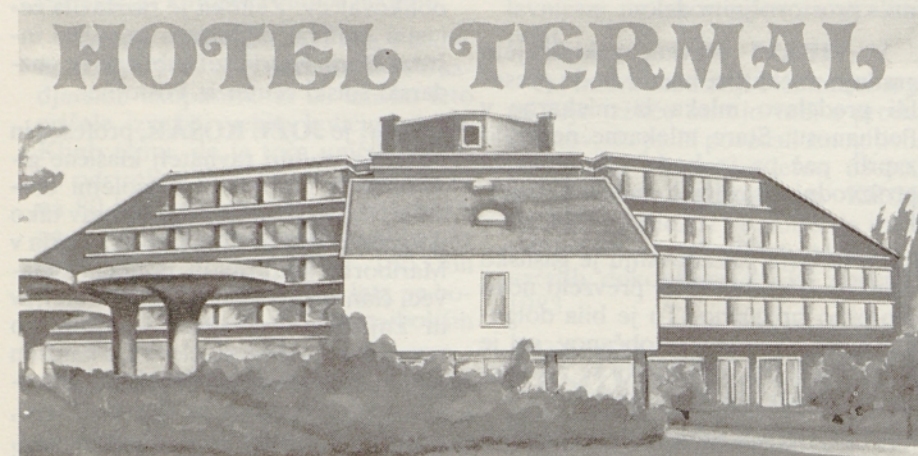
Pohorska vzpenjača, vozi vsak dan od 7. do 19. ure vsako polno uro. Cene: enosmerna vozovnica za odrasle 35 dinarjev, enosmerna vozovnica za otroke 17 dinarjev, povratna vozovnica za odrasle 58 dinarjev, povratna vozovnica za otroke 29 dinarjev.

VELIKA PLANINA

Nihalka in sedežnica, vozi vsak dan od 8. do 18. ure vsako polno uro. Cene: povratna vozovnica za nihalko in sedežnico za odrasle 120 dinarjev, povratna vozovnica za nihalko in sedežnico za otroke 100 dinarjev, enosmerna vozovnica za nihalko 60 dinarjev, povratna vozovnica za nihalko 100 dinarjev, povratna vozovnica za sedežnico 40 dinarjev in kos prtljage 20 dinarjev.

VOGEL

Nihalna gondolska žičnica, vozi vsak dan od 7.30 do 18. ure vsake pol ure. Cene: enosmerna vozovnica za odrasle 50 dinarjev, enosmerna vozovnica za otroke do 10. leta 30 dinarjev, povratna vozovnica za odrasle 80 dinarjev, povratna vozovnica za otroke do 10. leta 40 dinarjev in povratna vozovnica za šolske skupine 40 dinarjev.

Naslovnica informativnega lista ob otvoritvi novega hotela Termal v Moravskih toplicah, kjer velja prenočišče v enoposteljni sobi v času od 1. januarja do 30. aprila 1983 535 dinarjev, dvoposteljna soba pa v istem času 980 dinarjev.

naravni zakladi slovenije

Planinska jama

Poznojesensko deževje nam že lahko prekriža marsikakšen nedeljski načrt, vendar v Sloveniji ne bo zadrege z ogledovanjem naravnih znamenitosti tudi v slabem vremenu. Najprimernejše so jame, ki jih je pri nas znanih nad pet tisoč! Večina jih je sicer res dostopnih le opremljenim jamarjem, medtem ko so v nekatere nadelane udobne in varne poti. Ob Postojnski in Škocjanskih jamah so preostale turistične jame nekoliko zapostavljene. Ena takih je tudi Planinska jama blizu Planine pri Logatcu.

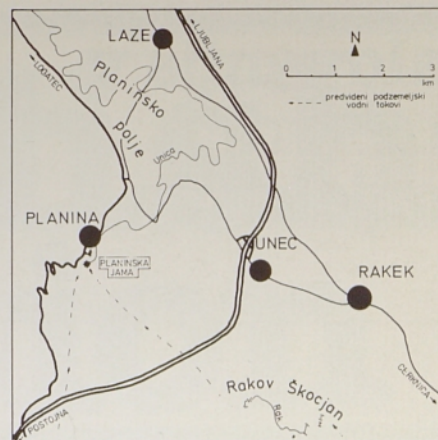
Planinska jama ne slovi toliko po kapniškem okrasju, ampak je znana predvsem po bogatem podzemeljskem živem svetu in zagonetnih vodnih poteh. Poglejmo si jih vsaj površno! Jama je le del mogočnega in edinstvenega kraškega sistema Ljubljaničnice, ki ima zaradi ponikanja in ponovnega izviranja kar pet imen. V Rakovem Škocjanu izgine v ponoru Tkalce jame pod imenom Rak in se spet pojavi v Rakovem rokavu Planinske jame. Vendar to ni edini vodni rov te jame. V drugem, Pivškem rokavu teče podzemeljska Pivka. Obe rečici se v jami združita v Unico, ki »izvira« izpod mogočnega jamskega vhoda in nato vijuga po planinskem polju. Za podzemeljska rokava so značilne brzice in jezera, poseben vtis pa dajejo ogromni prostori, ponekod prekinjeni s podori. To je aktivni, vodni del jame, kjer kapniško okrasje zaradi stalnega vodnega toka ne more nastajati, ampak se šele oblikujejo podzemeljski prostori. Drugače je s suhimi deli jame. Nekateri so zatrpani z usedlinami, drugi so spet lepo zakapani.

V Planinski jami lahko mimogrede ugledamo kakšno podzemeljsko žival. Le pozorni moramo biti ob blatnih bregovih in mirnejših vodah, pa bomo že lahko opazili drobne, popolnoma slepe in bele rakce. Za natančnejše prepoznavanje je potrebno večje biološko znanje, medtem ko ne bo prav nič težko spoznati človeške ribice. V končnih delih jame so namreč največ-

je dosedaj znane populacije tega edinstvenega podzemeljskega endemita našega krasa. V jami živi tudi edini znani jamski trdoživ **Velkovrhia enigmatica**. Živalstva zaenkrat obiskovalci ne ogrožajo, vedno večjo nevarnost pa predstavlja onesnaženje voda. Za življenje v Planinski jami bi bila usodna tudi ojezeritev Cerkniskega in Planinskega polja, saj bi se vodne razmere v jami tedaj močno spremenile. Vse znamenitosti sistema kraške Ljubljaničnice skušamo ohraniti z razglasitvijo Notranjskega regijskega parka, predlog pa je še v pripravi.

Planinska jama ni osvetljena in jo lahko obiščemo le v spremstvu vodnika. Že leta vodi po jami turiste Janko Katerna, ki ga v Planini vsi poznajo. Kot izreden poznavalec jame mimogrede prav rad pove marsikatero zanimivost.

Ob stari cesti Logatec–Postojna nas tik pred kačjimi ridami za Planino usmeri tabla v levo na kolovoz, ki se konča pred Ravbarjevim stolpom, ostankom nekdanjega Malega gradu. Od leta 1974 je stolp preurejen v Jamarski dom. Po manjšem spustu se čez most napotimo med mlinскими rakami in Unico ter kmalu zagledamo mogočen jamski vhod pod 88 metrov visoko steno. Polagoma zapuščamo zunanji svet, oči se le počasi privajajo na prijazno svetlobo karbidk. Udobna pot pelje skozi rešetkasta vrata čez most na levi breg Unice. Presenetijo nas naprave, s katerimi biologi proučujejo

življenjske razmere v jami, potem pa že kmalu pridemo na razgledišče, od koder lahko opazujemo eno največjih znamenitosti jame – podzemeljsko sotočje Raka in Pivke. Pot se nadaljuje v Pivški rokav, vendar prehodi niso obnovljeni, ampak dostopni le jamarjem z opremo. Čeprav si preostalega dela šest kilometrov dolge jame turisti ne morejo ogledati, je izlet do sotočja dovolj, da ostane nepozaben vtis bučanja Unice, ki odmeva v mogočnih podzemeljskih prostorih. Poseben čar Planinske jame pa je tudi v tem, da jo doživljamo v svetlobi karbidke in skrivnostna pravljica podzemlja ni razbita z močno svetlobo reflektorjev.

Peter Skoberne

Katernov rov (Foto: P. Skoberne in R. Smerdu)

slovenija v mojem objektivu

Foto:
Rudi Meglič

Romanska cerkvica v Zgornji Dragi

Stična na Dolenjskem

Mlin ob Stiškem potoku

H 130327

**rodna
gruda
slovenija**

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61101 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/210 716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

Spanish translations:
Alberto Gregorich

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.—U. S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

Letter to the Editor

Summer-school of the Slovene Language

Dear Sirs:

I would like to express my sincere thanks to your organization as a participant in your first Poletna šola slovenskega jezika. We were treated very well and were made to feel truly welcome in this beautiful country of our ancestors. All of your planning, organization, and hard work were appreciated and the summer school was a big success. I enjoyed everything and had a really great time. I am telling everyone I see how rewarding the school was and I am encouraging people to apply for next summer's program.

As an active member of the Slovene National Benefit Society here in the US, I am in the process of writing a series of articles about your program and Yugoslavia, particularly Slovenia, for the Prosveta. President Peter Elish was extremely happy to learn about the school. I learned so much about your republic and am very eager to share it with my Slovene friends.

Once again, thank you very much for everything. I look forward to receiving my first issue of Rodna Gruda and intend to subscribe to it every year. The Zakladi Slovenije book is beautiful. I will treasure it and my diploma for many years. Najlepša hvala.

**Ann Renée Koval, Dover, Ohio,
U.S.A.**

News

A Long Journey to His Homeland

It took eight months for 39-year-old Krsto Babajka to travel from San Pedro in California to Zadar and the Island of Olib. That wouldn't be particularly remarkable if Krsto, who has lived in the U.S.A. for the last 22 years, hadn't travelled home in a sailing-boat, 13.5 metres long. He left the coast of the Pacific Ocean on December 17th, 1981. A young American couple sailed with him as far as Costa Rico, where they decided not to continue the voyage. However a young girl decided to join him and sailed bravely with him all the way to the Island of Olib.

Krsto Babajka had sailed his boat a total of 9000 nautical miles, but he plans an even greater feat — to sail round the world non-stop.

Giant Chair Made in Logatec

A copy of a well-known, colonial-style chair, five-and-half times bigger than the normal manufactured and exported product, has been made by the workers of the Woodworking Industry (K.L.I.) of Logatec. The chair is 4.3 metres high. It was made out of eight cubic metres of lime-wood. It took the workers ten days to plane down the pieces for this giant chair on their lathes. It was transported to the displayrooms of Slovenijales in West Germany using a five-ton lorry.

All the chairs to be manufactured by this enterprise this year have already been sold to the markets of the West. Its export plans for the future are even more ambitious, so such an advertisement is more than justified. The giant chair is to be put on show at a number of furniture-

exhibitions throughout the world, and it is planned that it be finally put on permanent display at Disneyland in Florida.

K.L.I. Logatec exports colonial-style chairs to a total annual value of ten million dollars.

New churches in Slovenia

Since the Second World War, and particularly in recent years, quite a large number of new churches have been built. As well as this, many churches have had restoration work carried out, and classrooms for religious education have been built. New vicarages have been built and old ones modernized.

One of the most important new ecclesiastical buildings to be built in recent years has been the modern church with its vicarage in Nova Gorica, the youthful but rapidly-growing Slovene town next to the Italian border. Thus the Slovenes of Nova Gorica have obtained a modern church which will satisfy the religious needs of the inhabitants of the town and its wider vicinity.

In Moste, part of the City of Ljubljana, a new church has been dedicated. It was designed by ing. Bergant, and is reminiscent of the old Etruscan style of architecture, without any unnecessary luxuries. It should also be mentioned that several years ago a very modern church was built at Grosuplje in Dolenjsko, as well as an attractive church in Maribor, in the industrial district of Tezno.

Plans have been prepared by the architect Danilo Fürst for a new ecclesiastical building for the mining village of Kisovec in Zasavje, and construction work has already begun. It is also planned that a start to the construction of a new church be made shortly at Kidričevo, the centre for bauxite-ore mining and aluminium-smelting.

The most important new churches under construction or already built have been mentioned above, but apart from these a very large number of churches have been restored or are still being restored, both outside and inside. Restoration and conservation works are most frequently carried out under the direction of experts from the Institute for the Protection of the Historical and Cultural Monuments of S. R. Slovenia. Special mention should be made of the restoration of the cathedral in Maribor, which was carried out so as to coincide with the 750th anniversary of the establishment of the Diocese of Maribor. A

new organ, imported from West Germany, has been erected there. Several months ago the music of Bach was played on this organ in order to introduce churchgoers to it. It should also be mentioned that a lot of churches have been equipped with modern technical equipment, such as amplifiers and loudspeakers, the electrical ringing of bells, etc.

It should be added that other religious communities in S. R. Slovenia, apart from the Roman Catholic Church, have obtained some new or restored buildings. The Christian Adventists have got a new church in

Ljubljana, and the Mohommedan community has obtained its own premises. The church of the Evangelists in Pomurje (where the greatest proportion of adherents of this church live) is being renewed, too.

At the conclusion of this article it should be noted that more churches of all sects and faiths have been built in Slovenia since the Second World War than in the period between the two world wars. This proves that there are good relations between the religious communities and the State, and also shows the ever-increasing living standard of the Slovene nation.

In front of the restored monastery in Kostanjevica, Dolenjsko

Our Musicians around the World

News of the frequent successful performances of the well-known Yugoslav pianist Ivo Pogorelić in various countries around the world is now something that lovers of classical music have become used to. But at the same time many other Yugoslav musicians have been performing on stages outside Yugoslavia, although news of their successes is fairly scarce. The recent concert tour in Japan of the flautist *Irena Grafenauer* from Ljubljana, for example, has been of exceptional importance for the presentation of Yugoslav musical performan-

ces abroad. Irena Grafenauer gave a total of eight concerts in Tokyo at the end of May and the beginning of June 1982. Five of the concerts were solo concerts, at one of the concerts she was accompanied by the Symphonic Orchestra of the Japanese Philharmonia, and at one of them by the Vivaldi Orchestra from Tokyo. She also gave one concert specially for Japanese Television. A music critic of the well-known Tokyo paper "Mainichi" called her "a wonderful musician, whose future lies before her and of whom special note must be made". More than 5000 music-lovers came to the concerts of Irena Grafenauer, not, of course, including television viewers.

A lot of our fellow-countrymen from Sao Paulo also took part in the ceremony. They drove to Campinas with a hired bus and with their own cars. The ceremony was also enlivened by the young lady-members of the folklore section of the society, dressed in national costume, whose dances lasted more than an hour. The orchestra of the military police also added to the programme by playing the national anthems of the two countries and a short musical programme.

The event aroused considerable attention in the local Brazilian newspapers and on the local television network.

Monument to President Tito Unveiled in Brazil

On May 8th, 1982 Yugoslav emigrants from the Sao Paulo district had an opportunity for rejoicing and affirmation. For on that day, in the Brazilian town of Campinas, roughly 100 kilometres from Sao Paulo, a monument to the late President Tito was ceremonially unveiled in the presence of several hundred Yugoslav emigrants and inhabitants of this town. The monument stands in the square which has borne President Tito's name for more than two years.

The monument was unveiled by the mayor of the town, Francisco Amaral and the Yugoslav Consul-General from Sao Paulo, Pavle Živković. Also taking part in the ceremony were a number of important dignitaries, including the Governor of the State of Sao Paulo, numerous members of parliament, and political and social workers of the town of Campinas.

A number of speeches were given on this occasion, which were concerned with the personality of the late President Tito and the significance of this manifestation of friendship between the countries of Yugoslavia and Brazil. Speeches were given by the poet Andre Tissil, the President of the Society of the Friends of Yugoslavia, Francisco Šurjan-Trofo, the Chairman of the Emigrants' Society for the erection of the monument, the industrialist Janez Hlebanja, the Consul-General Pavle Živković and the Mayor of Campinas, Francisco Amaral. The words of Mayor Amaral and of the poet Kissil left a particularly deep impression on those attending

the ceremony. In his speech the Mayor of Campinas, who paid personal tribute to the memory of President Tito in the House of Flowers in Belgrade last year, particularly stressed Tito's policy of the strengthening of the unity of Yugoslavia and of the latter's full independence.

As is well-known, the monument was erected at the initiative and through the financial contributions of Yugoslav emigrants, with the help and personal efforts of the mayor of Campinas, who, two years ago when President Tito died, named one of the town's squares after him. The monument is constructed in modern style out of reinforced-concrete, according to the idea and plans of the local sculptor and painter of Yugoslav descent Jorge Franulić. The monument is seven metres high and six metres wide, and is surrounded by a grass lawn and flowers. The monument represents, in a symbolic way, people gathered around Tito. Underneath the top of the monument, below the flagstaff, is a bust of the late President Tito, the work of the Yugoslav sculptor Augustinčić. This bust was sent to Brazil by the Yugoslav Centre for Emigrants Abroad. On a metal plate the following words are engraved in Portuguese: "To Marshal Tito, the creator of Yugoslav unity and the initiator of peaceful cooperation in the world — the Yugoslav community represented by the Society of the Friends of Yugoslavia, and the Prefecture of the town of Campinas, represented by its mayor, Dr. Francisco Amaral, Campinas, 8. 5. 1982".

"Slovene by Direct Method" - A Slovene Textbook

Many of our Slovene fellow-countrymen in different parts of the world, and many foreigners who have wished to learn the Slovene language, have over the last few years discovered the real value of this modern textbook, which was published by "Slovenska izseljenska matica". It consists of the book itself with explanations in English, and six small gramophone records, all in a neat case.

The textbook of Slovene for foreigners "Zakaj ne po slovensko" — "Slovene by Direct Method" is suitable for those who have a basic knowledge of Slovene but wish to improve and broaden it, as well as for those with no knowledge of Slovene but who would like to learn enough Slovene for everyday conversation.

The author of the book is the well-known Slovene linguist, the university professor dr. Jože Toporišič, who has recently been accorded much praise for his grammar-books of the Slovene language for elementary and secondary schools, as well as for his Scientific Grammar of the Slovene Language. The price of the textbook and records "Slovene by Direct Method" is 20,—U.S.A. Dollars, *postage included*. It can be ordered from our address:

»Slovenska izseljenska matica«,
Cankarjeva 1/II,
61000 Ljubljana,
Slovenija, Yugoslavia

The First Summer-School of the Slovene Language

"The First Summer-School of the Slovene Language is over. It was organized for *you*, the descendents of Slovene emigrants who live in all parts of the world. There were more applications than expected, so unfortunately it was not possible for all applicants to attend the school in Kranj". So concluded Marko Pogačnik, the Secretary of "Slovenska izseljenska matica", at the end of the First Summer-School of the Slovene Language in Kranj. A total of 25 participants took part in the school, from the U.S.A., Australia, Argentina, the Netherlands, Belgium and France. The school was primarily intended for pupils undergoing or having completed their secondary-school education and for students in their first years at university. However it won't always be possible to keep to such an age structure. This year the pupils of the summer school were aged from 16 to 29. Most of them were students, whereas some of them already had jobs, but they were all brought to the summer-school by a common desire, to get to know the roots of their ancestors better. Thus Marko Pogačnik, in his speech to the participants of the school, said:

"What has brought you to us from different continents of the world? Maybe the desire to get to know something better, excitement before discovering the unknown, or maybe that inexpressible desire, carried from generation to generation, a becoming aware of the values and characteristics which every nation carries and nurtures within itself, in its consciousness and in its feelings. I don't imagine that my thoughts about the objectives of your stay in Slovenia are complete and correct, but I would like to stimulate your thoughts in that direction, about the sense of your getting to know the language of your ancestors, and the traditions and customs of Slovenia. Your visit to Slovenia has given you the chance to see at first hand the places where your parents or grandparents spent their youths, and to see the roots of your family".

The young participants of the summer-school nodded in agreement with these words, as they had been thinking these matters over for themselves. They were particularly glad that they had been participants in the very first summer-school for the descendants of emigrants and that they

themselves had been able to help to shape the future orientation of the school's programme. The four weeks of the school were demanding for all those taking part, both for teachers and for pupils. The programme consisted of three parts. The first part consisted of 80 school hours of learning Slovene, the second part consisted of a number of trips to various parts of Slovenia, and the third part was concerned with acquainting the school's pupils with everyday life in Slovenia in all its forms.

The part of the school in which the participants attended lessons in the Slovene language ran according to a programme which had been carefully planned in advance. The lessons were given by four lady-lecturers of the University of Ljubljana. The pupils were split up into four groups with respect to their previous knowledge of the Slovene language. All the pupils paid the fullest attention to the lessons and joined in actively with the many questions which they posed to their teachers. At the pupils' special request, a 9-hour course in folklore was organized, which was run by the leader of the "Sava" folklore group from Kranj. Some of the pupils wanted to hear more lectures about Slovene literature. The headmaster of the Kranj High-School ("gimnazija"), Valentin Pivk was particularly glad and proud that the summer-school had been held

there. In his opinion the pupils had started on the course with a certain amount of anxiety, as some of the young members of the school knew hardly a word of Slovene, although they were all very desirous of learning. "It's even harder", said Valentin Pivk, "because actually two schools are going on at the same time — the School of Slovene Language for the descendants of Slovene Emigrants, and also a school in which we ourselves are learning, for the future summer-schools will be based on the results of this first one".

Apart from the school and the trips to various places in Slovenia, the pupils of the summer-school had many opportunities to meet young people of the same age groups from Kranj. In this way they got acquainted with everyday life in Slovenia, which was of particular interest to them. Of course they were able to extend their knowledge of Slovene and of the native land of their parents or grandparents in their everyday conversations with our people, in the shops or on the street. Those involved in the summer-school were surprised to learn how many Slovene folk-songs these young people knew. Wherever they went they sang songs, and also made the most of any opportunity to learn new ones.

I was present at the last lesson of the Slovene language for the class with the best pre-knowledge of Slovene. The lesson was being given by the university lecturer Rosana Čop. I read the compositions which the pupils of the school had written about their participation in the summer-

Suzy Vadnal, a participant in the summer-school of the Slovene language, receiving presents

school. The participants were very happy to have been able to take part in the summer-school, but would have liked to have had some more free time which they would have used for going through the lessons again by themselves, as well as for visiting relatives and seeing objects of particular interest to them. They felt that four weeks was too short a time, although they also thought that they had learnt more than they had expected to. They were particularly glad to get to grips with Slovene grammar. The use of the Dual was something new they had to get used to, as well as certain unusual stylistic patterns which differ considerably from all other languages. One of the girl pupils wrote: "Although the four-week period of the school of the Slovene language was too short, I feel that in the future I'll be able to learn more by myself, too". With respect to the trips around Slovenia and the viewing of places of important historical, cultural or other interest, all the pupils of the summer-school were agreed: "We experienced Slovenia as Slovenes — not as tourists".

The conclusion of the summer-school was a happy and relaxed occasion, but all the same the participants couldn't take leave of their newly-made friends without a little sadness. The four weeks of the summer-school had passed all too quickly and maybe there was too little time for the establishing of closer ties. Of course that is characteristic of every such leave-taking. "The rays of the Slovene sun will maybe shine far out into the world to which you are returning", said the headmaster of the Kranj High-School in his parting words, and added that he was convinced that the summer-school would develop into "a mighty tree, which has already this year extended healthy roots into nine countries of the world".

At the end of the summer-school I talked, in Slovene, although the words of my conversants were at times a little unsure, to some of the school's pupils. What they told me, their impressions, were a reflection of the enthusiasm they felt for this new experience, which they would remember all their lives.

Suzy Vadnal, from Cleveland, U.S.A. "I was very pleased to have been at the summer-school. That was what I had always wanted — to come to Slovenia as a student and not as a tourist. All my thanks go to Slovenska izseljenska matica, which accepted me for the school. Slovenia is my home and I shall come back again. I can hardly wait to tell everybody back home how nice it was in Kranj."

John Hnida, a biologist from Arizona, U.S.A.: "My father is a Slovak,

and my mother Slovene. My grandfather on my mother's side was from Meniška vas near Ig. I liked the school very much and will certainly be coming back again, and bringing my mother, too."

Lidija Sajovec, from Freyming-Merlebach, France: "I got on very well at the school. Although we talk Slovene at home, I found the conversation quite difficult, as I attend a French school. Now I can talk much more easily. I'd very much like to come and continue my studies in Yugoslavia".

Franc Drenovec, from Brunsum in the Netherlands: "I've never attended a Slovene school. I only know Slovene from conversation at home, and that was insufficient for me. I've increased my vocabulary a lot and got better acquainted with Slovene grammar. Previously I only read "Rodna gruda", "Naš delavec" and a few other publications, but now maybe I'll be able to read a Slovene book".

Sonja Drenovec, from Brunsum in the Netherlands: "I really enjoyed the summer-school, both the lessons and the trips. We saw all of Slovenia. Everybody took a lot of trouble with us. I would suggest that in the future the excursions be somewhat shorter, which would give more time to look over places and things of interest on the way".

Silva Vrh, from Toronto, Canada, a student of English literature: "I really enjoyed the summer-school and I'm very glad to have been to Slovenia. We learnt a lot about the Slovene language and about its literature, which is what interests me most. Our teacher Rosana Čop was excellent. Already before I was proud that I'm a Slovene, now I'm even prouder. I'll tell that to anyone and everyone".

Inez Zupan, from Enschede in the Netherlands: "I'm not a Slovene, but I'm married to one. My husband comes from Vrhnika. I came to the summer-school in order to learn some Slovene, and I think I've learnt quite a lot. I felt a bit peculiar since I was the only one on the course without Slovene ancestors. But I must say that everything was very nice here. It's a pity the school is over".

Ana Nemanič, from Sydney, Australia (she passed the exam in Slovene, too, when leaving her Australian high-school): To tell the truth, it all passed too quickly. Everything was fine, especially the people whom we met. We were like one happy family. I increased my vocabulary a great deal. I was most interested in the grammar. It seems to me that one could never learn it perfectly. I shall be staying in Slovenia another six months".

Ana Perčič, from Melbourne, Australia: "Everything was fine, although the school was sometimes suited to people younger than myself. I've already got a job in Australia. Now I will be able to talk Slovene to my relatives in Maribor more easily. I really liked everything in Slovenia, particularly the way of life".

Srečko Žabot, from Genk, Belgium: "I found that Slovene grammar is very difficult. We talk Slovene at home, but now I can see that it is difficult to talk perfectly correctly. Only now at this school have I found out about the Dual, which is difficult, but a very attractive characteristic of the language. How nice it is to say "Mi-dva se pogovarjava!" Everything that took place during the school went very well, particularly the trips, which were however sometimes fairly exhausting. We got too much information in too short a time, but still we're young and will be able to remember all of it".

The above are the views of some of the participants in the First Summer-school of the Slovene Language, which took place in Kranj from July 19th to August 13th. In their opinion, too, the course was a success, and they would all like to see it continued in the future. Not for these first participants, but for all those numerous young people of Slovene descent throughout the world who would like to get to know the country of their ancestors better and to learn at least the basics of the Slovene language. The summer-school, the initiative for which was given by "Slovenska izseljenska matica", is also one of the new ways in which the people of Slovenia can strengthen contacts with our emigrants, their children and grandchildren — so emphasised Stane Kolman, the President of "Slovenska izseljenska matica" at the press-conference held at the start of the school. Various Slovene educational institutions combined to organize the summer-school, which was financed by the Educational Community of S.R. Slovenia.

All the participants to the summer-school received special certificates to show that they had attended the school and also nice gifts. At the end of the school the staff of the Kranj High-School presented each pupil with a copy of the book "Treasures of Slovenia". "Slovenska izseljenska matica" presented them with a copy of the book "Slovene by Direct Method" (with the accompanying gramophone records), and a year's free subscription to "Rodna gruda".

Jože Prešeren

The 1983 Slovene Calendar

"This book provides immeasurable spiritual treasures, and there's a whole succession of values, secrets and discoveries in it for every Slovene. Many things would have remained hidden to me if I hadn't got hold of this book..."

This is what one of our readers from West Germany wrote to us last year about the Slovene Calendar, which has been published regularly for the last thirty years. Shall we let you into the secrets of the jubilee Slovene Calendar for the year 1983? The editors think that the new calendar will be just as good as last year's. One of the most exciting secrets which we can reveal to you is that the new calendar will have *more attractive colour photographs of Slovene towns and villages than any calendar so far published.*

Here a just a few of the exciting articles we've prepared for you in the 1983 Calendar:

- we acquaint you with Slovene inventors and engineers, and their achievements;
- we recommend what you should do if you want to move to and live in Slovenia in later years;
- we tell you about the first Slovene scientist of world fame;
- we conduct you on a tour of Slovene castles;
- we show you a world of undreamt-of beauty;
- together with you, we taste famous wines, whose bottles are covered with the cobwebs of time;
- we tell you about which rocks and minerals exist only in our country;
- a Slovene doctor talks about the magic drug "Interferon".

I want to order the Slovene Calendar for 1983, to be sent to the following address:

First name and surname:

Street:

Town and post-code:

Country:

Apart from these, in the Slovene Calendar for 1983 there are a lot of interesting articles to read in the *Literary Almanac* section, and songs, poems and stories for the youngest Slovenes abroad. The last section of the calendar is concerned with *Slovenes around the world*. This section contains a number of interesting articles about our fellow-countrymen in West Germany, Argentina, the U.S.A., Canada, France and elsewhere. An account of ten Slovene societies active in the West European countries is given in the "Kronika" section.

The Slovene Calendar for 1983 was published on October 15th, 1982!

The price of the Calendar is: 6 U.S.A. Dollars, 7 Canadian Dollars, 6 Australian Dollars, 6 American Dollars for South America, and 3 Pounds Sterling for Great Britain.

If you want to receive the Slovene Calendar for 1983, then fill out the order, form below, cut it out and send it in an envelope to the following address: Slovenska izseljenska matica, Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana, p. p. 169, Slovenija — Yugoslavia.

Those who have placed a permanent order for the Slovene Calendar don't have to send this form.

Letters Home by a Soldier (1941—1945)

In Memory of Yugoslav Heroes of World War II

by Leon D. Hill (Dušan Podgoršek)

Farewell

*There is so little time to talk,
My dear, before the outgoing boat,
There is so much I want to say
But cannot, for sorrow's at my throat.*

*Though mute my lips, my eyes
Tell you my love and hold you mine
While bitterly the mind complains
"So little time, so little time..."*

Before the Battle

*If by chance I shall be hit
And shall not speak to you again
Do not grieve and shed no tear,
Let no memory of me remain.*

*But turn you to some other lad
And walk with him where lovers go;
Chose one who will make you glad —
And know that I would have it so.*

Letter

*"I am in a country far from you
Though what its name I cannot tell.
I have duelled much with Death
Yet thus far am unscathed, and well.*

*"No sword-blade has yet touched my
flesh,
No bomb has blown my bones apart,
No illness caught me in its mesh —
But daily I suffer in my heart".*

If I Could Only Tell You

*If I could only tell you
That which is in my heart
You and I could never,
Never quarrel and part.*

*No bitter words or anguish
Nor ought by you untrue
Nothing but a leaden bullet
Can end my love for you.*

Music

*Guns boom and machine guns chatter,
The orchestra of war is in full swing,
Over stone roads the steel tanks clatter,
"Death is here!" the bullets sing.*

*I crouch behind the ruined wall
And listen to the rifle fire —
I hear your voice from the homeland
call.*

I hear again Love's far-off lyve.

Leon Hill (Dušan Podgoršek) was born in Ponikva, Slovenia, in 1896. He came to the U.S. at the age of 10. He

graduated from Columbia University in 1926 with a degree in Classics and Philosophy. He has worked as a writer-photographer throughout his life. Currently he is associate editor at Corporate Intelligence Inc., New York. He wrote also a series of poems entitled "Letters Home From a Soldier" in memory of Yugoslav heroes of the Second World War. Three of his brothers and sisters (Alojz, France and Malči) were killed in the war. One of his sisters, Desha, was a dancer and the model for a sculpture done in 1923 by Harriet Frishmuth which is now housed at the Metropolitan Museum in New York.

página en español

Camino largo hasta la patria

Krsto Babajka, 39 años, de San Pedro, California, viajó durante ocho meses hasta Olib, su isla natal cercana a Zadar. Esto no sería nada especial, si Krsto que vive ya 22 años en EE UU no hubiera hecho el viaje de vuelta a su casa con un barco a vela de 13,5 m. Por última vez, dejó la costa del Océano Pacífico el 17 de diciembre del año pasado. Al principio también navegaron con él una pareja de jóvenes norteamericanos, quienes durante el viaje desahuciaron «desembarcando» en Costarica, allí se le «coló» una joven muchacha la cual aguantó con coraje todo el viaje hasta la isla de Olib.

Krsto Babajka navegó con su velero casi 9000 millas marinas, desea sin embargo entre otras cosas proyectar en un futuro próximo una aventura mayor — navegar con el velero alrededor de toda la tierra, sin etapas.

Sillón gigante de Logatec

Los obreros de la fábrica KLI de Logatec- cooperativa maderera industrial, han construido una copia de un sillón colonial el cual es cinco veces y medio mayor que el original construido por el conocido sector de exportación de Logatec. El sillón es alto 4,3 metros. Lo han construido con aproximadamente ocho metros cúbicos de madera de tilo. Los obreros han torneado el artículo de propaganda en diez días. El mismo fue expuesto en los salones de Sloveniales que tiene en la Rep. Fed. Alemana donde lo trajeron con un camión de cinco toneladas. KLI Logatec ya vendió anteriormente toda su producción en el mercado occidental. Sus planes de exportación son aún mayores, por eso también esta propaganda es del todo justificada.

El sillón gigante visitará diversas exposiciones de muebles en el mundo, al final será presentado y expuesto en Disneylandia, Florida.

Jezersko, the Slovene mountain village

La exportación de «sillones coloniales» arroja a KLI Logatec una ganancia anual de hasta 10 millones de dólares.

«Porqué no en esloveno?» para los italianos

En la Editorial de la imprenta triestina apareció hace poco tiempo atrás la edición italiana del conocido libro de José Toporišič «Porqué no en esloveno?» Esta obra está compuesta por un libro de enseñanza con gramática y ejercicios, a su vez tiene adjunto un diccionario que sirve para todo grado de estudio. Adjunto también van dos cintas magnetofónicas con la pronunciación correcta del esloveno. Este libro de estudios puede ser empleado tanto para el estudio o enseñanza individual como también de grupos, cursos y enseñanza del idioma esloveno en general.

El título del libro en italiano, por el cual hay un gran interés en Italia, es «Lo Sloveno con il metodo sintetico.»

La TV de EEUU de N. América sobre la vida en Yugoslavia

La red televisiva americana ABC presentó hace poco un programa de media hora sobre Yugoslavia bajo el título: «Yugoslavia -todos unidos.» La audición trató sobre las características de la vida actual y sobre la historia de Yugoslavia. La misma fue mirada por un millón de tele espectadores por toda América. Esta audición fue hecha en base al TV film- de una hora de duración- que preparó la TV yugoslava en ocasión de presentarse el mismo en el Centro Lincoln de Nueva York. La red televisiva ABC hizo un resumen de 25 minutos aproximadamente y adaptó la película a gusto del tele espectador norteamericano. La audición fue muy bien recibida por el Localidad, ciudad, pueblo, número del público americano, en especial por los inmigrantes yugoslavos que viven en EEUU de América. En cuanto a la presentación, dirección y montaje del mismo colaboró también con los responsables el Centro Yugoslavo de Cultura e informaciones de N. York. La red ABC compró además los derechos para la transmisión televisiva de los juegos olímpicos de invierno que tendrán lugar en Sarajevo en el año 1984. A su vez aprovechará la película en cuestión para en el futuro mostrar todo lo relativo a Yugoslavia.

Calendario esloveno 1983

«Este calendario presenta un enorme caudal espiritual, pues en él cada esloveno puede encontrar un gran número de valores, cosas nuevas, desconocidas e interesantes. Muchas cosas hubieran quedado ignoradas, si el mismo no hubiera llegado a mis manos...» Así nos escribía el año pasado desde Alemania Fed. un lector que nos elogiaba y felicitaba por el calendario que ahora ya hará su trigésima aparición. Queréis saber algunas de las novedades que les brindará el Calendario Esloveno del año 1983? La redacción opina que el nuevo Calendario no quedará a la sombra del editado el año pasado. Una de las novedades más atractivas que les adelantamos es la siguiente: el nuevo Calendario tendrá tantas fotos en color -de paisajes y ciudades, pueblos, etc.- como nunca las ha tenido antes ningún otro calendario.

Y qué otras novedades les hemos preparado:

— les mostraremos todo lo concerniente sobre la invención en la técnica eslovena,

— escribimos sobre qué es lo que usted tiene que hacer para poder vivir pacíficamente vuestra vejez en vuestro lugar natal,

— les diremos quién fue el primer científico esloveno de fama mundial,

— les guiaremos por los castillos de Eslovenia,

— descubriremos juntos un mundo de bellezas nunca soñadas,

— junto a ustedes degustaremos conocidos vinos que están envueltos en la telaraña del tiempo,

— les contaremos sobre rocas que existen solamente en nuestra tierra,

— un médico esloveno les explicará todo lo concerniente sobre el misterioso remedio «interferon».

Además de todo ésto les ofrecemos un enorme caudal de lecturas interesantes en las secciones: «Almanaque literario», cuentos y poesías «para los eslovenos más pequeños que viven en el extranjero», la última sección del calendario está dedicada completamente a «los eslovenos por el mundo», en ella incluimos interesantes notas y artículos de nuestros compatriotas que viven en Alemania, Argentina, USA, Canadá, Francia y otros países. En la sección Crónica presentamos a decenas de clubes eslovenos que existen en Europa Occidental.

El Calendario Esloveno 1983 aparece en octubre del 1982.

Precio del ejemplar: USA 6 dól. — Canadá 7 dól. Australia 6 dól. Sud América 6 dól. am. GB 3 f.

Si desea recibir el CALENDARIO ESLOVENO 1983 llene la nota de pedido que está al pie de ésta, recorte por la línea de puntos y envíela en sobre por correo a la siguiente dirección:

Slovenska izseljenska matica, 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169

SLOVENIJA-JUGOSLAVIJA.

A los suscriptores estables no es necesario enviar el pedido!

Domicilio

Localidad, ciudad, pueblo, número del correo

Hago el pedido del CALENDARIO ESLOVENO '83. Deseo me envíen el mismo a la siguiente dirección:

Nombre y apellido

Pais

Na polju

Kravjak

**Ljudske
šege**
na slovenskem

Otepavska družba in nedolžni otroci

Nekaj posebnega so bili bohinjski otepavci. Tako so namreč rekli svojčas kolednikom, šemam, ki so hodili od božiča do novega leta v okolici Bohinja in po Bohinju. Otepati so smeli le tisti fantje, ki so bili godni za vojake, ali tisti, ki so bili nedavno na naboru ali pa naj bi jih vpoklicali v prihodnjem letu. Po nekaterih vaseh so se šemili, le v Studorju ne. Predno so se odpravili fantje od hiše do hiše, jih je bilo seveda treba sprejeti v fantovsko družbo. Za to pa so bili spet pri roki razni »obredi«.

Fante je vodil »mer«. Ime je dobil iz »Ilirije« v času Napoleona, pomeni pa župana. Mer ni bil našemljen. Ob njem je stopal vselej njegov pomočnik, zraven pa še šribar (zapisnikar) in muskontar (godec). Nujen spremljevalec je bil še tisti, ki je pobiral darove. Včasih sta bila to kar dva: fehtar, ki je nosil raženj, nabiral nanj klobase in šema z žakljem, ki je pospravljala klobase v vrečo. Ponekod je »otepavsko družbo« spremljala še šema »Novo leto«, ki je imela na jermenu pred seboj obešeno skrinjico. Na njej je pisalo »Srečno novo leto« in letnica. V Češnjici je bil v družčini otepavcev tudi dimnikar, ki je mazal otroke in dekleta s sajami, v Stari Fužini pa je bil namesto »Novega leta« metlar kot nekak redar in hkrati parkelj.

Otepavsko družino, vselej gre za očeta, mater, sinove in hčere so spremljale še razne našemljene osebe – šema s sabljo, šema s flašo, šema z brento, pastirji, šema z rogom, itd. Oče je bil različno napravljen – v Stari Fužini v strgano vsakdanjo obleko, v Srednji vasi je nosil narobe obrnjen kožuh, čez obraz pa masko, v Jereki je imel klobuk s širokimi krajci in masko iz blaga, včasih pa je namesto te nataknil čez obraz kar staro nogavico...

Mati je bila skóraj povsod napravljena v staro obleko, čez obraz pa si je dala doma narejeno masko-larfo iz papirja ali platna. Pogosto je bila močno »noseča«.

Novo leto je hodilo okrog v beli obleki, pošiti z rdečimi trakovi. Ti so bili našiti tudi okrog širokokrajnega

Koledniki v Podkorenu na Gorenjskem (iz arhiva Slovenskega etnografskega muzeja)

slamnika. Vrsta drugih spremljevalcev je bila odetih v kožuhe, nekateri pa so imeli na glavi pritrjene rogove.

Ko je prišla vsa ta pisana družčina otepavcev v hišo, se je »predstava« šele začela. Najprej je voščila vesele božične praznike in srečno Novo leto, nato pa zaplesala z domačimi dekleti in z gospodinjo. Ta je seveda kaj hitro prinesla klobaso in jo zataknila za raženj, za povrh je mati dobila še kako jajce v cajno. Pri tem pa je oče naredil komedijo – jokal in tarnal je, da se boji, da mu bo žena vsak čas rodila. Zato da morajo vsi hitro naprej. Ko je vsak dobil svoj dar, je še metlar pometel za njimi. V Češnjici in v Jereki pa se je včasih dimnikar spustil še v lov za dekleti... Smeha, šal, veselja nikjer ni manjkalo, ko so prišli otepavci. Ljudje so te težko pričakovali, saj so se bali, da bi jih ne bilo. To je namreč pomenilo nesrečno in zamero.

Otepavci so končali svoj obhod praviroma v gostilni ali v hiši, kjer so se

oblekli. Tam jih je čakala večerja, za njo pa je prišel na vrsto še ples.

Tepežkanje

Tudi otroci so imeli nekdanj svoj dan: 28. december je bil to, in težko so ga čakali. Ta dan so namreč smeli nekažnovano ošvrkniti zadnjico odraslih. »Tepežkat gremo«, so rekli in šli.

Nekateri razlagajo ta otroški praznik, ki se mu je reklo v Mežiški dolini otročje, v Prekmurju rodivanje in bilo povezano z vero v rodnost, na Gorenjskem in Notranjskem pometva ali pometiva, na Murskem polju herodežvo, ponekod na Štajerskem in Kranjskem tepežni dan, na Pohorju otepni-ca, v rabi pa so bile še druge oznake: tepežnica, otepovca, šaplja, šapanje... kot maščevanje za sprejete udarce. Sprva so smeli tepsti le otroci in še to samo fantje. Kasneje pa so se šibe, palice, korobača oprijeli tudi odrasli, celo dekleta. Dekleta so bila

S šibo po trti

Da ni šlo le za udarce po ljudeh, kažeta naslednja dva primera, prvi je iz Prekmurja, drugi iz slovenske Istre. Šega, ki se je ohranila v Prekmurju, sega daleč nazaj, povezati pa jo je moč z navadami, ki so jih poznali v prejšnjih dobah kot »spodbudo« za rodnost. Ženske so se bale, da ne bi mogle imeti otrok, zato so se zatekale k najrazličnejšim prošnjam, prevzele ta ali oni ljudski »recept«, ki naj bi jim pomagal, da bi lahko rodile. Tudi udarci s šibo so sodili poleg. Zato so ponekod v Prekmurju, medtem ko so dekletke, klicali: »Rodi, rodi! Dekle k moži!« O tem od kod je ta šega, je več študij, najpomembnejša pa govori o čaru, magičnem dejanju, o drevesni duši kot demonu rasti in udarcu s šibo življenja... Udarci so leteli na ženske, samice živali in sadno drevje. V udarce s šibo življenja so očitno verjeli tudi v Istri. Tu so namreč topli trte v vinogradu, da bi čim bolje obrodile.

Staro leto

Ko se december že spusti v drugo polovico, vsi že nestrpno pričakujemo zadnji večer v letu. In kaj bi ga ne. Toliko želja, upov in pričakovanj, dobrih namer je zlatih skupaj in povezanih z novim letom, novim začetkom, novimi načrti... Tako je zdaj in tako je bilo vrsto stoletij nazaj. Šege, ki so spremljale zadnje dni v letu, so bile pisane, zanimive, ljudje v teh dneh pa polni priprav. Razlika je nemara le v tem, da so nekad skoraj obvezno ostali vsi doma, zdaj pa vse pogosteje odhajamo na silvestrovo v restavracije, hotele, zabavišča in še kam drugam, kjer pa bi težko našli vse tiste zabavne igre, ki so jih poznali na deželi in se jih igrali zadnji večer v letu.

»Trunšvanje« je bilo posebno priljubljena igra; doma na Koroškem. Zanj je moral imeti vsak svoj klobuk. Podenj so položili igralci najrazličnejše predmete. Tako pod prvega ključ, drugega prstan, tretjega denarnico, četrtega culo, petega punčko

in pod šestega – oglje. Vsak teh predmetov je imel določen pomen, za katerega so igralci dobro vedeli. Cula je recimo pomenila selitev, oglje smrt, ključ gospodarstvo. Lahko pa so dali pod klobuke še druge reči, na primer kredo, glavnik, rožni venec, smrekovo vejico... Če pri hiši ni bilo dovolj klobukov, so si pomagali kar s peharji. Igralci so medtem, ko je bil eden zunaj, premešali vse predmete, nato pa poklicali tistega, ki je bil zunaj, da jih odkrije. To je ponovil trikrat in če je trikrat in če je trikrat odkril isti predmet, se mu bo »napoved« pod klobukom zagotovo uresničila.

Priljubljeno je bilo tudi vlivanje svinca, pa tudi s pomočjo čevlja so dekleta rada ugotavljala, kdo jim bo ženin. Čevlji so vrgle čez glavo proti vratom in če se je obrnil s prednjim koncem proti vratom bodo kmalu neveste, če ne, bo treba počakati, da preteče še eno leto naokoli in jim naslednja silvestrska noč prinese več sreče. Fantje pa so ugrabili o dekletu, ki bo postala njihova žena drugače. S pomočjo listkov. Preden so odšli spat, so si na listke izpisali več imen. Tri in še tri lističe so položili pod blazino. Zjutraj pa, ko je bil prvi novoletni dan, so potegnili enega izmed listkov izpod odeje. Ta je fantu povedal, s katero naj se poroči.

Novoletnik

Gospodinje so imele pred novim letom veliko dela. Hiša je morala biti kar najbolj čista, zato so jo pometle kar trikrat. Tudi s pripravljanjem mize so si dale dosti opraviti. Kot ob božiču je tudi ta zadnji večer v letu terjal na mizi kruh. Temu so rekli v Beli krajini novoletnica, na Dolenjskem je bila to dremovka, ki pa je res da niso poznali v vsaki hiši. To so spekli zadnji dan v letu ter pustili čez noč na mizi. Verjeli so, da bo kruha vse dni v letu dovolj, če bo ta večer na mizi. Na Notranjskem so imeli ta večer praznični kruh, ki je ostal še od božiča. Na Štajerskem pa je gospodinja pripravila stálnik...

Ni pa gospodinja pozabila ta dan tudi na kaščo. Ta je morala biti zadnji dan v letu odprta čez noč, da novo leto prinese blagoslov vanjo. Žrelo v žrmljah je moralo biti polno in sicer v trjuški okolici, da bi jih novo leto ne našlo praznih rok. Zelo stara, razširjena po vsej Evropi, pa je bila šega, ki so jo poznali kmetje v okolici Škofje Loke in v Poljanski dolini. Šlo je za otre-sanje sadnega drevja pred novim letom. To naj bi pripomoglo k dobri letini.

Povsem drugačno šego so poznali posli na Koroškem. Ti so zadnji dan v letu menjavali službo. Tudi ponekod tostran meje je bil običaj znan, tako na Šentjanževem, kjer so ga imenovali »bondranje«. V Podjuni so na ta dan posli ves dan praznovali. Ob Saškem jezeru pa so vsi hlapci dobili ta dan po dva hlebca kruha: črnega navadnega z mezgo iz suhih hrušk in rženega, za povrhu pa še klobaso. Kako so dočkali noč in prihod novega leta, zapisi ne povedo, pa nič zato. Ko je odbila polnoč, so si zagotovo stisnili roke in nazdravili, kot to počnemo vsi, ko stopimo v novo leto. Pa srečno!

Darinka Kladnik

največkrat tarča fantov. Celo zaljubljeni si na ta dan niso prizanašali. In marsikatero dekle jih je pošteno čutilo po zadnji plati s šibo ali čim drugim.

V Halozah so otroci vstali že navsezgodaj, še predno se je zdanilo. Od hiše do hiše so šli z leskovko ali brezovo šibo tepežkat. V dar so dobili denar, jajca ali kaj drugega. Štajerski pametnjaki, otročjeki pa so vzeli v roke korobač, spleten iz več šib. Na Dolenjskem smo smeli otroci tepežkat na »svoj« dan le dopoldne. Popoldne pa so prišli na vrsto odrasli. Na Ižanskem so se topli vsi in to kjer je prišlo. Kdor je prej vstal, ta je začel s tepežem najprej v domači hiši, nato pa nadaljeval pričeto delo še na cesti in po drugih hišah. Vendar je moral pohiteti, kajti tepežkanje se je tod končalo ob 7. uri zjutraj. Veljalo pa je še eno pravilo: da tepe tisti, ki je urnejši in da se udarci ne smejo vračati.

Otroški praznik je bilo moč razpoznati tudi po »ptičkih« oziroma raznem pecivu, ki so ga gospodinje v nekaterih predelih Slovenije peklo za tepežkarje. Tudi v Mežiški dolini se je na ta dan veliko peklo. Dekle so, tam kjer so jih imeli, vstale prve in začele najprej udarjati druga po drugi. Nekatere pa so se poskrile, saj so tepežniki od drugod skušali na vsak način odpreti kuhinjska in druga vrata in jih natepsti. Ropot je seveda prebudil vso hišo, otroci so takoj razumeli zakaj gre, poiskali pripravljene šibe in natepli starše. Ponekod je veljalo tudi, da dobi otrok, ki prvi otepe starše, najlepše darilo. Oče je moral potem, ko jih je nekaj dobil, odpreti denarnico in odšteti kak dinar, mati pa je primaknila še fig, orehov in drugih slaščic. Potem so prišli na vrsto še sosede, dedki, babice, strici, tete... Ko je bilo tepežkanja konec, so se otroci vrnili domov, kjer jih je že čakala pogača.

Otrokom so bila na ta dan vsa vrata odprta. Ljudje se niso branili udarcev, niti odpreti denarnic. Zato je bil močan razlog – verjeli so namreč, da bi jim zaklenjena vrata brez otrok v hiši, ki so prišla otepat in voščiti Novo leto, pomenila in prinesla samo nesrečo.

Pesem luči, ki preganja temo

Pomembno je, pravijo strokovnjaki narodopisci in tudi teologi, življenje, ki se je razvijalo in potekalo ob jasliah. Pogovori, voščila in dobre želje, stare lepe pesmi... Na Slovenskem so jaslice večinoma postavili na večer pred božičem ali na sam božični dan, obdržali pa so jih do svečnice, ali pa so jim 5. januarja dodali tri kralje. Vse tri glavne tipe jaslíc, odrske, omarične in odprte jaslice, so prodajali tudi potujoči krošnjari, ali pa so jih iz drugih dežel dobavljale ugledne slovenske trgovine, na primer ljubljanski Ničman. Slovenci smo pred kratkim dobili novo imenitno publikacijo izpod peresa Nika Kureta. Njen naslov je Jaslice na Slovenskem, izšla je lani, prinaša pa vrsto zanimivih in novih podatkov o tem edinstvenem mejniku ljudskega in umetniškega ustvarjanja, zraslega iz prastarega verovanja zmage luči nad temo.

Že v pradavnih časih se je človek bal mraza in teme, trepetal je pred temnimi silami, ki obvladujejo mračne zimske dni, hrepenel je po svetlobi in zelenju, dveh tako težko pričakovanih glasnikov novega, mladega življenja, nove rasti in upanja.

Že v pradavnih časih je človek slavil luč, Sonce, in mlado zeleno rast.

Različne vere, ki so se vsaka po svoje izvile iz poganske duhovne dediščine, so vsaka po svoje preoblikovale prastara upanja na svetlobo in mlado rastje, na čas, ko se tema umakne luči in strah veselju nad prerodom narave. Tudi krščanstvo je čez sive decembrske dni razlilo svojo tolažbo in zaupno pričakovanje. V krščanskem svetu sije v temi luč iz božičnih jaslíc. V Ziljski dolini zato še vedno pravijo, da se s svetim Andražem pričinja »zlati čas« ...

Svetloba za kristjane tako pričakovanega božičnega praznika pa ni zažarela čez noč, več kot 300 let je bilo

potrebnih, da je sklenil Rim praznovati Kristusovo rojstvo in s tem tudi nasprotovati Vzhodni cerkvi ter njene vplivu. Še dlje pa je trajalo, da so bile kot simbol v mlado leto rojevajoče se luči uveljavljene prav jaslice.

Dolgo je tudi trajalo, da se je praznovanje božiča premaknilo iz cerkva drugam. Šele barok in protireformacija sta ga razširila v meščanske in kmečke domove in kot enega najlepših simbolov duhovne zbranosti v tem času uveljavila tudi jaslice.

Poznavalci starih šeg in običajev zatrjujejo, da so jaslice še danes eden najlepših spomenikov ljudskih umetnosti. Tudi pri Slovencih.

Kaj sploh so jaslice?

Stroka jih poimenuje takole: »Občasna plastična upodobitev prizora Kristusovega rojstva v panoramsko oblikovani pokrajini s premakljivimi figuricami, ki jih postavljamo po svoji zamisli in svojem umetniškem čutu«.

Božič je postal, ker je povezan z rojstvom deteta, nemara prav zavoljo

tega najpomembnejši družinski praznik v letu. V cerkvenem izročilu sicer velja, da je bil »prvi jasličar« sv. Frančišek Asiški, ki je leta 1223 na poseben način s svojimi sobratih obhajal polnočnico v votlini pri Grecciu: k oltarju je dal postaviti s slamo napolnjene jasli in zraven prignati osla in vola... Vendar danes strokovnjaki vedo, da kljub temu prvemu poskusu jasličarstva niti sv. Frančišek niti sam frančiškanski red nista odločujoče vplivala na razvoj, pomen in vlogo jaslíc v kasnejših obdobjih.

Tudi mnoge likovne upodobitve, od podob v katakombah do cerkvenih zidnih fresk, še ne pomenijo pravega rojstva jaslíc. Bistvu se približajo šele upodobitve na gotskih krilnih oltarjih, resnične korenine jaslíc pa se skrivajo vendarle drugje: v pozivu »učiteljev pobožnega premišljevanja«, naj si ljudje živo predstavljajo votlino Jezusovega rojstva in naj v duhu podoživljajo ta dogodek ter o njem razmišljajo. Druga najmočnejša korenina jaslíc pa

jaslice v »bohkovem« kotu: postavljene so na trioglato desko v kotu, kjer je med letom sicer razpelo. Hribček je moral biti visok, na njegovem vrhu je bilo mesto Betlehem, ob spodnjem robu pa je bil hlevček, ki pa ni bil votlina, kot v starem izročilu, ampak zmeraj »štalica«.

Seveda so naši ljudje jaslice vselej prilagajali domačemu okolju in domačim možnostim: izdelovali so jih, to velja za vse slovenske pokrajine, iz materiala, ki ga je bilo tamkaj pač največ na voljo, in kot osnovo so pogosto upodabljale domači kraj, domačo vas. Tudi oblačila figuric so bila prilagojena domačim šegam – kaj neki drugega naj bi upodobila preprosta roka kmečkega rezbarja, če ne enostavnih pastircev, kakršne so oči vsak dan gledale na gmajnah?

V mariborski škofiji sem se o jaslicah, o spominih na starejše čase pa o ohranjenem pomenu tega simbola v današnjih dneh pogovarjala z generalnim vikarjem, predavateljem na teološki fakulteti in škofijskim ekonomom. Iz treh različnih koncev Slovenije so doma, iz Prekmurja, iz okolice Celja in iz Šoštanja in vsakomur se je izročilo domačih krajev po svoje zapisalo v dušo, vsak še nosi v sebi svoje podobe in spomine na minule adventske čase. Vsako pričevanje je dragocen drobec v mozaiku slovenske jaslične preteklosti.

Toliko lepih kamenčkov...

Naj je čas še tako spremenil navade in običaje, kamenčki spominov ostajajo in prav je tako. V njih so jaslice, četudi svet in doživetje zase, povezane z adventskim časom blagega premišljanja in duhovne zbranosti.

V njih se prepletajo podobe adventskih jutranjih maš, zornic ali jutranjic, smolnatih tresk, zataknjenih v preluknjane škatle kreme za čevlje, okrasnih adventskih vencev s simbolnimi štirimi svečami za štiri adventske nedelje in svetnike, starih navad božičnih kruhov na mizi in boljše božične krme v jaslih za živino. Pa seveda deseterih načinov postavljanja jaslic...

Pravi jasličarji so hodili nabirat mah ves advent, torej skoraj ves december, ravno tako pa so iz slame, lesa, gline, voska, papirja ali še kakšnega drugega materiala pridno izdelovali figurice in ogrodje. V Prekmurju je bila navada, se spominja g. Jože Smej, da je bila slama naložena poleg jasli in kdor je storil kakšno dobro delo tiste dni, je imel pravico, da je nekaj položil vanje...

V stare domače navade je seveda segla tudi industrija, časi se pač spreminjajo. In sega še danes, v času, ko je ta stara slovenska navada spet oživiljena. Le da nemara v tem jasličnem preporedu sodobnega časa ni več tiste globine, tiste prvinske duhovne povezave s praznikom, ampak da se namen uklanja dobičku in zaslužku.

Iz starih časov so se ohranile mnoge zgodbe o slovenskih jasličarjih, zlasti ljudskih. Trdina je že pisal o »čudežnih« jaslih šmihelskega mojstra Stolarjevega Jožka, Erjavca je pisal o kotnih jaslicah, tej slovenski značilnosti, pesniki in pisatelji so jim namenjali prostor v svoji ustvarjalnosti, proletarske izkušnje jih uporabljajo kot simbol revnosti in preprostosti svojega razreda... »pri nas je vse do slamice, prav kakor v Betlehemu«...

V svetu imajo bogato jasličarsko kulturo, literaturo, prirejajo mednarodne kongrese jasličarjev. Tudi pri nas jih je precej zaoralo v to ledino, najgloblje pa je vanjo gotovo posegel Niko Kuret. Kot etnografa in etnologa ga ni treba posebej predstavljati.

Tam nekje na prelomu stoletja je začelo jaslice izrinjati božično drevo, nemškega porekla, kasneje zamenjano z novoletno smrečico. Zanimivo je, da danes vsi trije simboli poganškega upanja v svetlobo in mlado zelenje složno domujejo eden ob drugem, in da se tudi stara, bogata in včasih celo razkošna oblika jaslic prilagaja času in nekaterim določilom sodobne umetnosti. Oblike so bolj stilizirane, bolj abstraktne, še bolj simbolične, skratka, jaslične miniaturre ponazarjajo v drobnih delčkih utrip vsakdanjega življenja.

Včasih že so izdelovali jaslice poleg večinoma neznanih ljudskih rezbarjev ali pa kar družinskih članov tudi priznani umetniki. Poznamo Gasparijeve, Kraljeve jaslične pole, poznamo kranjsko lončarstvo Konjedič, to izdeluje jaslice še danes, poznamo današnje sodobne umetnike, Lizo Hribarjevo iz Ljubljane na primer, ki skušajo v glino, terakoto, les ujeti ta dragoceni del svetovnega in tudi slovenskega duhovnega izročila. Pleterski bratje delajo lepe, sodobne jaslice iz ilovice, v Celju jih že imajo in tudi v Slivnici pri Mariboru.

Jelka Šprogar

so stare duhovne igre na to temo. Jaslice so v bistvu »zamrznjen« prizor iz takšnih obrednih iger – življenje v njej se je v nekem trenutku ustavilo in če so jaslice dobro postavljene ter narejene, se človeku zazdi, da bodo figure zdaj zdaj oživele in nadaljevale predstavo...

Šele v 16. stoletju zares

Še malo je treba skozi zgodovino, preden se lahko dokopljemo do stare in sodobne podobe slovenskih jaslic.

Šele v 16. stoletju, v dobi protireformacije, se je pojavilo to, kar danes imenujemo jaslice in pot so jim utrlji jezuiti. Prve jaslice so postavili leta 1562 na Portugalskem, prve cerkvene jaslice pa uredili leta 1562 v Pragi. Že v drugi polovici 17. stoletja so se pojavile jaslice tudi v ljubljanski cerkvi sv. Jakoba.

Nadaljnji korak v razvoju jaslic je bil njihov vstop v domove, najprej seveda plemiške in zatem meščanske. Takrat so bile zelo razširjene jaslice v omaricah, za steklom, izdelovale so jih predvsem redovnice.

Kdaj so v Sloveniji prišle jaslice v kmečke domove, še ni natanko znano, zelo verjetno pa je, piše Niko Kuret, naš največji strokovnjak na tem področju, da jih ljudstvo pred 19. stoletjem doma ni postavljalo.

Pri nas so jaslice torej sorazmerno mlade. A čeprav mlade, se lahko pohvalijo z bogato tradicijo in raznolikostjo v materialih, pa tudi z vrsto znanih umetniških imen ali neznanih pridnih ljudskih rok, ki so jih ustvarjale.

Seveda so tudi v Slovenijo prihajali različni tipi jaslic od drugod, najti je jaslice z orientalskim, jutrovskim vplivom, potem so tu tako imenovane alpske jaslice, ki so prišle iz italijanskih ali avstrijskih Tirol, pa že omenjene omarične jaslice in še in še...

Naše ljudstvo si je pa vendar ustvarilo nekakšen »svoj« tip jaslic, to so

Umrl je Ivan Ifko

Slovence v Porurju je močno prizadela nenadna novica, da se je pretrgala nit življenja slovenskega izseljenskega duhovnika Ivana Ifka. Med porurske Slovence je prišel v začetku šestdesetih let in se takoj priljubil številnim tamkajšnjim rojakom. Služba božja, ki jo je opravljal, je med rojaki poleg verske vedno širila tudi kulturno idejo, iz njegovega dela je odsevala skrb za ohranjanja materinščine in lepe slovenske pesmi. Rojakom je bil pogosto tudi socialni delavec in pomagal z vsestranskimi nasveti, moralno in materialno.

Ivan Ifko

Ko je bilo pred dobrimi desetimi leti ustanovljeno slovensko društvo Bled, je mlademu društvu omogočil najti prve društvene prostore v Kolpingovem domu, hkrati pa pomagal društvu pri prvih korakih. Društvu je tudi vedno rad pomagal z nasveti in se udeleževal njihovih prireditvev ter priporočal drugim rojakom, naj se vključijo v društvo. S tem je Ivan Ifko veliko prispeval tudi k ugledu, ki ga ima društvo Bled v domači nemški javnosti.

KANADA

Slovinci ob jezeru Okanagan

Poleti 1978 smo že drugič popotovali po zahodu Kanade, po prelepem delu, ki je tako zelo podoben naši lepi

Sloveniji. Na tem potovanju smo se odločili, da se bomo nekega dne preselili sem in živeli tukaj, v Britanski Kolumbiji. V tem hribovitem svetu je veliko dolin z lepimi jezeri, ki so nekateri dolga tudi po več sto kilometrov. Ena izmed teh dolin je tudi Okanagan, ki se imenuje po istoimenskem jezeru. To jezero je znano po mitični praživali, o kateri že dva tisoč let pripoveduje indijansko izročilo. Izročilo govori o živali OGO-POGO, ki je še danes turistična atrakcija tega kraja. Zaradi izrednega podnebja, milih zim in vročih, suhih poletij se je tu zelo razvilo tudi sadjarstvo in vinogradništvo, hkrati s tem pa tudi turizem, katerega sezona traja vse leto.

Lepa narava in ugodno podnebje je tudi vzrok, da se je tod naselilo že lepo število slovenskih družin. Prve so prišle sem že pred tremi desetletji, večina pa je prišla iz drugih predelov Kanade. Med temi prvimi slovenskimi priseljenci je tudi nekaj znanih uspešnih sadjarjev in vinogradnikov.

Naša družina spada med novejšje priseljence, saj smo se sem priselili leta 1980, po trinajstih letih življenja v provinci Ontario. Težka je bila ločitev od prijateljev in znancev v Ontariu, zato je bil morda že to povod, da sem se zavzel za organizacijo slovenskega društva. Že v prvem letu življenja v Kelowni sem ugotovil, da živi tukaj precej Slovencev, raztresenih po vsej dolini. Med temi sem spoznal tudi Viliho Kovačiča, ki je prej prav tako živel v Ontariu. Po Vilijevem mnenju bi bilo možno ustanoviti društvo – manjkal je samo še organizator. Dogovorila sva se, da bova raziskala, koliko Slovencev bi se nam pridružilo. Uspeh je bil izreden, zato sem Viliju predlagal, naj bi najprej ustanovili organizacijski odbor. Opravila sva tudi to in prvi sestanek tega odbora sem sklical 29. januarja 1981. Po tem sestanku smo odposlali pisma vsem znanim slovincem v tej okolici in jih povabili na ustanovni zbor dne 22. februarja 1981. Prvega občnega zbora se je udeležilo lepo število rojakov. Večina je bila za to, da ustanovimo slovensko društvo in še isti dan je prišlo tudi do uradne ustanovitve z imenom »SLOVENSKO DRUŠTVO OKANAGAN« v tem kraju. Izvoljen je bil prvi sedemčlanski odbor, ki ga sestavljajo: Predsednik Ignac Konte, podpredsednik Alojz Lenarčič, blagajnik Ted Govis, tajnik Marjeta Kosec, odbornik Karl Lončarič, predsednik nadzornega odbora Vili Kovačič in član nadzornega odbora Mario Ščuka.

S tem zborom smo dokazali, da smo si tukajšnji Slovenci enotni, čeprav smo maloštevilni in raztreseni med seboj. Zdaj lahko s ponosom rečemo, da smo člani slovenskega društva. Prve brazde smo v negotovosti zaorali, ob

ŠVICA

Na Pantli

Da bi bilo slovo od počitniškega življenja čim manj boleče, so si Sočani 22. avgusta omislili piknik na Pantli. Kot lansko leto so se tudi letos pripravili na slabo vreme in pripravili vse potrebno v društvenih prostorih. Vendar tja ni bilo potrebno priti.

Sonce je posijalo in nekateri so radi pokazali svojo porjavelo kožo. Žar so zakurili že zjutraj, tako da je bilo opoldne že vse pripravljeno za najbolj lačne goste. Na izbiro je bila vratovina, pleskavica, kranjska klobasa, zeljnata solata s fižolom in čevapčiči. Pozabili tudi niso na sodčke piva, saj je točeno pivo okusnejše, in prikupne vrčke.

Ko so se lačni želodčki nasitili, so se pričele športne igre. Odrasli in otroci so se pomerili v teku, otroci pa še v skoku v daljino. Tovarišica Milena Magdič, učiteljica slovenskega dopolnilnega pouka, je vse šoloobvezne otroke, ki so tekmovali, nagradila s knjigami, v katerih je bilo posvetilo – spomin na ta dan. Nešportniki pa so sedli raje za mizo in ob pristni kapljici »vrgli tarok«. Kdor pa je vsaj malo znal držati puško v rokah, je lahko streljal v tarčo. Otroci pri tem niso zaostajali. Nasprotno, s pomočjo starejših so bili celo v prvih vrstah.

Vsaki se je torej zabaval po svoje. Obiskal jih je tudi generalni konzul v Zürichu Gustav Kranjc s soprogo.

Ko je sonce zašlo za vitkimi smrekami in košatimi bukvami in je omenj na žaru tudi že ugasnil, so se počasi odpravili domov.

dr. Barbara Turk-Smrekar

Na poletnem pikniku Slovenskega društva »Soča« iz Schaffhausna

koncu lanskega leta pa smo že lahko ugotovili, da smo imeli osem zabavnih in kulturnih prireditev. "Vse prireditve so izredno uspele, za kar so zaslužni vsi člani, ki so pridno pomagali pri organizaciji. Spoznali smo, da se da s skupnimi močmi narediti marsikaj. Zanimivo je tudi to, da nas ljudje v tem okolišu kljub temu, da smo mlado društvo, že zelo dobro poznajo.

Prilagam tudi znak našega društva, ki sem ga sam izdelal. Iz njega je razvidno, kje so naše korenine in kraj, kjer živimo zdaj, saj ima v našem znaku prostor tudi »ogo-pogo«.

Vrhunec naših prireditev je bil lani v začetku decembra, ko nas je skupno z ansamblom Dobri prijatelji iz Brežic obiskal tudi podpredsednik slovenske izseljenske matice Marjan Osolnik. Ta obisk nam bo ostal še dolgo v spominu. Marjana Osolnika smo med obiskom razglasili tudi za častnega člana našega društva.

Lepo pozdravljamo tudi vse Slovence po svetu!

Ignac Konte

predsednik Slovenskega društva Okanagan

Kelowna, B.C., Kanada

Vso srečo Mimi Jaušovec!

V Montrealu smo imeli od 16. do 22. avgusta mednarodni ženski teniški turnir, ki se ga je udeležila vsa svetovna elita. Za nas Slovence je bilo posebej razveseljivo, ker se je turnirja udeležila tudi Slovenka Mima Jaušovec.

Mima Jaušovec je poleg telovadca Mira Cerarja najboljša povojna slovenska športnica, saj je že vrsto let uvrščena med deset najboljših teniških igralk na svetu. Trenutno je na osmem mestu svetovne teniške elite. V Montrealu ni imela veliko sreče, saj je izgubila že v tretjem kolu. Njen poraz pa je bil upravičen – imela je napad žolčnih kamnov in je morala pred igro na pregled v bolnico.

Mimi Jaušovec in njenemu trenerju Željku Marinčecu želimo v bodoče veliko uspehov, saj je Mima dostojen ambasador Slovencev in Jugoslovanov po vsem širnem svetu!

Vladimir Urbanc, Montreal, Kanada

Mima Jaušovec si je priborila »sliko meseca« v septembrski številki ameriške teniške revije »Tennis«. K objavljenim slikam so pripisali: »Mima Jaušovec je bila vedno znana po dolgih teniških udarcih, toda spektakularni udarec je vrhunec teniške veščine. Na tleh, vendar nepremagana, zgrabi lopar in vrne žogico ter si pribori novo točko.«

ZDA

Konvencija SNPJ

V Greensburgu v Pennsylvaniji je bila v septembru redna konvencija Slovenske narodne podporne jednote, največje slovenske podporne organizacije v Združenih državah Amerike, ki ima trenutno nad 50.000 članov. To zborovanje, ki so se ga udeležili delegati iz vseh društev širom po ZDA, je izvolilo novi glavni odbor in sprejelo okrog 40 resolucij, med njimi tudi resolucijo o ohranjanju in razvijanju etnične dediščine iz matične domovine. Poleg tega so sprejeli tudi resolucijo, ki podpira in priporoča še večjo udeležbo mladih slovenskih izseljencev v.

poletni šoli slovenskega jezika v Kranju.

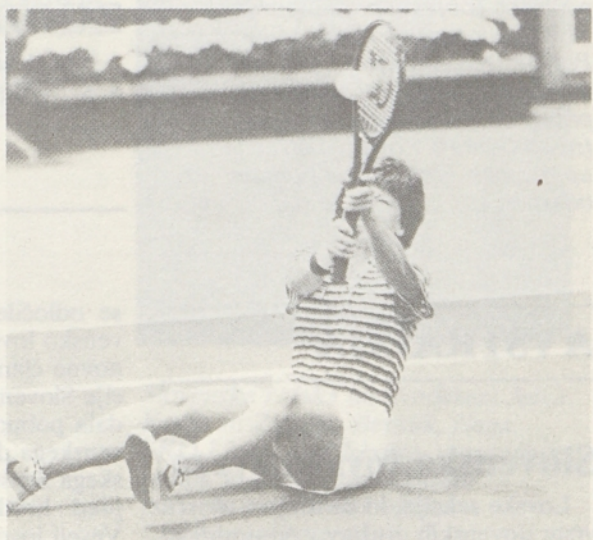
Delegati so sprejeli tudi resolucijo proti jedrski vojni in nevarnosti, ki grozi vsemu človeštvu, ter so pozvali člane vseh krožkov SNPJ, naj pisma s takšno vsebino pošljejo ameriškemu predsedniku in generalnemu sekretarju OZN.

Konvencija je sklenila, da se mora povečati število štipendij, ki jih podeljuje organizacija mladim članom za šolanje, pa tudi, da se mora še naprej razvijati rekreacijski center SNPJ v Enon Valley, ki naj se bolj kot doslej opira na športno in kulturno delovanje mladih.

V novo vodstvo SNPJ so izvolili: Edwarda Hribarja za predsednika, Josepha Jereba za tajnika, Grace Ann Doerk za pomočnika tajnika, Wilma

PICTURES OF THE MONTH

Mima Jausovec has always been known for her ground strokes, but this spectacular shot may be the ultimate. Down, but not out of the point, she grabs her racquet and hangs, uh, sits in there to hit (honest!) a winner.

Scordato pa bo tudi v bodoče blagajničarka.

Na slovesnem banketu ob koncu konvencije sta udeležence pozdravila tudi predsednik hrvatske bratske zaje-dnice Bernard Luketich in podpredse-dnik Stivarich. Konvenciji je kot pred-stavnik Slovenske izseljenske matice ves čas prisostvoval tudi podpredse-dnik Marjan Osolnik, ki se je ob kon-cu zborovanja sestal tudi z novim glav-nim odborom.

Ancient Remains Uncovered

Jack Ruona (left), power-shovel operator, and Frank Malevec, rancher, both of Port Angeles, Wash., examine a pelvic bone and 79-inch ivory tusk they uncovered while excavating for a reservoir on Malevec's ranch. The find stirred speculation that prehistoric mastodons might once have roamed the region.

Spomin na ameriška leta:
povratnik iz ZDA Frank Milavec, ki kljub visokim letom (93) z veseljem obiskuje kraje in sorodnike v stari domovini, nam je pred kratkim prinesel tudi izrezek iz lokalnega lista *The Denver Post*, ki je poročal o zanimivi najdbi na Milavčevem posestvu (objavljeno 23. aprila 1950). Na ranču Franka Milavca v Port Angelesu, Wash., so namreč izkopali orjaški okel in dele okostja prazgodovinskega mamuta (mastodonta). Rojak Milavec je upravičeno ponosen na pomembno odkritje, pri katerem je sodeloval.

AVSTRALIJA

Slovenska lovska zveza

Lovske sekcije, ki delujejo v okviru vrste slovenskih društev v Avstraliji so

Ivan Dolenc:

VEČER NA PRERIJI

Dolge ceste in široke ulice vodijo na vseh koncih v ožgano prerijo. Pokriva jih gost poletni prah: rdeč je ponekod ko večerno sonce, črn je drugje ko zemlja onstran majhnega mesta.

V pusti pivnici »Pacifika« kričijo utrujeni Indijanci. Črnolasa dekleta in prezgodaj ovele žene slonijo po zapuščenih pročeljih trgovin in uradov. Z bosimi nogami drezajo v cestni prah: kdo jim kupi slane kikrikije in pivo?

Pri večno zamišljenem Kitajcu Čanu tiho sedijo trije priseljenci. Vsak ima svoj jezik, vsak je iz druge dežele Evrope. Odsotno srebajo belo kanadsko kavo, med tem ko glasna električna pahljača, ki se brezplačno vrti pod stropom restavracije, hladi njih vroče želje po tovariški družini in domu.

Čez leseni most Assiniboine se poskočno vali v mesto glasna ukrajinska pesem: vrata odpira v spet drugačen svet.

Še prerijska trava se vedno znova zgane in zašumi v vzhičenem dotiku s sijem nizkega severnega neba Manitobe.

Samo angleška Kanada uspešnikov brezčutno ždi prav po viktorijansko v svojih pisano opleskanih vilah z visokimi ograjami in hudimi psi na verigi – daleč stran od kletvic Indijancev, daleč od skritih spominov Kitajca Čana, daleč od nemogočih želja priseljenih »tujcev«, daleč od vroče pesmi o Tarasu in Katji...

Pa je vendar nad vsemi temi smešno ločenimi svetovi en sam Veliki voz – z obetajočimi zvezdami za vse, ki nocoj objamejo njih nežni blišč.

NEKAJ SE BO ZGODILO

Nekaj se bo zgodilo, se je tolažil Š. K. v hotelski sobi. Poznojesensko

jutro še ni pogledalo skozi okno na njegova dva kovčka, na omaro in umivalnik.

V daljavi je zateglo zapiskal vlak. Za njim se je prestrašeno oglasil klic divjih gosi.

Pod Š-jevo roko se je obrnila žena in zavzdihnila, kot bi jo tiščale grde sanje. Otroka sta še vedno trdno spala v somraku pod zavesami.

Danes bo prišlo pismo iz Winnipega!... V njem bodo štiri železniške vozovnice!...

Budnega popotnika je hudo bolel zob. Skremžil je svoj zaskrbljeni obraz in si neslišno prižgal cigareto.

Tri tedne že takole sedi v tej tesni sobi sredi prerije in čaka na priložnostno delo in zaslužek.

Žena je brez svojega ognjišča. Otroka ne jesta več brez joka ne kanadske ne kitajske hrane.

On pa ima v žepu samo še restavracijske listke za zajtrk, kosilo in večerjo, a nobenega dolarja več.

Nič se ne bo zgodilo, je pljunil Jack Brown pred vrata svoje nizke kolibice iz pločevine in lepenke; nič se ne bo zgodilo samo od sebe!

Ogledal si je zrcalno čist led pod svojimi severnjaškimi škornji in se v hipu ves predramil.

Nebo nad njim je bilo sivo in nizko povešeno. Napeto je bilo kot lok, pripravljen za svojo puščico.

Po stari indijanski navadi je z odprtimi usti zajel duh po svežem snegu. Potem je naglo zgrabil za sekiro in razčesnil leseni zaboj, ki mu je rabil vsak dan za mizo.

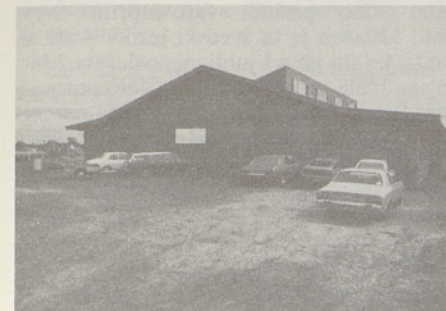
Dolge deščice je z zarjavlimi žebli spretno zabil prek edinega okna, ki je brez koščka stekla zijalo v snežno napoved.

S preostanki lesa si je potem v preluknjanem somraku zanetil ogenj v pečici in pristavil čajno vodo od večeraj, da se pogreje.

Pregled izseljevanja Slovencev v Avstralijo

Izseljevanje Slovencev v Avstralijo ni bilo nikoli kontrolirano s strani jugoslovanske in avstralske vlade. Tudi popis avstralskega prebivalstva iz leta 1981 ne vključuje podatkov o nacio-

nalni pripadnosti imigrantov. Zato ne obstajajo natančni številčni podatki o slovenskih izseljencih in o letih njihovega izseljevanja in so vse številke le približne. Izjema so podatki povratnikov, ki so natančno opredeljeni. Vse ostale informacije, ki se nanašajo na jugoslovansko emigracijo v Avstralijo, sem našla v omenjeni literaturi, različnih virih in arhivih.

Zunanost novega doma Slovenskega (primorskega) socialnega kluba Jadran v Melbournu

Slovenci so se priseljevali v Avstralijo predvsem po drugi svetovni vojni in jih zato lahko označimo kot mlado migracijo. Vzroki izseljevanja so bili ekonomskega, političnega in avanturističnega značaja, nekaj povratnikov iz preučevane skupine informatorjev pa je odšlo v tujino tudi zaradi poroke. Prvi Slovenci s Primorske naj bi prišli v Avstralijo okoli leta 1918. S tega področja se je izseljevanje povečalo od leta 1924 dalje, ko je v Italiji zavladal fašizem. Primorci so prihajali v Avstralijo z italijanskimi potnimi listi (zato v nobeni statistiki ne nastopajo

Pogled v bogato okrašeno Jadranovo dvorano med proslavo 10-letnice društva

kot Slovenci). Potovali so z italijanskimi ladjami iz Genove in Trsta. Potovanje je trajalo petinsedemdeset dni. Zaposlili so se v rudnikih zlata in premoga.

Med drugo svetovno vojno je bilo doseljevanje v Avstralijo na splošno zelo zmanjšano. Leta 1946 in 1947, po koncu vojne, se je dva tisoč Jugoslovancev vrnilo v domovino. Vračali so se z ladjama Partizanka in Radnik. Med njimi je bilo tudi nekaj Slovencev (gozdnih delavcev, rudarjev, pristaniških delavcev, strižачev ovac, sekačev sladkornega trsa, ribičev).

Leta 1947 in '48 sta odšli prvi večji skupini Slovencev v Avstralijo; to je bila politična in ekonomska emigracija.

Zaradi novega ekonomskega položaja, sprejetja reformnih ukrepov in uvajanja sistema sodobnega gospodarjenja, hitrega razvoja industrije in zaostajanja kmetijstva se je v letih 1950–1960 povečala brezposelnost. Hitra urbanizacija je povzročila izseljevanje slovenskih malih kmetov iz perifernih področij Slovenije. V letih 1950–1960 se je v Avstralijo izselilo največ Slovencev. V tem času so Avstralci začeli graditi velik kompleks hidrocentral, imenovan »Snowy Mountains«. Poleg tamkajšnje zaposlitve so si Slovenci poiskali delo v komunalnih in gradbenih storitvah, v gradnji železnic in v tovarnah. Avstralija je v tem času potrebovala nekvalificirano delovno silo.

Zaradi slabega materialnega položaja je večina Slovencev najprej ilegalno emigrirala v Italijo ali Avstrijo, kjer so kot begunci dobili status imigranta. Potovali so z mednarodno organizacijo za begunce IRO (International Refugees Organization), ki jim je plačala potovanje z ladjo. V zamenjavo so morali po prihodu v Avstralijo dve leti delati na delovnem mestu, ki jim ga je dodelila avstralska vlada. Postopna materialna osamosvojitev jim je prinesla lastne materialne dobrine (hiša, avto...), po katerih se uvrščajo v nižji in srednji sloj avstralske družbe. Ko ni bilo več boja za eksistenco, so začeli zahajati v slovenske cerkve in društva, katerih namen je ohranjati slovenske tradicije. (odlomek iz razprave o Slovencih v Avstraliji, ki jo je pripravila Breda Čebulj)

Zgornji sliki bi lahko dali naslov samo – »Presenečenje pod Himalajo«, vendar pa fotografija brez dvoma zasluži malo več besed.

Predstavlja namreč avstralskega Slovenca Lexa Čušina iz Geelonga, ki je leta 1930 s skupino avstralskih kolegov in prijateljev križaril pod himalajskimi vrhovi. Pred hišo v neki vasi so mimogrede odkrili »ostanke« slovenske himalajske odprave, ki se jih je seveda najbolj razveselil Lex in takrat je nastal tudi pričujoči spominski posnetek. Tudi to odseva tesne vezi z domovino staršev.

ŠVEDSKA

Slovenska rojaka na Švedskem Jelka Karlin in Zvonko Bencek, člana SKD Lipa v Landskroni, v narodnih nošah, ki jih je temu društvu podarila prijateljska občina Ljubljana–Bežigrad

Veronika

Veronika je prišla z dela bolj zmučena kot ponavadi. Šla je preko travnikov po ozki stezi in dvakrat jo je prisilila slabost, da je morala sesti v bohotno travnato blazino. V prsih jo je stiskalo, bolečina ji je segala do grla – od tod na teme in v čelo. »Moram hitro domov,« ji je kljuvalo po možganih. »Mati čakajo... na polje se mudi.« Čeprav je pripekalo poletno sonce, jo je zmrzilo, postala je hudo utrujena. Samo legla bi in zaspala: Kje pa: S silo se je premagala in se napotila proti stari hiši pod Golovcem. »Kako bom le zmogla stopnice« – jo je skrbelo. Izgleda, da se je mali v njej prebudil, živahno se je uprl v steno trebuha. Mehanično je šla s slastjo preko sebe – počasi je začela kopneti njena slabost. Bila je srečna mati, Milanov in njen otrok bo prišel na svet – že dolgo ljubljani in pričakovani. Oba se ga veselita – Milan je tako ročen, kako lepo zibelko je naredil: Pravo kmečko zibelko, ki čaka – prevlečena z mehko tkanino. Malo jo je zaskrbelo, kako se bodo trije stiskali v tisti mansardni sobici pri njegovi materi...

Sem izza hleva je prišla Gorjakova. »Malo si pozna, kaj pa je,« jo je ošinila. »Oh, nič, samo malo slabo mi je bilo...« »Ja, nič čudnega, zdaj si že blizu! A če le moreš, pridi dol! Kar narediš, je boljše kot nič!« Veroniki je postalo tesno, zajokala bi. »Mati, malo bi se vlegla.« »No ja, pridi najprej jest, pa ti bo odleglo.« Kako je zapekla ta taščina zahtevnost, skoraj neuvidevnost! Zlomka, da ni stanovanja! Vso Ljubljano sva pretaknila, dobrodošel je bil vsak namig znancev, dala sva posredovalcu že lepe tisočake – pa nič. Gnev se ji je dvigal: »Kako naju je odpravila tista gospa na Vodnikovi: Seveda imam sedem sob, a to nikomur nič mar. Ne maram tujcev v hiši!«...

»Moral bi biti bolj pridna,« si je očitala. Da bi le Milan že prišel: Nemirno je opazovala na avtobusno postajo, ki je bila blizu. Prihajali so in odhajali, a brez njega. Zgrabil jo je strah, da se mu ni kaj zgodilo. Zadnji čas je bilo več nesreč v Litostroju – in on je delal v nevarnem oddelku. Križ božji!

»Začula je majave korake po stopnicah. Vstopil je z motnim pogledom, v roki je imel kuverto nenavadne oblike.

»Toda Milan, si obljubil ali nisi, da ne boš več pil? Ga imaš pošteno pod kapo, kaj?« Šlo ji je na jok.

»Rduš! Kaj se pa cmeriš? Nisem pil za svoje,« je dejal mehkeje.

»Kumrov Slavc je imel rojstni dan, pa nas je povabil.«

»Ni dobro za tvoja jetra... ne greši!«

Kakor da je preslišal opozorilo »Poglejva, kaj piše Mravljakov France. Vem da je njegova pisava.«

»Dela je sedaj še kar dosti, tujce še vedno sprejemajo, posebno če so doma v kaki stroki. Stanovanje dobiš takoj, služba je, prilagam garancijsko pismo. Samo čimprej se odpravita, lahko prideta kar oba. Naše mesto je bolj majhno, leži ob morju in je kar prijetno. Sploh ni tako mrzlo, kot bi človek mislil – je nekaj takega kot pri nas. Stanovanja še gotovo nista dobila – ni da bi človek čakal. Tu nas je že kakih petnajst slovenskih družin. Včasih se kje najdemo in izmenjamo izkušnje. Mogoče bomo ustanovili slovensko društvo. Vidita, to bi bilo nekaj tudi za VAJU. Gora pa ni, a se počasi navadiš. Ko se naučita jezika, vama ne bo tako hudo. Midva z Anko bova storila vse, da vama ne bo pretežko. Javita čimprej!«

V Veroniki je nekaj vrelo. »Za Milana bi bilo kar dobro, tam na Švedskem ni pijače,« sem čula. »Taka pa vendar ne bi mogla na pot, kaj pa misliš? In naša mati – ti je še kaj do tvoje matere?« Milan jo je začudeno pogledal: »Da se bojiš poti, razumem, a da ti je toliko do matere – ne pozabi, koliko grenkih ur sva že imela. Tri leta čakava na priliko, da bi v redu stanovala – imela svoje gospodinjstvo – samo-svoja bova!« Primaknil se je bliže in ji položil roko na telo. »Oprosti no, da sem pil! A to-le me je stregnilo. Sreča, da nimava dolgov, za pot imava v banki. Ne bo ovire.« Šepnil ji je, pri tem jo je malo cmoknil na uho: »Grev! Dopust vzamem in vse pripravim. Zaposrim za potni list« –

»No, da bi dobila stanovanje tu v mestu, skoraj ne upam več.« Bodo pač morali ostali tvoji malo pogledati na mamo in ji priskočiti na pomoč. Ali se pa odloči, da da hišo Petru čez – on bi rad.«

Milan je zažarel: »Če kmalu uredim, prideva gor še pred tvojim časom. Lažje bi bilo potovati tako kot z dojenčkom – ali bi zmogla?« »Mislim, da bi.« Obrisala si je potno čelo in se vdano, ljubeče zrak vanj. Bilo je vroče kod v peklu.

Čez štirinajst dni sta se odpeljala, polna nad, močna v medsebojni ljubezni, ki se je zdela stalna, dokončna.

Ko sta se bližala severni meji, jima je rezala srce bol slovesa – slovesa od domovine. »Nikoli prej nisem mislila, da bi šla na tuje za kruhom,« si je Veronika očitala, joče dejala. Poslavljal se je od prelepih planin, od svoje mladosti, od domovine... V sebi je ponavljala »Dumo« – saj jo je doma v Ajdovščini z zanosom recitirala... Čul sem, kako je zvenelo moje srce:

Sveta si zemlja in blagor mu, komur plodiš... hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti... Ljubil sem jo... Dve debeli solzi sta ji zdrknili po licu. Začutila je, kako jo ljubi, to zemljo, od katere se ločuje. Kakor v uteho in potešitev vesti si je dejala: »Saj ne za dolgo, le za nekaj let, da privarčujemo za domek...« Dolg pogled Milanu: »Kajne, da se bomo vrnili, ko bo mogoče?« »Ne veš, kaj še prinese življenje. Oba veva za najin cilj.«

Počasi sta se izgubljala v načrtovanju bodočnosti. Malo strah ju je bilo tuje dežele, toliko opisanih »vase zaprtih« Švedov; »Blazen je ta švedski jezik« – sta si rekla, ko sta jih v Ljubljani poslušala. Malo sta znala nemško, to je lajšalo potovanje. Veronika je vožnjo kar v redu prenašala. Ko sta se odcepila od evropske celine, ji je spet postalo tako bridko pri duši, da bi najraje zajokala. Milan ji je stisnil roko, tudi njemu ni bilo vseeno. »Pridne ljudi povsod cenijo – in poštena sva tudi, to pa na Švedskem nekaj velja« – jo je pomiril.

V Hälsingborgu ju je že pričakoval Mravljakov Franček. Zaželel jima je pri-srčno dobrodoščilo, pomagal spraviti prtljago v avto in ju odpeljal proti severu v vijoličasti mrak. Polja so valovila v zorečem žitu. »Naša gosta sta, dokler ne uredimo drugače.«

Živahna črnolasa Mravljakova Anka jima je pripravi la božansko večerjo. Pozvonil je telefon. Franček se je pogovarjal z nekom po švedsko. »Kristus, kak jezik! Tega se ne bova nikoli naučila, jaz že ne...« Franček se je prešerno nasmej al: »Tudi nama se je zdel nemogoč. No ja, malo se bo že treba učiti.«

Mlada mati se je naenkrat ustrašila: »Kako bo v bolnici? Nič ne bom razumela, oni pa mene ne.« »Dobila boš slovenskega tolmača, nič se ne boj!« Srh jo je spreletel: »Moškega? Ne! To pa ne!« Prirojena sramežljivost je planila na dan. Anka jo je pomirila: »Ne, naša je, ena izkušena pri-jazna Slovenka.«

Čez nekaj dni sta dobila nakazano lepo trosobno stanovanje, dobila sta potreben kredit za nabavo najnujnejšega. Milan je odšel takoj na delo in imel je srečo, da je delal s prijaznim Prekmurcem, ki mu je vse razložil. Sodelavci Švedi so bili prav dobri z njim in bili so pridni delavci. Bilo je leto 1971. Vselila sta se v stanovanje v stolpnici. Sosed, ki sta jih srečevala, so jima komajda odzdravili. »Taka je tu nava-da – ljudje lahko živijo eden ob drugem po več let, a se ne poznajo med seboj,« je pojasnila Anka. »Tudi če bi znala jezik, si jih ne bi upala prositi za kako pomoč,« je pomislila Veronika in tesnoba je sklenila obroč okrog nje. – Komaj sta z Milanom za silo postorila, so prišli nad mlado mater porodni krči. Z rešilcem so jo odpeljali v bolnišnico – na oddelek »Bäby«. K sreči je bila Slovenka – tolmač kmalu pri roki – vse se je dobro izteklo. Otroček – fantek – je bil »najlepše dete na svetu« za obe družini. Tisto noč je bil Milan v službi, s Frančkom sta pridrvela k njej že zgodaj zjutraj s šopkom gladiol iz Ankinega vrta. Toplo je poljubil mladi oče svoje dete, ga dolgo gledal s solznimi očmi. Gladiol je mater po laseh in ji brisal pot s čela. »Doma sem postoril, kar sem mogel. Škoda, da je zibika ostala v Ljubljani« – je pletel misli, presrečen je bil. Anka je bila naplet-la in nakvačkala lepe garniture – bila sta

načemu krstna botra. Mravljakova je zdaj zdalečo še bolj gristi, da ne bosta mogla biti deležna take sreče – s Frančkom je bilo nekaj narobe – so rekli. Da, pestovati svojega sina... mu je šlo skozi možgane.

Čas je tekel naprej. Gorjakova sta bila na višku sreče. Veronika se je kar pomladila. Nikoli prej ni kdovekaj dala nase, zdaj si je pa uredila obrvi, nekoliko osenčila oči, ki so imele poseben sijaj. Bile so lepe rjave, rjavi in rahlo valoviti so bili njeni lasje. Marsikateri moški je vrgel radovedne oči za njo – a ona kot vsega tega ni opazila.

Začuda niti Milan ni opazil kake posebne spremembe, vsaj omenil tega ni nikoli. Vseeno mu je bilo, kako izgleda njegova žena. Sicer pa se ji je približal samo ponoči, ko si jo je zazelel. Podnevi je bil vedno redkeje doma. Če pa je bil, se je držal ob posteljici Milančka, ga ujčkal in previl, če je bilo treba. Drugače je prepuščal vsa dela v hiši le ženi. Rad je ždel ob televizorju, prebiral naše časopise, pomalem srkal kako močno pijačo iz zelenke. K mizi je sedal brez pravega teka in je rad pogodrnjal, da se pri hiši preveč skopari. V posebni trgovini »Systembolaget« si je nabavljaval dovolj močnih pijač, da je bilo vedno kaj na zalogi. Veronika je z nemirno opazovala, kako se vračajo stare razzvede v hišo. Tudi kadil je več. Te razzvede so pa na švedskem nekaj zelo dragega. Včasih ga je zalotila, da je sedel dolgo dolgo tiho ob ugaslem televizorju in nekaj tuhtal. Njej pa skoroda ni odgovoril. Nekoga večera, ko je divje tulilo okrog voglov stolpnice, se je brez besede pognal ven v zimsko burjo, razoglav in brez plašča. Dolgo ga ni bilo domov. Veronika se je kesala, da je bila zadnji čas malo groba z njim – nič ji ni bilo od njega. Ni marala, da bi spal z njo, upiral se ji je.

Ni več tako pogosto mislila na svoj bodoči domek v Sloveniji – ni si upala več sanjati. Ona je sicer še vedno varčevala, on je pa pogosto vzel iz kupčka po več sto kron. Mlada žena je vedela, kam je šel ta denar. V srcu je čutila pogostoma praznino, kopicili so se v njej čudni dvomi in porazna spoznanja. Imela sta stanovanje, ljubkega otroka, službo in razmeroma lepe dohodke, imela sta vedno več znancev – in vendar se je počutila vedno bolj nesrečno. Razjedalo jo je hrepenenje po domačih v Ajdovščini, po Nanosu, po tisti lepi dolini, po prijateljih. Preostajalo ji je časa, da je mislila na vse. Kako so se osipale sanje njene mladosti! Včasih je poklicala Anko in se ji malo potožila – in prijateljica jo je skušala razumeti. Potolažila jo je, da je Milan morda le trenutno tak – mogoče ga grize kaj, o čemer ne govori z nikomer... da bo poskušala vplivati nanj, je obljubila. In nikoli ni pozabila vprašati kaj o otroku. Zvedela je, da je lahko Veronika bolj mirna – da njen mož ne hodi h kaki ženski, ampak da kvarta pri prijateljih in znancih. Malo si je oddahnila in sklenila, da bo bolj dobra z njim – potrudila se bo – že zaradi otroka. Hodili so v večerni tečaj švedščine. Onadva in še dva para slovenskih družin – z Dolenjske so bili doma. Nekoliko je Veronika že napredovala – s prirodno inteligenco je obvladovala snov, Milanu je šlo bolj trdo. Pogosto ga je zalotila, kako se je nasmihal drobni Ljubljanki Rozi na njegovi levici. Stanovala je v isti stavbi

– nekaj števil naprej. Izmenjavala sta si čudno tople poglede.

Ko so odhajali iz mesta proti novemu naselju, se je Milan opravičil družbi: »K prijatelju skočim po »Delo« – da vidimo, kaj je novega pri nas.« Pa hitro pridi, pozno je že!« »Bom – ne bodi tečna!« Bilo ji je nerodno zaradi drugih – tudi zaradi Roze. Na mah jo je mrzlo spreletelo: »Spremenil se je, zelo spremenil.« Pa jo je prevzela misel: »Mar se nisem spremenila tudi jaz?«

Ni bilo več tistih drobnih medsebojnih pozornosti, ki plemenitijo razmerja med možmi in ženami. Jemal si jo je, ker je pač imel pravico do nje, brez nežnosti, brez božanja in toplih besed – kakor je to doživljala nekoč – pred leti. Videla je, kako je bil večno nezadovoljen. Ni mu bilo več niti do tega, da bi peljal sina na sprehod – ni rezljal lepih okvirov, kakor je to delal v Ljubljani v zimskem času – orodja se skoro ni dotaknil. Včasih so se popeljali s Frančkom k obali in opazovali igro morskih valov. Mali je kričal od veselja, opazoval galebje jate in poslušal njih krik. Milan je hodil po peščenasti preprogi kakor tujec, le Anka in Veronika sta se zapletali v živahen pogovor. Tu in tam so se odpeljali v valovito gozdnoto pokrajino, vedno v nova, zanimiva okolja. Nabirali so brusnice in gobe. Vozili so se k jezerom, na katerih so ugašali zadnji lokvanji. V njih so se jasno zrcalile žolte in zelene in rjave zaplate v vsej jesenski skladnosti. Milančkove plave očke so se razživele, ko so šle za letom ptic in se ustavile na razgibanih vejah in vrhovih dreves. Veronika je poskušala iztrgati moža iz zaptosti: »Poglej, kake brusnice!« On pa, kakor da je ne čuje – rdeče jagode je nabiral brez posebnega navdušenja. »Saj bo že dosti – gremo!« Ko sta malo zaostala na gozdni poti, ga je nežno prijala za roko: »Povej vendar, kaj te muči! Da nisi morda bolan?« »Nič mi ni – res ne! Ja, žejen sem.« Žena je vedela, da ni žejen vode. Še predno je legel na pokrajino jesenski mrak, so se ustavili pri Frančkovih. Anka je lepo pogrnila mizo in postavila pred prijatelja močno pivo, kozarec slivovke in nalila črno kavo, poskrbelo je za prigrizek. Tu in tam je imela že na koncu jezika, da bi Veroniki povedala javno skrivnost. A se je le premagovala: »Mogoče pa ni res,« se je tolažila.

Otrok nikakor ni hotel zaspati pri Frančkovih, zato je prijatelj odpeljal Veroniko in malega domov; Milan je pa še ostal, vrgli so karte. Po kuhinji se je vil cigaretni dim in silil na bruhanje. »Madonca, nehajta že kaditi! Saj bi človek umrl od tega zraka!« je bruhalo iz nevoljne Anke. Franček jo je pogledal izpod čela: »Ma si nemogoča! Kaj pa imaš od življenja: če kaj poješ in popiješ, če kadiš, če se do sitega naljubiš...« Anka mu je vrgla jezen pogled, ki ni obetal nič dobrega. Milan je naenkrat uvidel, da tudi pri prijatelju ne ližejo samo medu. Vstal je in je odpravljal. »V nedeljo se pa dobimo pri Janku. Milan, ustanovili bomo slovensko – naše društvo.« »Kako, saj smo praznih rok.« »Smo ali nismo? Vse še bo, če bomo le hoteli.« Shajali se bomo zdaj pri tem, zdaj pri onem, dokler nam Švedi ne bodo dali lastnih prostorov. Le pridi, kolega! Boš videl, bo čisto drugo življenje tudi za nas. Peli bomo, igrali šah, domino, zaplesali, naba-

vili slovenske knjige...« »Pa misliš, da bodo prihajali?« – je podvomil Milan. »Bodo, seveda bodo. Saj moraš priznati, da človek takole na tujem nekaj pogreša!« Milan je imel sicer že težko glavo, a mu je živahno pritrdil: »Prav, pridem. Če Veronika ne bi mogla zaradi otroka...« »Lahko ga prinese s seboj,« ga je ošinil Franček, ki je razumel Milanovo tiho upanje: Roza –. »Le pripelji ženko s seboj!« mu je skoro zapovedal.

Tisto noč je Milan potrkal na Rozina vrata. Odprla mu je – vsa prevzeta in rahlo začudena – dosedanji topli pogledi so pomagali zoreti novo razmerje. Skoraj brez besed sta se vrgla v objem in se potem ljubkovala dolgo, dolgo. Vzel si jo je strastno in divje, kakor da že leta ne bi imel ženske. Ona ga je doživljala nebrzdano in ko je odhajal domov, mu je stisnila v roko ključ: »Še pridi!«

Od takrat je poteklo dobro leto. Milan je bil doma kratkobeseden, niti za otroka se ni dosti menil. Če je le mogel, je zginil z doma. Včasih je rekel, da ga rabijo v slovenskem društvu, včasih je šel »na karte« – ali pa sploh ni rekel nič, ko je odhajal. Vračal se je natrkan, da se ni niti sčel niti sezul, ko se je zvalil na kavč v kuhinji. Ječal je in močno smrčal. V Veroniki je ugašal ogenj ljubezni. Z Anko sta radi odhajali v društvene prostore, srečavali sta se tam z drugimi Slovenkami in sklepali so, kako bi privikrat praznovati skupaj silvestrovo. Obe sta bili pripravljeni, da bi kaj dobrega spekli – pa zapeli bi. Obe sta bili kakor prerajeni ob misli na to novo leto.

Silvestrovo je bilo nekaj nepopisno prijetnega. V očeh so blestele ljudem solze, ko so skupno zapeli:

»Kjer so me zibali, mamica moja
in prepevali haji hajooo.«

Harmonikar je kar naprej vlekel mehe in pozabljene, stare domače viže so plavale po mali dvorani. Vsi so se ga rahlo nacukali, ko je šlo proti polnoči. Milan se je sicer držal blizu žene, ko se je leto poslavljalo. Celo poljubil jo je. Prav blizu je bila tudi razigrana Roza. Nekajkrat jo je ošinila Veronika s sumljivim pogledom, ona pa nič. Ko da se ni nikoli pregrešila nad njo.

Ob povratku domov sta se spustili Veronika in Anka v zaupen pogovor: »Se mi zdi, da med vama ni vse kot bi moralo biti.«

»Ni, seveda ni. Nima me več rad. Že mesece spi v kuhinji. Kar na kavč se poč! Včasih se kesam, zakaj sem odšla v svet...«

Milan se je vedno bolj odtujeval domu, ženi – celo prijateljem. Bal se je njihovih prikritih občutkov, da bi ga radi poštno vzeli v roke. Ljudem se je Veronika smilila, postajala je bleda in najraje je bila doma. Franček mu je dejal: »To nikamor ne vodi. Divjaš za to... ni besede zanj. Kdor je hotel, je že spal z njo.« Milan bi ga bil najraje mahnil, pa ga ni. »Rad jo imam, ločil se bom...« Prijatelj je uvidel, da je prepozno. Za hip mu je bilo žal, da jima je pomagal na švedsko.

Na vigrad sta se ločila. Milanček je dobil švedskega očeta Görana. Veronika se vživljala v švedsko družbo, v novi dom, kjer se govori le švedsko. Milana ne pozna več, v društvu prihaja poredkoma in brez tistega nekdanjega navdušenja.

Marija Hriberšek, Švedska

Solveigina pesem

Petdeset let je dopolnil slovenski pisatelj **PAVLE ZIDAR** in petdeset knjig šteje njegova dosedanja slovestvena žetev. Prva knjiga je signirana z letnico 1955, zadnja pa z letnico 1982.

Ni ga zlepa med slovenskimi pisatelji, ki bi se lahko primerjal z Zidarjevo energijo, voljo, vztrajnostjo, ki bi tako garaško in zagrizeno izpovedoval svoj svet, ga oblikoval in z umetniško besedo razkrival svoja spoznanja, svojo vero, dvome, svoj zanos in razočaranja.

Zidarjeva petdeseta knjiga, roman **SOLVEIGINA PESEM**, sodi med njegova izpovedna besedila, med dela, ki jim zgodba služi predvsem za okvir pisateljevega razmišljanja, za njegovo moralno opredelitev do sveta in trenutnih problemov. Avtor se je v romanu naslonil na stari mit o Solveig in Olafu, ki simbolizirata ljubezen in smrt. V zasnovano pripoved je vključil razmišljanje o ljubezni, ki ji ni do pollaščenja in vztraja prek groba. Pripoved je zgradil kot zgodbo o pisanju zgodbe in vanjo nasul poleg pripovednih drobcov tudi razmišljanja, komentarje in izseke iz življenja.

Za to Zidarjevo knjigo, ki je izšla pri Cankarjevi založbi v Ljubljani in jo je opremil Franc Vozelj, zatrjujejo literarni kritiki, da gre za »pretresljiv in avtentičen glas Zidarjevega duhovnega sveta«.

Iz nje objavljamo del sklepnega poglavja, ki kar najbolje ponazarja avtorjevo misel.

Ampak zakaj veš ti to, sem vprašal, zakaj tega ni vedela tvoja in moja mama: zakaj smo toliko nesmiselno pretrpeli drug ob drugem.

Bila sva kakor noč, vroča, ihtava poletna noč.

Motiš se, je odločno odkimala, samo v tej pekleni muki žalostnih preprirov je zagotovljena tvoja človeška rast; mati je tvoj vrtnar, zapomni si to; tudi preprirov je ljubezen. Toda v trganju od matere ne smeš narediti napake.

Kakšne? sem hlastnil.

Takšne, kakršno je naredil ta sedemnajstletni mladenič tisto noč.

In kakšno je?

Osamosvajanje je bila tista gospodovalnost nad materjo doma, ki mu jo očitajo v

članku kot sprijenost sinov edincev, je nadaljevala Anita.

(Ko mi je to rekla, sem ugotovil, da sem ji moral brati tudi članek.)

Navsezadnje so se vezi med njima toliko narahljale, da se je počutil svobodnega, to so meje, ki so še vse dopustne. Materinska ljubezen pa je slepa, nasprotno pa je čutna, kamor ga je nato zaneslo, preračunljiva; jasno, da je bil svoboden samo za hip, šel je sam le od ene ženske k drugi; torej je bil svoboden le begoten trenutek. Razkošje tega hipa pozna oba. Predvsem se gre tedaj k novi materi po zavetje, ki ga dobiš še v intimnosti z njo. Eros in seks, ki ga je torej našel v obilju, ga je začel osrečevati, kot je mene, ali kot je tebe; osrečeval ga je vse do trenutka, ko je čutna ljubezen izterjala svoj račun v obliki dekletove nosečnosti. Vse do takrat, ko je v stiku z dekletom neboleče dozoroval, ni potreboval svoje matere, od katere se je tako tragično odtrgal. Postopek je znan. Ko pa mu je dekle zaupalo, da je noseča, je prepoznal prozorno igrico svobode ali osamosvajanja, ki te v resnici le na novo zaveže.

Zdaj se bova v mnenju o tem verjetno razhajala: ti boš morda rekel, da je branil svojo svobodo, ko je zahteval od nje, da splavi, grozeč ji celo, da se bo ubil, če tega ne naredi; jaz pa sem mnenja, da je obramba njegove svobode samo izhodišče za zločin. Ko je v postopku osamosvajanja prišel do točke, ko se to dejansko res zgodi, namreč, ko je zaplodil otroka, je preprosto pobegnil nazaj k materi; te napake ne bi smel storiti; v tem je vsa razlaga ali motiv za njegovo grozodejstvo.

Potreboval je torej mamo in ne ljubice, sem rekel.

Ne, hotel je imeti oboje, se je nasmehnila Anita, ko pa je spoznal, da bo moral svoje dekle deliti še z nekom, tega ni mogel prenesti in je hotel tisto, kar je ustvaril v muki in slasti, uničiti. In ker dekle ni pristalo na splav, saj je imelo že oporo pri svoji materi, da bo smela roditi, je uničil še njo skupaj s plodom.

Šel je nazaj k mami, je rekla Anita, vrnil se je kratkoma na izhodišče. Zakaj? Koliko fantov doživi isto! Seveda poskusijo z nagovarjanjem k splavu, če jim ne uspe, ne gredo ubijati, ali pa gredo. Vendar jaz vidim v tem faustovski pustolovščini. Neki dolg je bil s tem poravnani. Kakšen? Ta smrt je prinesla pomirjenje.

Grenki vonj krizantem se je razvil do popolnosti, zdaj sva hodila v oblaku tega vonja in se pogovarjala.

Ugibanja in naklepanja na to temo, zakaj je pobegnil nazaj, je preveč, je rekla z nekoliko nahlajenim glasom, morda je to

naredil zaradi tega, morda zaradi onega, morda gre za tretje, peto, deseto; pri Maku, vem, je bilo čisto ljubosumje; kaj je bilo pri tem pobu, ne bi vedela, morda res samo ljubosumje, vendar prepleteno še s čim.

Poglej, kako tragične poteze ima ta reč v nasprotnem razmerju; moji prijateljici so odkrili novotvorbo na uterusu, mož, otroci, njena mama, vsi so bili vznemirjeni. Prijateljica bi morala takoj na operacijski poseg in vse bi bilo v redu, pa se je ustavilo usodno prav tam, kjer se je pri temu pobu: pri ljubezni. Prijateljica je nenadoma začutila potrebo, da bi svojo mamo, ki ji je bila ne le mama, marveč predvsem služkinja, za čas, ko bo zdoma, vtaknila v kakšen dom, da bi ji zdaj, ko se je izpilila v železju življenja, postregli drugi. Mama pa je zaslutila, da ne gre le za premostitev praznine, kakor so ji želeli vtisniti v pamet, ko bo hčerka v bolnišnici, temveč da se je želé elegantno znebiti tudi za kasneje, ko se bo hčerka vrnila, in da bo morala ostati, kjer bo.

Sodeč po posledicah, ki jih je to prineslo prijateljici, menim, da je starka ravnala prav: mislim, da je nepravilno, ko morajo starši še eno generacijo otrok spraviti gor, vtem ko se mi ubadamo predvsem s sabo.

In tako je tudi tu. Starka se je uprla, da bi kam šla za ta čas. Prav to prerivanje: bo šla, ne bo šla, je trajalo zadosti dolgo, toliko, da je novotvorba razgnala zasevke. Šele zdaj se je pustila starka prepričati. Po mojem jo je prevzela pravična zadostitev, ki se je v tem času izcimila.

Zavpil sem od strahu.

Ja... ja... je rekla Anita. S svojim avtom sem odpeljala starko v dom, zato vem, kako je res, kar pripovedujem. Bila je pomirjena in vdana v to, kar jo je doletelo. Prijateljica, ki naju je spremljala, ji je obljubljala vrnitev, toda mama ni več verjela vanjo. Njen nasmeh mi je razodeval neizmerno bridkost, in v njem je ždel posmeh krutega maščevanja.

Potem so prijateljico operirali, vse se je posrečilo, vse, razen... suma, da so morda z odlaganjem posega metastaze pognale kali smrti na vseh koncih telesa.

Vrnila se je uvela, presunjena in vsa razjedena od dvomov, da jo je rak zasnužil za zmeraj. Šli sva obiskat mamo. Razumela je, da ji hči ne more več streči. Kmalu je umrla.

Prijateljica pa je po njeni smrti vzcvetela. Vstala je v življenje z obema nogama. Obiskovala je Švico, Francijo, Ameriko. Kraje tišine in polne ozona. Vse je kazalo, da se je izvlekla. Skoraj bi lahko rekla, da

zelo prizadela, posebno mater. Ta je po dveh letih začela bolehati za rakom na črevesju, gospodinjit jima je prišla njena sestra, precej mlajša od nje. Ženi ni bilo več pomoči, iz bolnišnice je prišla domov tako rekoč samo umret. In med tem umiranjem sta se sorodnik in ženina sestra spogledala in med njima se je odigrala ljubezen. Molče sta si priznala, da je tako prav, naravno in normalno, saj bo sestra kmalu umrla, življenje pa se mora nadaljevati. Toda zdaj se je zgodilo tisto, česar ni nihče mislil, da se bo: v bolnici se je tumor preprosto posušil, namesto stopanja v smrt je začela žena stopati nazaj v življenje. Zdravniki so onemeli, ko se je njena ljubezen pokazala močnejša od zagotove smrti. Nihče ni vedel, morda niti sama ne, da je to začudujočo spremembo prinesla njena stanovitnost oziroma z druge strani moževa in sestrina prevara.

Nekaj časa so vsi trije živeli skup, nazadnje pa je mlajša z otrokom le morala oditi, ker se je bil rak iz starejše popolnoma umaknil. Ni ga bilo več.

Prej pa je bila na pragu smrti?

Na pragu groba, me je patetično ponovila.

Molče sva zrla v odmišljeni prizor čudovite simbolike, kjer rak izginja v ognjih ljubezni.

Nisem mogel verjeti.

Počasi pa sem to le združil z njenim beganjem za mrtvim, toda zdaj v njej že živim Maksom.

Vprašal sem jo. Anita, ni ti treba povedati, če nočeš, vprašati pa te moram in ni mi lahko, ko te sprašujem po takih rečeh. Ali si potem, ko sta se z Maksom ločila, imela sploh kdaj kakšnega možkega?

Obrobil jo je smehlaj kakor črn šiv, poln ogljene čutnosti.

Na to vprašanje ne boš dobil odgovora, je rekla prijazno.

Ko sem to slišal, sem vedel, da je bilo vse res, kar sva se pogovarjala ta večer: da je rak smrt in da je ljubezen več ko rak, da je bil Maks njen samo zato, ker ga je ljubila, ne pa sovražila.

Ti si bila takrat ko ta deklica, sem rekel, ki jo je nesrečni fant zadavil in obesil, da bi pobegnil nazaj v materino ljubezen, ljubezen, ki jo je pred tem uničil, zato da se je osamosvojil. Zamisli si ga potem, ko se bo vrnil iz aresta.

Šel bo k svoji materi, od katere se je osamosvojil, je odgovorila, tam ne bo nihčevar več; kjer bo kaj, bo tam ... v smrti, tam je poslej vse, kar je: od onod bo prihajal vabeč glas, ki bo vsak dan silnejši, dokler se ne bosta združila v istem bolečem trenutku.

Torej: obesil se bo, sem rekel.

Pokimala mi je; ko da se je smehljala.

V različnih krajih in položajih se naučiš ljubiti, to je vse, kar življenje od tebe zahteva. Eni tako, drugi drugače. Ali: eni se tega nauče v zanki, drugi v raku. Povsod gre za spoznanje, kje je v resnici tvoja ljubezen.

Mojbog, zakaj živimo! sem vrisnil.

Ali ni to lepo! Ko sem begala po Švici z žaro v potovalki, sem mislila, kot ti, da je to polomija, največja, kar je je, toda na vlaku sem spregledala to, kar sem ti rekla prej, ko sem ti izvabila vzklik: samo v različnih položajih se naučimo ljubiti. In začutila sem, da me Maks v žari ljubi. Ko sem to spoznala, sem jo stisnila k sebi in

zajokala. Svojim kravam podobni Švicarji so me gledali začudeno, zakaj se noro premejavam v skali zadoščenja. Niso čutili, da me Maks ljubi.

Položaj, Sámó, samó položaj je pomemben, verjemi mi; od tam potem greje večna ljubezen, tebe in druge.

Prijel sem jo za premrle prste, za stebila njenega nocojšnjega razcveta.

Anita ... sem rekel tiho, Anita ...

Hotel sem odblebetati, da je mati božja, a sem utihnil in jo le še gledal, ker je nisem poznal take.

Rekel sem le: ali ste vse take?

Molče sva se vračala s polja v vas. V meni se je oglasila žalna Griegova Solveigina pesem.

Ugibal sem, iz kakšnega položaja jo prevarantski ljubimec zdaj ljubi, nesrečno dekle.

Harfni vzkliki v meni so pristni, živi, čisti.

Ali se je tudi Solveig vračala od kod z žaro svojega Olafa?

Spregledoval sem vedno bolj in bolj: pomemben je samo položaj, s katerim osvojimo ljubezen.

Nato sva z Anito pozvonila pri njeni hčeri, vnuka sta hlastavo hitela kljukati; ko sta z lunastima obrazkoma zagledala babico, sta se pognala vanjo s kriki, ki trajajo še zdaj, ko to pišem. Le da zdaj nekeje v bližini koljejo tudi prašiča in je okoli mene vse rdeče od krvi, ki jo predstava te boleče usmrtitve vedno sproži v meni.

Presunljivi kriki poslavljanja me napolnjujejo z mislimi, da morda to ni smrt, marveč drži večnosti.

Sam sem v globini kobanskega sveta, zunaj se je spustil sneg, bel kakor podoba Anite ob poslednjih trenutkih pogovora z mano, ko sem ji stiskal premrle prste, ki je prinesel toliko nemira v sodno palačo in v samega mladeniča, pa v pokrajino, ljudi, vame, saj sem moral skozi nič koliko predstav, preden sem mu prišel bliže. Videti sem se moral v obratih, ko so se mi zdeli že davno preživljeni, vendar je bilo vredno: v držah najhujšega ni smrti, kakor sem mislil, marveč ljubezen, ki išče le svoj način, da se obdrži za zmerom.

Prebral sem nekajkrat ta dolgi odstavek, ali odseva bistvo zgodbe. Zunaj je bilo že vse poveščeno od snega in kriki klanja še niso pojenjali.

Da, zadel sem stvar, ker sem ji dal poteze molitve in ne dejanja. Morda je šlo za to P. U-ju v tistem poletnem času v vrtu v pogovoru z mano, in tudi meni, čeprav še nisem vedel, da hočem prav to.

Okoli mene pa je še naprej vse rdeče od svetle prašičje krvi.

se ji je posrečilo samo zato, ker je še pravi čas odpravila mamo.

Znena da pa so se začele motnje, najprej živčne in nato organske. Vrt metastaz je vzcvetel.

Rekel boš mistika. Toda ne; ko sva bili sami, vanjo se je mehko natakala glukoza, se je odsmehnila vame vsa izjedena, čaka joč samo še poslednjega udarca na gong, je tiho rekla z izmučenim glasom: mama. V pogledu so se ji nabrale solze. Izpila sem jih ji s svojim robčkom. Obrnila se je vstran in me ni več hotela videti.

Vidiš, tako je sama prišla do svojega suma, da je pogrešila pri mami.

In to je, če hočeš, druga stran iste groze, ko se nočemo ali ne moremo podeliti še s kom, je dahnila Anita.

Noč je bila sinja. Čeprav brez meseca, so sence nihale kot strune.

V tem ... je bil torej motiv ... sem rekel votlo.

Tvoj prijatelj z Enaustosa, je potegnila iz sebe dolg, vroč glas, mi je všeč, ko je rekel, da bi s tisto materjo, ki se je odrekla sina pred sodiščem, začel proces. Tam, v ljubezni, se začno ti srhljivi motivi; ali je je preveč, ali je je premalo, ali je sploh ni; kdo bi to vedel, koliko je je; ljubezen pa mora biti, in zmeraj je močnejša od smrti, ali pa jo okoliščine naredi, da je. Ko sem ostala brez Maksa, sem se učila tega; morda prav ljubezni ni bilo v meni in sem Maksa izgubila zato, da ga imam zdaj mrtvega, toda živega v meni; ljubljeneja.

Ko je prijateljica nagnila nekoč tako cvetočo lepo glavo proti meni, rekoč s polnimi usti bolečine m-a-m-a, je bilo to zame spoznanje ljubezni in ne smrti.

Ne vem, kdo se mora učiti ljubiti zdaj, nikoli tega ne vemo, mi je vroče zagotavljala Anita.

Prebudila sva drobnega ptička, da je švrcnil globlje v noč.

Pod podplati je drobno hrstljal pesek, morda se je oprijemal podplata in obenem ceste.

Okoli naju je ždela potuhnjena tihota.

Nekje blizu se je razteкала voda z zvoni stekla.

Imata pa rak in ljubezen še druge zasu-ke, je rekla Anita.

Hotel sem ji povedati svojo različico, a je že napolnila svoj glas z močnimi čustvi.

V sorodstvu imamo zdravnika, ki se je poročil s starejšo žensko, imela sta fantka, ki je zbolel v šestem letu in umrl. Sorodnik mu ni posvetil dovolj pozornosti, prepričan je bil, da gre le za preprosto trebušno infekcijo, v resnici pa je šlo za navadno vnetje slepiča, ki se je fantku razlil in je za posledicami tega umrl. Smrt je oba zelo

za mlade

po srcu

Rubriko ureja: MIHA MATĚ
Ilustrirala: IRENA MAJCEN

Predstavljamo vam pisateljico BERTO GOLOBOVO

Pisateljica Berta Golobova se je rodila leta 1932 v Ljubljani, drugače pa ves čas živi v Struževu pri Kranju. V osnovno šolo je pričela hoditi že pred vojno, gimnazijo pa je končala po vojni v Kranju. Nato je končala na ljubljanski filozofski fakulteti slavistiko. Najprej je službovala na nižji gimnaziji, potem pa skoraj polnih petnajst let na osnovni šoli v Preddvoru, nato je bila predavateljica na Pedagoški akademiji in nekaj let vodja pionirske knjižnice v Kranju. Sedaj je kot lektorica zaposlena na RTV Ljubljana.

Pisati je začela že kot profesorica v Preddvoru. Najprej je pisala strokovne sestavke, pozneje pa tudi leposlovne. Objavljala jih je v reviji *Otrok* in družina, v *Pionirskem listu*, *Kurirčku* in tudi v drugih časopisih. Mladi bralci jo poznate zlasti po mnogih spremnih besedah v različnih knjigah za vas.

Doslej je izdala naslednje knjige: *Sovražim vas*, *Drobne zgodbe*, *Znani obrazi*, *Žive besede*, letos pa je izšla njena knjiga *Srce ustvarja*, roka piše, v kateri je opisala srečanja s slovenskimi mladinskimi ustvarjalci.

Zgodbo *Ciganka Helena* smo za vas izbrali iz pisateljčine knjige *Drobne zgodbe*. V njej je pisateljica med drugim opisala nekatere vaše posebnosti in med njimi tudi *Ciganko Heleno*.

Ciganka Helena

Bili smo še majhni, odrasli pa so nas za vsako stvar strašili s cigani. Ti popotni ljudje so res večkrat prišli skozi vas in navadno so se utaborili blizu naše hiše. Nosili so pisane obleke. Možaki so imeli brke in so gledali grdo, ženske pa so bile lepe zaradi gostih črnih las in velikih, kar ogromnih uhanov. A čeprav so bile lepe, se jim otroci nismo upali približati. Okrog njih se je vedno gnetlo polno cigančkov. Vsi so bili raztrgani in umazani. Enega je mama ciganka nosila na hrbtu. Ta je bil najmlajši in sploh še ni mogel hoditi.

V naši hiši so se oglasili vsi cigani, ki so prišli v vas. Ciganka Helena pa je bila od vseh najbolj nenavadna. Bila je bolj velika kot druge ženske, imela je lepše lase, hodila je bolj vzravnano, dišala je po ugasli žerjavi in po tobaku in govorila je tako mehko, kot da bi pela. Upala sem se je skoraj dotakniti in sem vedela, da me ne bo ukradla. Poprosila je za mleko, za kruh in za slanino. Nikoli nam ni ničesar izmaknila, in ko je odhajala, je mami vedno voščila srečo. Drugi cigani so godrnjali. Še danes se mi zdi, da se jih je celo oče nekoliko bal.

Prišla je vojna in vsi cigani so izginiti. Nemci so jih pregnali na vse kraje. Največ pa so jih pobili. Čez dolga leta se je v našo vas vrnila samo Helena. Na glavi je imela veliko pisano ruto. Meni se je zdela, da je iz Indije.

Letos pa je ciganka Helena umrla. Ležala je v skromni rjavi krsti. Nobe ne gube ni imela na obrazu, čeprav je bila stara skoraj devetdeset let. Najbrž zato ne, ker je ljudem privoščila srečo.

Basen

Ogenj in voda

Gospod Ogenj in gospa Voda sta se poročila. Po poroki je bila veselica njima na čast. V veliki dvorani so se

deli gostje pri pogrnenih mizah. Ko je začela igrati godba, so vsi silili na ples. Tudi gospod Ogenj in gospa Voda se zavrtita po dvorani. Kar poljubi Ogenj svojo ženo Vodo. Komaj pa jo poljubi, nekaj zašumi in oba izgineta.

Čudno so se spogledali gostje, zakaj niso vedeli, kako se je to zgodilo. Izginila pa sta zato, ker je Voda ugasnila Ogenj, Ogenj pa je posušil Vodo.

Od tedaj se voda in ogenj sovražita.

Zapisal Henrik Štirm

Miroslav Slana-Miros

Snežakovo veselje

Na vrtu
bel snežak
snežinke
v dlan lovi,
rumen nos ima
od sreče
in čisto
rdeče oči.

Zvečer
ves trd
snežak
veselo zasmrči,
na metli
brle sveče,
prozorne srebrneče,
in kar naprej
sneži:
da otroke
že skrbi,
kako bo
dedek Mraz
z darovi
bredel gaz.

Denar ne osreči človeka

Neki reven kmet je delal metle in jih vozil naprodaj na vsak semenj. Tako je bil vesel, ko se je usedel na vozu na metle, da je zmeraj pel in vriskal.

Neki gospod ga je vselej videl in si je mislil:

»Moj bog, ta revni kmet, ki metlice vozi naprodaj, je tako vesel, jaz pa ne, ko imam vendar vsega dovolj in toliko denarja.«

Nekoč pa pokliče kmeta k sebi in ga vpraša:

»No, kmet, kako je to, da ste zmeraj tako veseli? Kadar vas vidim, zmeraj tako lepo prepevate.«

»No, vidite, gospod, jaz se veselim, da bom imel nekaj denarja, ko bom to svojo robo prodal.«

Nato reče gospod kmetu:

Na, tu imate ta lonček in notri je denar.«

In kmet je še vozil metle naprodaj, toda prepeval ni več. Zdaj ga gospod spet opazuje in si misli: kako je to, da zdaj noče peti in je tako tiho?

Gospod pokliče kmeta k sebi in ga vpraša:

»Kako je to, da niste več tako veseli, kot ste bili prej?«

»No, vidite, gospod, ravno zato, ker mi manjka še nekaj do vrha v lončku denarja, ki ste mi ga dali. Pa premišljam noč in dan, kako bi ga pridobil, da bi bil lonček poln.«

Gospod pa mu reče:

»Prinesite lonček nazaj k meni, vam bom jaz napolnil lonček.«

Kmet prinese lonček in misli, da mu ga bo gospod napolnil.

Gospod pa mu je vse nazaj vzel in rekel:

»Imejte rajši svoje veselje kot pa moj denar.«

Zapisal I. Šašelj

Morda še ne veste...

da so bili najstarejši kovanci, ki jim lahko z gotovostjo določimo starost iz elektruma (zlitine srebra in zlata). Skovali so jih v Lidiji v Mali Aziji (zdajšnji Turčiji) za časa kralja Giges (okrog 685–625 pred našim štetjem). Za preproste, neokrašene kitajske novce iz časa dinastije Čou pravijo, da so jih kovali okrog leta 770 pred našim štetjem.

da je bil najtežji kovanec švedski bakreni novc za 10 dalerjev iz leta 1644. Tehtal ni nič več in nič manj kot 19,710 kg. Med plačilnimi sredstvi primitivnih ljudstev je bil najtežji preluknjan kamniti disk ali fe na pacifiškem otoku Japu, ki je meril v premeru do 3,65 m in tehtal 84 kg. S srednje velikim fejem je človek lahko kupil ženo ali 5 m dolg čoln.

Oton Župančič

Uganke

Na zapeček sede,
brez vrêtena prede,
prede venomer,
preje pa – nikjer.

mačka

Dva navzkrižna trama,
dva viseča hrama;
kamor se poganjata,
se pravici klanjata.

tehničar

Kar ujame,
vse posname;
pravo kaže,
vendar laže.

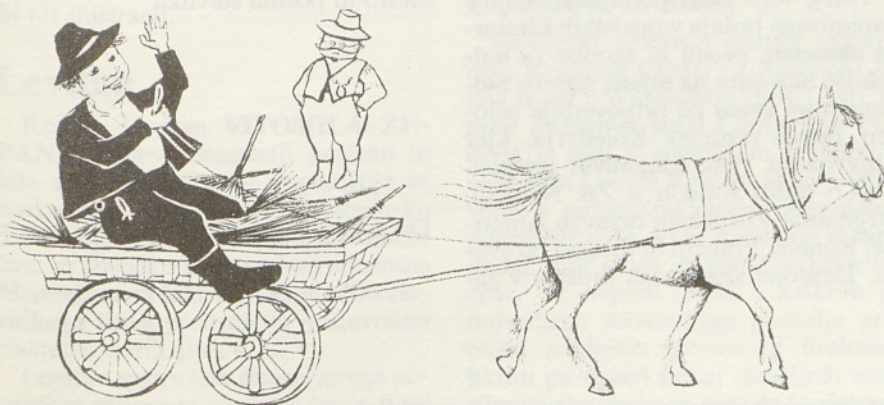
ogledalo

Jaz pravim, da so mejičice,
v mejicah črne ptičice;
čepijo, molčijo,
nas peti učijo.

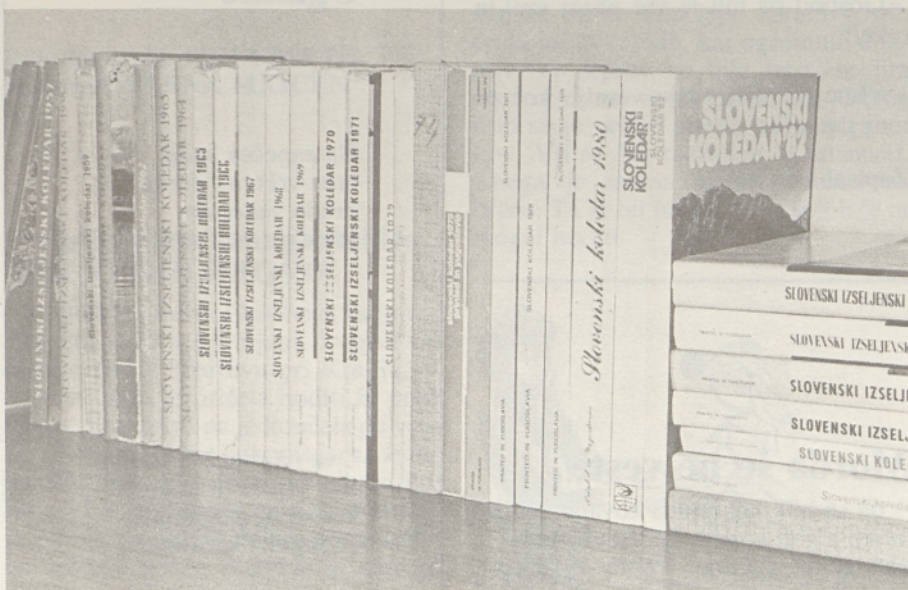
note

Poleti smo revčki,
brez glasa smo pevčki;
čez zimo, čez zimo
na konjih sedimo,
pojêmo, zvonimo.

kraguljčki

Slovenski koledar 1983

»Ta knjiga predstavlja neizmerno duševno bogastvo, saj je v njej za vsakega Slovenca vrsta vrednot, skrivnosti in odkritij. Marsikaj bi mi za večno ostalo v temi, ko bi mi ne prišla v roke ta knjiga...«

Tako nam je lani pisal bralec iz ZR Nemčije in izrekel priznanje knjigi, ki redno izhaja že 30. leto. Ali vam odkrivamo skrivnosti tudi v jubilejnem Slovenskem koledarju za leto 1983? Uredništvo meni, da tudi novi koledar ne bo zaostajal za lanskim. Kot najprivlačnejšo skrivnost naj vam že zdaj razkrijemo, da bo imel novi koledar **toliko privlačnih barvnih fotografij** slovenskih krajev, kot jih ni imel še **nobeden doslej.**

In katere druge skrivnosti smo vam še pripravili:

- seznanjamo vas s slovensko tehnično ustvarjalnostjo
- pišemo o tem, kaj lahko ukrenete, da bi lahko v miru preživljali stara leta v starem kraju
- odkrivamo vam, kdo je bil prvi slovenski znanstvenik svetovnega slovesa

- vodimo vas po slovenskih gradovih
- odkrivamo vam svet neizsanjane lepote
- skupaj z vami okušamo znamenita vina, ki so ovita v pajčevino časa
- pripovedujemo vam, katere kamenine obstajajo le v naši deželi
- slovenski zdravnik vam pripoveduje o skrivnostnem zdravlilu interferon.

Poleg tega vam ponujamo obilico zanimivega branja v razdelkih **Literarni almanah**, pesmi in zgodbe za **najmlajše Slovence na tujem**, samo o **Slovincih po svetu** pa pripoveduje celoten zadnji razdelek Koledarja, kjer objavljamo vrsto zanimivih prispevkov o naših rojakih v ZR Nemčiji, Argentini, Združenih državah Amerike, Kanadi, Franciji in drugod po svetu. Desetine slovenskih društev v za-

hodnoevropskih državah predstavljamo v **Kroniki.**

Cena knjige je 250 dinarjev oziroma enakovrednost v tujih valutah: ZDA 6 dol., Kanada 7 dol., Avstralija 6 dol., Južna Amerika 6 am. dol., Avstrija 90 Asch, Belgija 250 Bfr, Francija 35 FF, Nizozemska 14 Hfl, Italija 7000 lir, ZR Nemčija 13 DM, Švica 12 Sfr, V. Britanija 3 funte, Švedska 32 Škr.

Če želite prejeti Slovenski koledar '83, izpolnite spodnjo **naročilnico**, jo izrežite in v kuverti pošljite na naslov

Slovenska izseljenska matica, 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169 Slovenija – Jugoslavija.

Stalnim naročnikom naročilnice ni treba pošiljati!

Naročam Slovenski koledar '83, ki mi ga pošljite na naslov:

Ime in priimek

Ulica

Mesto in poštna številka

Država

v njem s suverenostjo, mirno, neponovljivo notranjo sproščenostjo.

»Ta knjiga ni napisana v vaše uživanje, bralci,« pravi avtor, »temveč v pouk in opozorilo tistim, ki tolerirajo jetnišnice starega tipa in se ne zavedajo, kakšne oblike zavzema človeška sla po plodnosti, če ji hočeš nadeti verige...«

Levitan je skratka stvarna monografija zapornika, njegovih soobsojencev, zapornišva in zavora, ki ostro, a človeško, pretresljivo in shrljivo pripoveduje brez lažne humanistične patetike o življenju znotraj rešetk. To branje ni nikjer lahko ali kratkočasno, prej trdo in ostro, nemalokrat kar preobloženo, a vseskozi sugestivno. Pisateljeva znana literarna moč prihaja v Levitanu znova z vso značilnostjo do veljave.

Najnovejša knjiga Vitomila Zupana je izšla pri Cankarjevi založbi v Ljubljani, učinkovito pa jo je opremil Cvetko Jeraša.

Kaj mora ženska vedeti o sebi

Knjigo z naslovom **Kaj mora ženska vedeti o sebi** domačega strokovnjaka in avtorja dr. **BOGDANA TEKAVČIČA** je dala Cankarjeva založba v Ljubljani zdaj že šestič na knjižni trg v visoki nakladi 10.000 izvodov. To kaže, da si je knjiga utrla pot med ljudi, da sta avtor in založba dosegla svoj namen. Hkrati pa govori to dejstvo tudi o tem, da se sodobna ženska vse bolj odpira zdravstvenemu prosvetljevanju.

Knjiga dr. Tekavčiča spremlja žensko od rojstva do starosti, podrobno pa so v njej obdelana zlasti poglavja o neplodnosti v zakonu, terapiji obeh partnerjev, klimakteriju in pojavih, ki ga spremljajo v sodobnem času hitrega življenja.

Knjiga je zanesljivo napisan, pregleden in poučen priročnik, ki ga je ilustriral in opremil Savo Sovre, velja pa 470 dinarjev.

Dream Visions – Podobe iz sanj

Slovenski ameriški inštitut (Slovenian Research Center of America), ki ima sedež v Willoughby Hills, Ohio, je pred nedavnim izdal Cankarjeve Podobe iz sanj v angleškem prevodu z naslovom *Dream Visions*. Delo je prevedel v angleščino ploden prevajalec Anton Družina, ki je Podobam iz sanj dodal tudi izbor drugih Cankarjevih črtic, ter napisal uvod, s katerim je največjega slovenskega pisatelja približal angleško govorečim bralcem, hkrati pa opisal nekaj temeljnih značilnosti slovenskega naroda in sloven-

skega jezika ter kulturne ustvarjalnosti.

Anton Družina je bil rojen leta 1900 v Kozjanah in se je priselil v Ameriko leta 1920. Študiral je na University of Chicago, iz angleške književnosti pa je diplomiral na George Washington University. Napisal je vrsto člankov o slovenski književnosti ter slovenski in jugoslovanski zgodovi-

DREAM VISIONS

Ivan Cankar

ni in kulturi, uveljavil pa se je tudi kot prevajalec iz slovenščine v angleščino.

Knjigo *Dream Visions* je opremila in ilustrirala slikarka Lillian Brulc.

Portret ZRN

Zdaj, ko je dogajanje v Zvezni republiki Nemčiji ponovno v središču pozornosti, je še toliko bolj spodbudno seči po knjigi z naslovom **V ZNAMENJU D.** S pomočjo njene bogate vsebine lahko še toliko bolj razumemo zahodnonemški družbeni trenutek.

Zajetna knjiga, ki jo je spisal novinar **ANTON RUPNIK**, bi bila lahko ocenjena tudi kot učbenik za to državo, predvsem tisti del njene burne zgodovine, ki se začne s koncem druge svetovne vojne ko sta se na evropskem zemljevidu pojavili dve Nemčiji. Knjigo bi lahko začeli brati na sredini ali na koncu; pisana je namreč tako, da bralec lahko začne brati samo tisto, kar ga v danem trenutku najbolj zanima.

Knjige ne odlikuje zgolj opisovanje zgodovinskega nastanka zahodnonemške države, institucij ustavno-po-

Jaslice na Slovenskem

Pri Družini v Ljubljani je izšel kulturnozgodovinski in narodopisni oris dr. **NIKA KURETA** z naslovom *Jaslice na Slovenskem*, ki ga je avtor namenil spominu svojega očeta.

Kdo je dr. Niko Kuret? Tržaški rojak, rojen leta 1906. Diplomiral je na ljubljanski univerzi romanistiko, primerjalno književnost in etnografijo z etnologijo, doktoriral in zadnja leta delal v Inštitutu za slovensko narodopisje pri SAZU, za katerega je dal pobudo že leta 1947. Pred tremi leti so ga upokojili kot znanstvenega svetnika SAZU.

Za svoje raziskovalno delo je dr. Niko Kuret prejel številna domača in tuja priznanja.

Kot narodopisec je raziskal in svetu prikazal naše svojevrstne ljudske lutke z Dravskega polja, trenutno piše večjo knjigo o maskah v evropskem in slovenskem merilu, njegova ljubezen do jaslic pa je nekaj posebnega in sega še v otroška leta. Dolguje jo – tako pripoveduje – svojemu očetu in ga spremlja vse življenje. Mimo vsega drugega dela je »zasebno« več kot 40 let ubiral pričevanja, podatke in literaturo o jaslicah. Tako je nazadnje nastala ta knjiga.

Jaslice danes spet zanimajo dušnega pastirja, nič manj pa tudi umetnika, umetnostnega in kulturnega zgodovinarja in v posebni meri narodopisca. Kuretovo delo je prvo te vrste pri nas. Skuša nam osvetliti nastanek pogojev, ki so sploh omogočili rojstvo jaslic ter njihove začetke v evropskem prostoru. Težišče Kuretove študije je seveda pri jaslicah na Slovenskem, na koncu pa spregovori še o naših jaslicah po letu 1945.

Knjiga, ki je izredno lepo opremljena, je še toliko bolj dragocena zavoljo številnih črnobelih in barvnih fotografij ter ilustracij.

Levitan

Roman **LEVITAN** **VITOMILA ZUPANA** – pred desetletji napisan in šele zdaj objavljen – dopolnjuje in zaokrožuje osebno in zgodovinsko pričevanje o našem ranem povojnem času in skupaj z avtorjevima tekstoma *Menuetom za kitaro* in *Komedijo človeškega tkiva* predstavlja svojevrstno pisateljsko trilogijo.

Levitan sega v leta pisateljevega povojnega zavora in obuja ta čas in ljudi

litičnega sistema, političnih strank in sindikatov, federalne ureditve, posameznih zveznih dežel, gospodarstva, problematike tujih delavcev in drugega, ampak jo bogatijo tudi številni odlomki raznih širših citatov, intervjuji, anekdote in ilustracije. Vse to je seveda plod dobrega avtorjevega poznavanja te dežele, ki jo je doživljal kot dopisnik v Bonnu, ki pa ji je že tudi prej posvečal vso pozornost. Knjiga V znamenju D je izšla pri Časopisnem podjetju Delo in Globusu v Zagrebu s spremno besedo Lea Mateša in v opremi Bronislava Fajona.

materinščina

Tudi šola je potrebna

Vemo, da je jezik obstajal, ko še ni bilo šol, in vemo, da tudi jezik omogoča šole.

Jezik, to vsakdanje in obenem tako skrivnostno orodje sporazumevanja in hkrati kresilo umetnostnega snovanja.

Če se zamislimo v preteklost katerega koli jezika, pridemo lahko do časa, ko še ni bilo šol zanj.

Da ne bomo blodili v sivi praznini, bodimo popolnoma stvarni in se ustavimo ob enem od jezikov, seveda slovenščini.

Pri tej ni treba seči ne vem koliko nazaj, komaj poldrugo stoletje, ko se šele pokažejo prve zasnove urejenega poučevanja slovenščine.

In vendar je bila šola slovenščine tudi že poprej, še pred uradno ustanovljenim poukom. Pri tem ne mislim samo na nedeljske, samostanske in zasebne šole, temveč mislim na šolo življenja.

Jezik je namreč nekaj, kar resnično zaživi šele v družbi, v pogovoru, v izmenjavi mnenj, v združevanju izkušenj in iznajdljivosti. Kolikor glav, toliko misli, toliko želja, toliko potreb, toliko področij, toliko znanj, toliko spoznanj.

In vsa spoznanja je treba oblikovati v besede, v jezik, če naj postanejo dostopna tudi sosedu, tudi drugim in če naj obogatijo širši krog.

Tako se človek vse življenje uči od človeka in so se od nekdaj učili vsi ljudje. Učili najprej v svojem najtesnejšem krogu, v družini. Ta šola ostaja še naprej v bistvu nespremenjena, namreč po delovnem načinu, po obsegu pa je bistveno spremenjena.

Pomislimo samo za sto let nazaj, kako ozka so bila takrat območja znanja, kako malo je bilo področij, ki jih je bilo mogoče gostiti v podrobno obljuditi z besedami: vsakdanje ročno in miselno delo, vreme, narava nasploh, najbližja okolica, lastna doživetja in izkušnje. Besedni zaklad današnjega otroka se mirno meri z besednim zakladom svoječasnega odraslega človeka, ki je bil ob domačem okolju navezan predvsem na šolo in tisk, ki sta mu pomenila sprotno odkrivanje sveta in življenjskih izkušenj.

Danes zlasti radio in televizija še skrajšujeta učno dobo in prehitevata uradno šolo, prehitevata branje, prehitevata dozorevanje. Sta nekakšna šola pred šolo. In če bi možgani – in telo nasploh – zmogli duševno in razumsko izoblikovanost, kakor je na srečo ne zmorejo, bi se otroštvo bi-

stveno skrajšalo in izrazje zgostilo in povečalo do nesluteneh mej.

In ravno tu smo prišli do ene od bistvenih sodobnih neenakosti:

Pri nas doma, v starem kraju, sta radio in televizija v slovenščini, vsi podatki od vsakdanjih poročil do največjih umetnin so v materinščini, da se tako otroci in odrasli sproti bogatimo in razgledujemo tudi po svojem jeziku.

Vi, rojaki na tujem, večidel nimate take možnosti in tudi vaši otroci so le z vašim posredovanjem in sprotim prevajanjem deležni domačega jezikovnega razvoja, drugače pa se izobražujejo in razgledujejo v jeziku vaše druge ali začasne domovine. To v bistvu ni slabo. Postanejo dvojezični, igrave obvladajo slovenščino in vsaj še en jezik, recimo angleščino ali nemščino ali španščino ali švedščino, kjer pač živite.

Ampak radio in televizija in z njima vred tisk so podjetni, nepopustljivi, celo vsiljivi in sivni. Nezadržno se bojujejo tudi za vašega otroka. Zahtevajo tudi njega zase, zahtevajo od njega vso pozornost, mu zasedajo ves razpoložljivi čas, tako da ga ostaja čedalje manj za slovenščino, za vaš materin jezik.

To narekuje tudi vam nove naloge, nove napore. Morate se veliko pogovarjati v slovenščini, tudi o radijskih in televizijskih snoveh. Šele tako bodo vaši otroci odraščali in doraščali res dvojezično, drugače bo slovenščina v njihovi zavesti preveč odrinjena v kot, omejena samo na nekaj prvinskih, domačih, družinskih območij, za širše in druge snovi pa bo otroku zmanjkovalo besed in bo neupravičeno čutil revščino jezika tam, kjer je stvarno ni.

Tu je kritična točka v neenaki tekmi: ne le neposredna okolje, tudi radio in televizija se jezikovno zakoreninjata v zavest otroka in ga vsega prežemata še pred šolo in kaj šele potem.

Ker tja daleč na tuje ne more seči naša domača televizija, še radio le izjemoma, vam ostajajo v pomoč pri slovenščini le knjige in listi in pa šole, šole v vseh oblikah, od družinske in osebne do skupnih slovenskih v vašem kraju, do morebitnega oddelka z lektoratom za slovenščino na bližnji univerzi in do najnovejše poletne šole slovenskega jezika v stari domovini, v Kranju, namenjene potomcem slovenskih izseljencev in delavcev na začasnem delu v tujini. V enem mesecu se v nji sicer ne morejo naučiti slovenščine do dna, lahko pa obnovijo stik z njo in oživijo ljubezen zanj.

Janko Moder

OBZORNIK 82

MESEČNA LJUDSKA REVIIJA
PREŠERNOVE DRUŽBE

Mineva že trideseto leto, odkar Prešernova družba v Ljubljani izdaja poljudno mesečno ljudsko revijo »Obzornik«.

Revija ima zelo pisano in vsestransko zanimivo vsebino. Poleg črtic, novel in pesmi znanih in manj znanih pa dobrih domačih in tujih pisateljev, izhajajo v njej na 80 straneh vsak mesec zanimivi članki iz vseh področij znanosti in človeškega zanimanja: zgodovina, potopisje, narodopisje, problemi bližnjih in daljnih dežel in ljudstev, razvoj človeškega znanja in tehnike, ozadje in poteki revolucij in vojn, življenjske poti domačih in tujih znamenitih ljudi, zanimivi kulturni dogodki in dileme, pa še pisane podobe iz narave in živalskega sveta.

Da bi zadovoljila estetski čut in potrebo po umetniški vzgoji, je revija tudi primerno ilustrirana in vsebuje dovolj informativnega slikovnega gradiva. Zanj se navdušujejo tako prostetni delavci kot mladina, prav tako pa tudi ljudje vseh poklicev, od preprostih ljudi do izobražencev. Radi jo berejo tudi naši rojaki po svetu.

Revijo »Obzornik« lahko naročite na naslov: Prešernova družba, Borsestova 27, 61000 Ljubljana. Letna naročnina za leto 1982 znaša 400 din, za tujino 600 din ali ustrezeni znesek v tuji valuti.

poljudno revijo, v kateri si ljudje vseh starosti in poklicov prebirajo nasvete o:

- pravilni hrani
- zdravi izrabi prostega časa
- zdravljenju z medom in čebeljimi pridelki
- vzgoji otrok
- skladnosti v zakonu
- ukrepih zoper staranje
- obrambi pred boleznimi
- zdravljenju z zdravilnimi rastlinami
- zdravljenju z vodo in drugimi naravnimi sredstvi in o vsem ostalem, kar mora človek vedeti, da se lahko sam uspešno brani pred boleznimi in duševnimi tegobami.

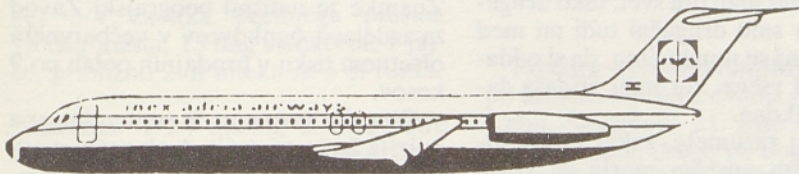
Ni naključje, da vsak mesec natisnemo 90.000 izvodov revije, ki je zašla že v vsako vas, v vsako šolo, vsako tovarno. Bodite prijatelj svojega zdravja in se naročite na revijo »Zdravje«, mesečnik, ki je tiskan v barvah in nikoli ne zastari, saj je branje takšne revije več kot zabava, je prava skrb za vse tiste, ki se zavedajo, da je vsak sam sebi najbližji zdravnik in prijatelj.

Revijo naročite na naslov:

Uredništvo revije »Zdravje«, Titova 35, 61000 Ljubljana, plačate pa na devizni račun pri Ljubljanski banki številka 50100-620-107-25730-27833/0. Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Uredništvo revije »Zdravje«, Titova 35, 61000 Ljubljana« v priporočenem pismu. Cena letne letalske naročnine: Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$.

i INEX | adria aviopromet | ljubljana

ZAČASNO ZAPOSLENI V ZR NEMČIJI IN SORODNIKI DOMA

Poslužite se rednih tedenskih letov, ki so namenjeni samo vam in vašim sorodnikom doma. Leti so do 50% cenejši od rednih linij. Letimo na progah:

Düsseldorf
Frankfurt
Hamburg
Hannover
Stuttgart
München

Zagreb
Split
Beograd
Skopje
Pristina

Düsseldorf
Frankfurt
Hamburg
Hannover
Stuttgart
München

Prodaja kart in informacije: **ZR Nemčija, GRIMEX**
6 Frankfurt/Main 1 ● Postfach 16120
Wilhelm-Leuschner-Strasse 25
Telefon (061) 25731

s filijalami:

AIR-BUS REISEN
600 FRANKFURT/Main 1
– Münchener Str. 42 – Tel. (061) 2573201

4000 DÜSSELDORF 1 – Steinstrasse 20
Tel. (0211) 329878 + 326309

2000 HAMBURG 1 – Glockengiesserwall 19
Tel. (040) 331610 + 331619

3000 HANNOVER – Andreaastrasse 7
Tel. (051) 327314 + 387315

8000 MÜNCHEN – Augustenstrasse 10
Tel. (089) 55-5700

Ljubljana: Inex Adria aviopromet, Titova 48, Tel. 313-366 s predstavništvu v Beogradu, Sarajevu, Skopju, Titogradu in vse turistične poslovalnice v Jugoslaviji.

mislimo na glas

Zlata ribica

Zlate ribice poznate, le kako jih ne bi? Morda ste si kdaj katero kupili zase, za otroke, v veselje vnukom. Lahko pa tudi, da ste jo vi sami dobili za darilo. Da bi vam bila v prijetno razvedrilo in v okras zelenega kotička v vašem domu. Saj je tako lepo, če med rožami in zelenjem v lončkih razigrano poplesuje zlata ribica v svoji stekleni krogli. Največkrat kupujejo ljudje zlate ribice tistim, ki so osamljeni, da so jim v razvedrilo v njihovi samotnosti, kakor so na primer kanarčki, papige, muce, psički in druge podobne živalce.

Tudi s to zlato ribico, o kateri pripovedujem, je bilo najbrž podobno. V pismu rojakinje, ki je prispelo z onkraj morja, je bilo med drugim napisano: »Umrila mi je moja zlata ribica. Imela sem jo natanko štirideset mesecev. Pogrešam jo.«

Poznam rojakinjo in vem, da je pred leti, ko je po moževi smrti osamljena, pohitela k svoji družini na tuje in svojim vnukom ponesla zvrhano naročje svoje prekipjavajoče ljubezni. A kar kipi in prekipeva, ni vselej dobro, vsaj nekateri mislijo tako, in lahko postane včasih celo utrujajoče in morda rahlo nadležno. Ko je prišla, so bili njeni vnuki otročiči in sprejeli so jo odprtih rok, kakor temu pravimo. Danes pa so mladi ljudje, ki dozorevajo v jutrišnji dan. Seveda imajo radi svojo babico, kako bi je ne imeli, le da ji svojo ljubezen do nje izpričujejo drugače, kakor včasih, ker so tudi sami danes drugačni. Dobra babica jih razume, saj je bila tudi ona včasih mlada, čeprav so bili takrat drugačni časi, a vendar je njena prekipjavajoča ljubezen rahlo prizadeta in v srcu je majhna ranica, ki peče...

Zato se je babica odselila od družine v majhno stanovanje v visoki stolpnici sredi mesta. Da ne bom v napoto, je rekla sama pri sebi, glasno pa je povedala: Sredi mesta imam blizu trgovine, lekarno, zdravnika. Vi pa me boste kdaj obiskali.

Kdo ji je potem prinesel zlato ribico v njeno samotnost? Morda sin, morda vnuki, lahko pa, da si jo je kupila sama. Prav gotovo jo je imela zelo rada, da je tako natanko zela dneve, tedne in mesece, odkar sta si drugovali. Lahko, da ji je izbrala celo kakšno

ime. Lahko da se je kdaj pogovarjala z njo, ne le v mislih, ampak čisto na glas, kakor se pogovarjaš s prijateljem. Morda se ji je zdelo, da se tudi ribica pogovarja z njo, ko je tako veselo poplesavala v svoji stekleni krogli. Tako je bilo vse do tistega dne, ko jo je našla negibno, s trebuščkom obrnjenim navzgor. Zlata ribica je umrla.

Kar vidim vas, kako se pomilovalno posmihate, češ, neumno je izgubljati toliko besed zaradi ene mrtve zlate ribice in neke osamljene babice v teh današnjih dneh, ko je svet tako prepoln dogajanj, ki ga do temeljev pretresajo, ko je ves prepojen z nasiljem in krvjo. Vzemi v roke časopis, odpri radio ali televizor, prisluhni pogovoru in že bo tu groza s svojimi tisočermi spakami. Z jeklenimi kremplji ti bo segla v srce in ti misel in spanec spremenila v moreče sanje.

In da vsemu temu ubeži, se človek umakne v svoj tihi mali svet. Za babico je bila to zlata ribica, ki jo je razveseljevala štirideset mesecev. Zdaj pa je umrla. Seveda jo bo lahko zamenjala z drugo. Samo v trgovino stopi in si jo kupi. Morda ji jo bodo celo podarili vnuki. A ta ne bo nikoli ista, s katero sta prijateljevali celih štirideset mesecev. Kaj vse lahko pomeni človeku njegov mali, dobri svet. Morda se srečuje v njem s svojo igrivo, ljubko muco, morda z zvestim pametnim psom, s klepetavo papigo ali drobnim kanarčkom. Lahko pa je to tudi ribiška palica, šahovska deska, lovska puška, slikarski čopič, dobra knjiga in kdove kaj še vse.

Da, ta naš mali tihi svet, tako drugačen kakor smo drugačni tudi mi med seboj. Vanj se umaknemo, da si oddahnemo od vsega, kar nam prinaša današnji vsakdan.

Ali zdaj razumete, zakaj žaluje rojakinja tam onstran morja za svojo zlato ribico? Jaz jo in zato sem to napisala.

INA

filatelija

1. septembra je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala že sedmo serijo »Muzejski eksponati«, to pot posvečeno 40-letnici Jugoslovanskega vojnega letalstva in 40-letnici Jugoslovanske vojne mornarice. Na štirih znamkah so naslednji motivi:

4,00 din – letali »Breguet XIX« in »Potez XXV« (S tema letaloma sta

21. maja 1942 pilota, narodna heroja Franjo Kluz in Rudi Čajavec pobegnili z banjaluškega okupatorjevega letališča na improvizirano partizansko letališče pri Prijedoru. Oba pilota sta z letaloma podpirala akcije krajiških partizanskih enot, dokler nista bili letali uničeni.)

6,10 din – bojno letalo »Super Galb« (G-4),

8,80 din – partizanska oborožena ladja (Že septembra 1942 je bil formiran v sestavi partizanskega bataljona »Vid Mihaljević« na Biokovu Primorski vod z nalogo, da preprečuje okupatorjev pomorski promet. 10. septembra 1942 pa je Vrhovni štab NOV in POJ odločil, da se ustanovi Prvi mornariški odred.) in

15,00 din – sodobna raketna topničarka.

Osnutke za znamke je narisal akad. slikar Dušan Lučić iz Beograda. Znamke je natisnil beograjski Zavod za izdelavo bankovcev v večbarvnem ofsetnem tisku v prodajnih polah po 9 kosov.

Dva dni pozneje, 3. septembra, pa je izšla že šesta serija dveh večbarvnih znamk »Varstvo narave«. Na znamkah so upodobljeni:

8,80 din – vejica pančičevke (Picea omorica) ob pogledu na del narodnega parka Tara (gorati severozahodni del Srbije, ki obsega približno 22.000 ha z gorama Taro in Zvezdo) in

15,00 din – sredozemska medvedjica (Monachus monachus) ob pogledu na del narodnega parka Kornati (148 nenaseljenih otokov in otočičev v Jadranskem morju med Šibeniškim in Zadarskim arhipelagom, ki obsegajo približno 320 km², od tega največji otok Kornat kar desetino).

Na obeh znamkah je kot običajno še znak Evropskega informacijskega centra za varstvo narave.

Tudi ta dva osnutka je naredil akad. slikar Dušan Lučić. Večbarvni ofsetni tisk pa je oskrbel beograjski Zavod za izdelavo bankovcev v prodajnih polah po 9 kosov.

»Jugomarka« je za serijo »Muzejski eksponati« izdala dva ovitka prvega

dne, za serijo »Varstvo narave« pa ovitek prvega dne in dve analogični razglednici.

V zvezi s številnimi vprašanji o možnostih nabave nežigosanih izdaj Jugoslavije dajemo naslednja pojasnila: Vse nežigosane kompletne izdaje nove Jugoslavije (od leta 1944 naprej) in večji del izdaj stare Jugoslavije (1921 do 1941) lahko nabavite pri poslovalnici »Filatelija« (poštni predal 184, 61101 Ljubljana) po cenah, objavljenih v vsakoletni izdaji Kataloga znamk jugoslovanskega področja beograjske delovne organizacije »Jugomarka«. Vsa pojasnila prejmete na omenjenem naslovu. Ne pozabite priložiti pismu mednarodni poštni kupon za odgovor!

vaš kotiček

V središču Domžal prodam večje enosobno **stanovanje**, II. nadstropje – 45 m², vseljivo jeseni 1983. Ponudbe pošljite na naslov: **Jana Strehar, Ljubljanska 103, 61230 Domžale**.

Hiša, novejša, 150 m², podkletena, s 1300 m² zemljišča (sadovnjak, vrt), 10 km iz Maribora v smeri proti Dravogradu takoj na prodaj. Informacije: **Lojzka Mirtič, Sp. Slemen 41 a, 62352 Selnica ob Dravi**.

Prodajam **dvostanovanjsko hišo** v lepo urejeni okolici z dvema garažama v Celju, Škvarčeva 21. Eno stanovanje vseljivo takoj, drugo po dogovoru. **Informacije po telefonu (063) 21-277**.

Dolenjska grozdna pogača

Krhko testo: 45 dag moke, 1/2 zavitka pecilnega praška, 20 dag masla, 9 dag sladkorja, sok polovice limone, za noževu konico soli, 7–8 žlic kisle smetane in 2 rumenjaka.

Nadev: Približno 1 kg grozdja, 1/4 l kisle smetane, 12 dag sladkorja, 1 jajce, malo drobtin, cimet, jajce za mazanje in sladkor za potresanje.

Moko presejemo na desko skupaj s pecilnim praškom. Dodamo maslo in ga z nožem v moki seseklamo. Primešamo še sladkor, limonin sok, sol, kislo

Sem resen **filatelist** in zbiram žigosane znamke naslednjih držav: Velike Britanije, Švedske, Danske, Francije, Nemčije (Berlin) ter Avstrije. Morda je kateri od bralcev filatelista, ki bi želel zamenjavati žigosane ali nežigosane znamke. Pišite na naslov: **Anton Sterle, 61210 Ljubljana Šentvid, Kurirska 3, Jugoslavija**.

Naprodaj je **nova hiša**, takoj vseljiva, tip bungalow, v Domžalah, 10 minut od Ljubljane. Dodatne informacije dobite na naslovu: **Dragan Žimovski 10 Tuxedo Court 403, Scarborough, Toronto, Canada ali po telefonu na števil.: 416-439-8714**.

Lepo zazidljivo **parcelo** v Ljubljani prodam. Ponudbe pod »Sončna lega« v našem uredništvu.

Poizvedba

Krista Čas, 61000 Ljubljana, Prijateljeva 14, poizveduje za sinovoma pokojnega strica Franka Cassa, 728 Tonti st., La Salle, Illinois. Prosi tudi Johna Hotka, 226 Main st., Oglesby, Illinois, ki ji je pred leti sporočil za stričevo smrt, da jo obvesti, če ve, kje živita sinova in kakšen je njun naslov.

Naš zastopnik v Pennsylvaniji

Rojake v Pennsylvaniji, ZDA, obveščamo, da lahko dobe vse informacije o naročnini in naroče Rodno grudo ter Slovenski koledar pri našem stalnem zastopniku. Njegov naslov je: **Mr. John Urbas, 301 Hawkins Ave. N. Braddock, Pa. 15104**

smetano in rumenjaka. Vse hitro in na hladnem pognetemo v testo. Testo potem razvaljamo, zložimo, spet razvaljamo in spet zložimo. To ponovimo trikrat. Nato ga damo počivat na hladno za pol ure. Spočito testo razvaljamo za prst debelo. Položimo ga v pomášen pekač.

Potrosimo ga z grozdnimi jagodami in polijemo s smetano, v katero smo zamešali sladkor, jajce, cimet in drobtine. Iz testa, ki ga ob straneh obrežemo, naredimo čez nadev mrežo. Pomážemo z jajcem ali mlekom in v pečici rumeno zapečemo. Pečeno potresemo s sladkorno moko in razrežemo. Ponudimo toplo ali tudi ohlajeno.

slovenski lonec

Bela pita z Bizeljskega

Krhko testo: 35 dag ostre bele moke, 3/4 zavitka pecilnega praška, 15 dag masla, 15 dag sladkorja, 1 jajce, približno 2 dl mleka in 3 dl ruma.

Krema: 1/2 l mleka, 3 žlice ostre bele moke, 1 zavitek margarine, 2 zavitka vanilina, malo limonine lupinice in 15 dag sladkorja.

Testo naredimo iz moke, pecilnega praška, sladkorja, jajca, ruma in mleka. Spečemo ga v primerno velikem pekaču.

Krema: Od celotne količine mleka ga vzamemo nekaj, mu primešamo moko in gladko razžvrkljamo. Ostalo mleko zavremo in vanj med stepanjem zakuhamo razmešano moko. Kuhamo med stepanjem, da se zgosti, potem odstavimo in ohladimo.

Posebej umešamo margarino, vanilin, limonino lupino in sladkor, da penasto naraste. Po malem primešavamo kuhani moki, da dobimo gladko in gosto kremo. Pečeno in ohlajeno sladico prerežemo napol, namažemo s kremo in sladico sestavimo. Na hladnem naj ostane 1–2 dni, potem jo šele narežemo, ker so rezine takrat mnogo sočnejše in lepše.

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

N. SOL. O.

TELEFON: H. C. 441 422 — BRZOJAV: GRADIS LJUBLJANA — POSTNI PREDAL
ST. 89 — TELEX: 31216 YU GRADIS

LJUBLJANA

LJUBLJANA, ŠMARTINSKA 134/a

- gradi industrijske energetske, luške in hidro-tehnične objekte, mostove, ceste in druge zgradbe, objekte družbenega standarda in stanovanja za trg;
- izdeluje gradbene elemente, vse vrste betonskih prefabrikatov, konstrukcijske elemente iz prednapetega betona;
- izdeluje in montira tipizirane industrijske hale in montira gradbene konstrukcije;
- izdeluje gradbene stroje in opremo;
- opravlja vsa hidroizolacijska dela;;
- izdeluje jeklene konstrukcije;
- projektira vse vrste objektov;
- izvaja investicijska dela v tujini

lesonit

slovenijales /lesonit
lesno kemična industrija, ilirska bistrica

izdelujemo

- plošče vlaknenke ultrales
- oplemeniteni ultrales
- dekorativne plastične laminat
- pohištvo
- furnir, žagan les

adidas®

HITREJE, LAŽJE, USPEŠNO
DO ŠPORTNEGA USPEHA
V OPREMI adidas

3-ČRTE
KVALITETA

PRODAJA:

Slovenijašport

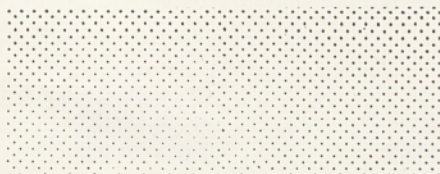
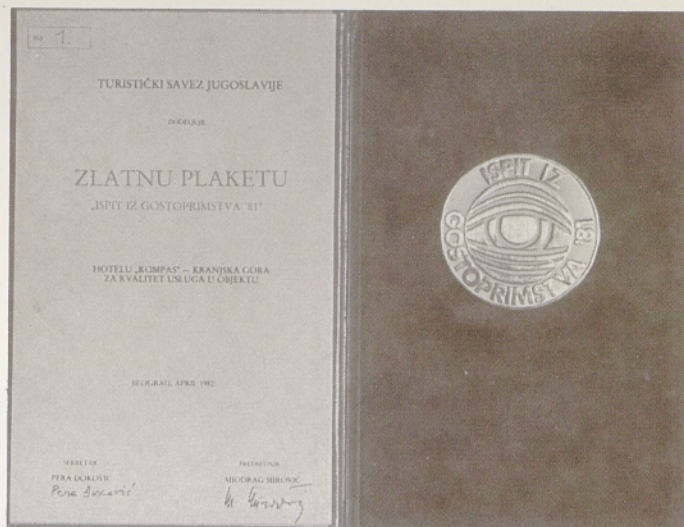
PROIZVAJALCI:
PLANIKA, PLETENINA, PIK,
MURA, JUGOPLASTIKA, MTČ

KOMPAS JUGOSLAVIJA

KOMPAS HOTEL
KRANJSKA GORA

ZMAGOVALEC 1981

AC30

AUTOCOMMERCE

izdelujemo

- plošče vlaknenke ultrales
- oplemeniteni ultrales
- dekorativne plastične laminate
- pohištvo
- furnir, žagan les

lesonit

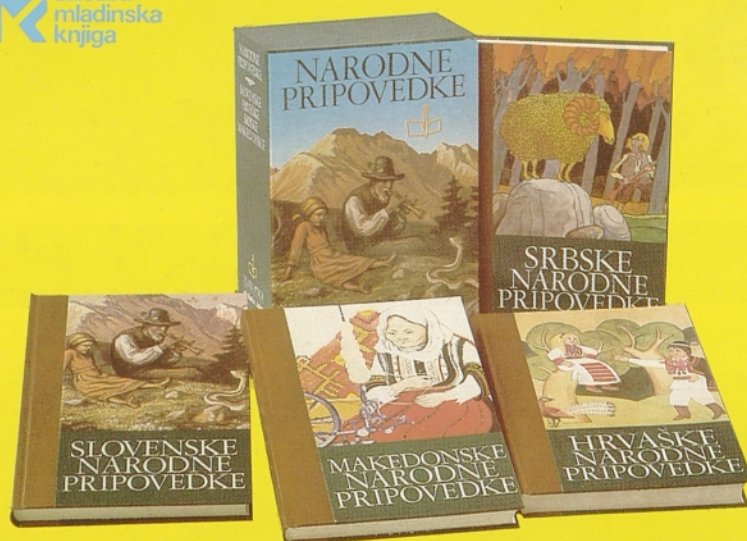
slovenijales /lesonit
lesno kemična industrija, ilirska bistrica

SLOVENSKE, HRVAŠKE, SRBSKE IN MAKEDONSKE

NARODNE PRIPOVEDKE

Starši, razveselite svojega otroka z dobrimi knjigami, obogatite jih z domišljijским svetom pravljic in pripovedk naših narodov

M založba
mladinska
knjiga

V štirih knjigah, vloženi v poslikano kartonsko škatlo, so zajete najlepše pravljice in pripovedke štirih jugoslovanskih narodov.

V vsaki knjigi je izčrpna spremna beseda, krasijo pa jo barvne ilustracije priznanih slovenskih slikarjev.

Svojega otroka, ki živi z vami v tujem okolju, boste s pomočjo teh knjig seznanjali z domovino, z njenimi značilnostmi in kulturno zgodovinskimi lepotami.

Pravljичni junaki, ki jih bo vaš otrok spoznal ob teh knjigah, bodo postali njegovi neločljivi prijatelji. Obenem pa tudi veste, kako vsaka dobra knjiga pravljic in pripovedk ugodno vpliva na otrokov duševni razvoj, na njegovo otroško ustvarjalnost, ki mu je še kako potrebna pri učenju in pri igri.

Izkoristite izjemno priložnost in razveselite svojega otroka!

Vse knjige so trdo vezane. Podrobnejše informacije o teh izvrstnih knjigah za otroke in o vseh drugih naših knjižnih izdajah boste dobili, če nam pišete na naslov:

MLADINSKA KNJIGA, Izvozni oddelek, Titova 3, 61000 Ljubljana, Jugoslavija

SLOVENSKE NARODNE PRIPOVEDKE

Kakor je zapisal v spremni besedi k tem sedeminpetdesetim pripovedkam Milko Matičetov, so vse po vrsti preproste, sveže, ostre, skoraj grobe, večkrat pa duhovite, prožne kot gorski potok in lepe kot divje rože. Slikovne priloge pa predstavljajo reprodukcije vrste znanih narodopisnih slik Maksima Gasparija.

HRVAŠKE NARODNE PRIPOVEDKE

V drugi knjigi je zbranih 69 hrvaških narodnih pripovedk v prevodu Cvetka Zagorskega in z ilustracijami Maričke Koren. Tako spoznamo ljudske pripovedi iz različnih hrvaških pokrajin, kakor so jih pripovedovali in kasneje zapisovali v različnih narečjih in podnarečjih.

SRBSKE NARODNE PRIPOVEDKE

Knjiga prinaša kar 116 večinoma krajših besedil v prevodu Alojza Gradnika in Severina Šalijsa. Med izbranimi pripovedkami je dobra polovica besedil, ki jih je bil zapisal in obdelal že največji mojster Vuk Karadžić, nekaj jih je iz Vrčevičeve zapuščine, ostale pa so prispevali drugi zapisovalci, ki so tudi ohranili njihovo prvobitno očarljivost. Knjigo je ilustriral Kostja Gatnik.

MAKEDONSKE NARODNE PRIPOVEDKE

Izbor prinaša 76 ljudskih pripovedi v prevodu Maksa Robiča. Tudi makedonske pravljice so motivno bogate, imajo svoje junake, podobe iz vsakdanjega življenja, imena narodov in ljudstev, s katerimi so prihajali v stik Makedonci, in veliko krajevnih legend in izročil, v katerih nastopajo krajevni junaki. Knjigo je ilustrirala Irena Majcen.